

Årsredovisning 2017

KPA Pensionsförsäkring AB (publ)

KPA
PENSION

Tre fördelar med KPA Pension

Vi är det förvalda alternativet

KPA Pension är det förvalda alternativet inom de kommunala pensionsavtalen AKAP-KL, KAP-KL och PA-KFS. Arbetsgivarna och fackförbunden har bestämt att vi ska förvalta tjänstepensionen om den anställda inte gör ett annat val.

Vi har riktigt låga avgifter

Vi har marknadens lägsta avgift på traditionell pensionsförsäkring för anställda i kommuner och landsting. Det betyder att varje kund får mer pengar i pension. Avgifterna spelar en stor roll för hur stor den framtida pensionen blir.

Vi investerar enbart etiskt

Vi förvaltar tryggt och etiskt våra kunders pensionspengar. Det är viktigt med en god pension men inte på bekostnad av andra. Genom goda investeringar kan vi förändra framtiden och verka för en hållbar utveckling. Dessutom har vi fått utmärkelsen Sustainable Brand Index sex år i rad, Skandinavien's största undersökning av hållbara varumärken.

Innehåll

Sidan

Pensionsbolaget för kommuner och landsting	4
Året som gått	6
Förvaltningsberättelse	8
Finansiella rapporter moderföretaget och koncernen	29
Noter	40
Underskrifter	128
Definitioner	129

Pensionsbolaget för kommuner och landsting

KPA Pension är pensionsbolaget för kommun- och landstingsanställda. Vår historia sträcker sig ända tillbaka till 1922 då vi startade som en gemensam pensionskassa för elva städer. Idag är vi ett modernt pensionsbolag som för-
enar god avkastning och låga avgifter med ett aktivt hållbarhetsarbete.

De anställdas pensionsbolag

Idag sparar cirka 1,6 miljoner anställda i kommun, landsting och region till sin tjänstepension hos oss. Vi förvaltar sammanlagt mer än 170 miljarder kronor, pengar som ska ge trygga och etiska pensioner till bland annat lärare, sjuksköterskor, förskollärare, renhållningsarbetare och många andra yrkesgrupper.

Arbetsgivarnas pensionsbolag

Vi hjälper merparten av Sveriges kommuner, landsting och regioner samt ett stort antal kommunala bolag med pensionsadministration, försäkring och rådgivning. I vårt utbud finns förmedlingstjänst, beräkning och utbetalning av olika pensionsförmåner, förmånsbestämd försäkring samt beräkning och prognos av pensionsskuld. Den kollektivavtalade tjänstegrupplivförsäkringen på det kommunala området omfattar drygt en miljon arbetstagare. Dessutom kan vi erbjuda en mängd tilläggstjänster inom vår konsult- och kursverksamhet. Cirka 2 000 arbetsgivare är kunder hos oss.

Det förvalda alternativet

KPA Pension är det förvalda alternativet inom de kommunala pensionsavtalen AKAP-KL, KAP-KL och PA-KFS. Fackförbund och arbetsgivare har bestämt att vi ska förvalta tjänstepensionen om den anställda inte gör ett annat val.

Riktigt låga avgifter

Vi har marknadens lägsta avgift på traditionell pensionsförsäkring för anställda i kommuner och landsting. Det betyder att varje kund får mer pengar i pension. Avgifterna spelar en stor roll för hur stor den framtida pensionen blir. Under året fattades beslut om generella avgiftssänkningar, som träder i kraft 1 januari 2018.

Hållbara investeringar

Vi förvaltar tryggt och etiskt våra kunders pensionspengar. Det är viktigt med en god pension men aldrig på bekostnad av andra. Genom miljöriktiga och etiska investeringar vill vi förändra framtiden och verka för en hållbar utveckling.

Organisationsförändringar 2017

Vi har inte gjort några betydande organisationsförändringar under året.

Vår vision

Våra kunder ska känna sig trygga i en hållbar värld.

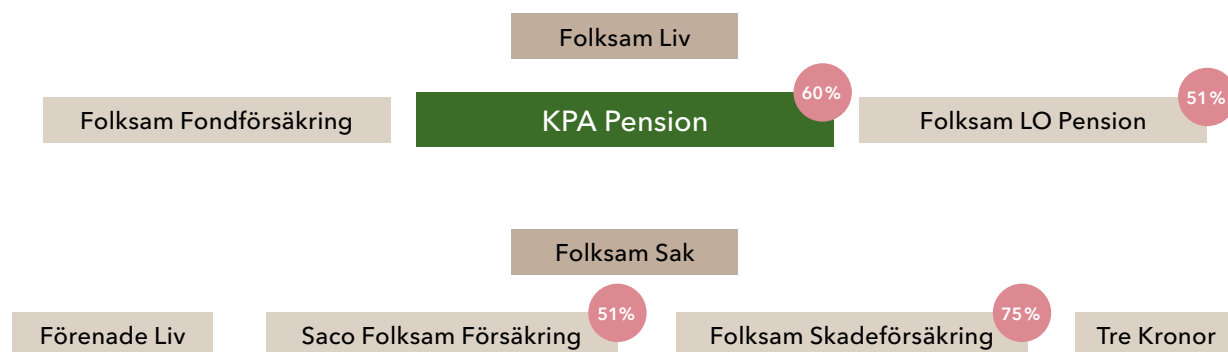
Vår affärsidé

KPA Pension erbjuder kollektivavtalad tjänstepension till kommunsektorn. Vi kombinerar trygga pensioner med etiska placeringar.

Våra ägare

KPA Pension är ett företag inom Folksamgruppen. Vi ägs till 60 procent av Folksam och till 40 procent av SKL, Sveriges kommuner och landsting. Vårt huvudkontor ligger i Stockholm men vi har också verksamhet i Sundsvall. Vi har ingen verksamhet utanför landets gränser.

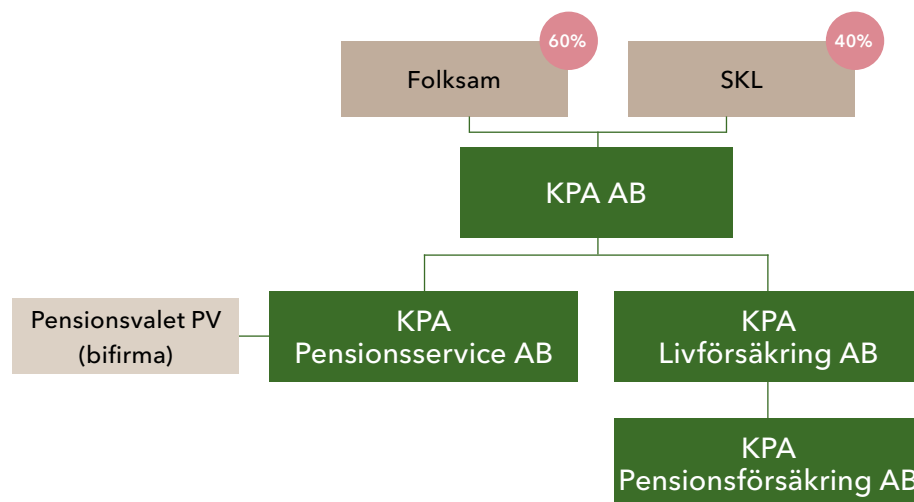
KPA Pension – del av Folksamgruppen

Folksamgruppen omfattar de två moderföretagen Folksam Liv (Folksam ömsesidig livförsäkring) och Folksam Sak (Folksam ömsesidig sakförsäkring) med dotterföretag. Folksam Liv är moderföretag i en koncern som förutom moderföretaget omfattar dels det helägda dotterföretaget Folksam Fondförsäkring (Folksam Fondförsäkringsaktiebolag), dels delägda företag som bolagen inom KPA Pension, som ägs till 60 procent, och Folksam LO Pension (Folksam LO Fondförsäkringsaktiebolag), som ägs till 51 procent. KPA Pension omfattar KPA AB,

KPA Livförsäkring AB, KPA Pensionsförsäkring AB och KPA Pensions-service AB. Folksam Sak är moderföretag i en koncern som förutom moderföretaget omfattar dels helägda dotterföretag som Tre Kronor (Tre Kronor Försäkring AB), Förenade Liv (Förenade Liv Grupp-försäkring AB) samt SalusAnsvar AB i likvidation, dels delägda bolag som det finska försäkringsbolaget Folksam Skadeförsäkring AB som ägs till 75 procent. SalusAnsvar AB i likvidation äger i sin tur 51 procent i (Saco Folksam Försäkring) Saco Folksam Försäkrings AB.

Två ägare och två kundgrupper

Året som gått

Lägsta avgifter

bland jämförbara bolag för traditionell försäkring
AKAP-KL och KAP-KL

Antog målen i Agenda 2030.
Fokus på SDG 11, hållbara städer

Branschens bästa genomsnittliga
total avkastning under
perioden 2008–2017 med

Källa: Svensk Försäkring

7,5%

Deltog på
42
stämmor

KPA Pension blev
för sjätte året i rad det
mest hållbara varumärket
i pensionsbranschen, enligt
Sustainable Brand Index.

Vi betalade ut
18 miljarder kronor
till 550 000
pensionärer

KPA Pension fick
betyget "Väl godkänt" för sina
hållbara investeringar inom
traditionell försäkring, enligt
Max Matthiessens årliga rank-
ning. Undersökningen görs för
femte året i rad och precis som
tidigare år ligger KPA Pension
på en väl godkänd nivå inom
traditionell försäkring.

Hög kundnöjdhet

95%

för arbetsgivarkunder
inom kommuner och
landsting

63%

för individkunder

Gröna obligationer

KPA Pension investerade
under året 4,2 miljarder kronor
i gröna obligationer.

Vi kompenserade våra
koldioxidutsläpp med
det dubbla genom att
plantera träd i Vi-skogen

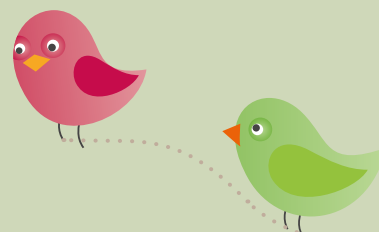

Foto: Vi-skogen

2017 planterade vi
22 fotbollsplaner med träd
i Vi-skogen.

Tillsammans med privatekonomen
Annika Creutzer tog vi fram en bok
"Välkommen till jobbet!" som riktar
sig till de som är nya på den
svenska arbetsmarknaden.

TCFD | TASK FORCE ON
CLIMATE-RELATED
FINANCIAL
DISCLOSURES

KPA Pension ställde sig bakom
internationellt klimatupprop

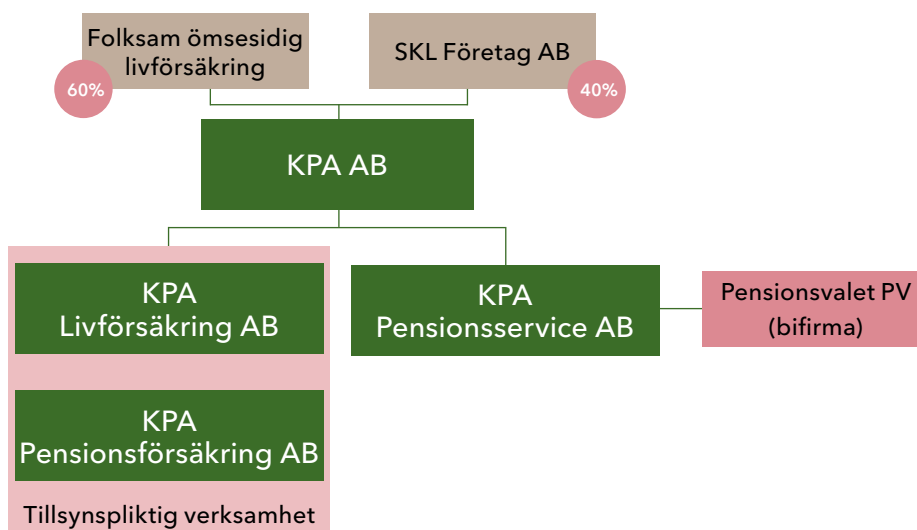
Förvaltningsberättelse

Styrelsen och verkställande direktören (vd) för KPA Pensionsförsäkring AB (publ) (KPA Pensionsförsäkring) med organisationsnummer 516401-6544 avger härmed årsredovisning för 2017, företagets 21:a verksamhetsår. Styrelsen har sitt säte i Stockholm.

Ägarförhållanden och koncernstruktur

KPA Pensionsförsäkring ägs till 100 procent av KPA Livförsäkring AB (publ) (502010-3502), nedan KPA Livförsäkring. KPA Livförsäkring är ett helägt dotterföretag till KPA AB (556527-7182).

KPA AB ägs till 60 procent av Folksam ömsesidig livförsäkring (502006-1585) och till 40 procent av Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, genom SKL Företag AB (556117-7535). KPA-gruppen består också av KPA Pensionsservice AB (556569-1077) med bifirma Pensionsvalet PV.

KPA Pensionsförsäkring drivs, liksom sitt moderföretag KPA Livförsäkring, enligt ömsesidiga principer. Företagen får inte dela ut vinst och konsolideras inte. Allt överskott återförs till försäkringstagarna.

Samverkan med närstående företag sker inom bland annat distribution, administration och kapitalförvaltning för att nå stordriftsfördelar till nytta för kunderna. För information om Företagets dotterföretag och intresseföretag hänvisas till not 17 Aktier och andelar i koncernföretag och not 18 Aktier och andelar i intresseföretag. En översikt finns även i not 44 Upplysningar om närstående.

Alla KPA-företagen har säte i Stockholm. KPA-företagen benämns nedan KPA Pension.

Verksamhet

Samtliga KPA-företag bedriver verksamhet under det gemensamma varumärket KPA Pension och erbjuder traditionell pensionsförsäkring, fondförsäkring, livförsäkring, pensionsadministration, valcentral och kapitalförvaltning med etisk inriktning. KPA Pensionsförsäkring erbjuder traditionell försäkring och fondförsäkring för anställda i kommunal sektor (KAP-KL, AKAP-KL), där företaget också är förvalsalternativ. För anställda inom avtalsområdet PA-KFS är företaget förvalsalternativ sedan 2013. KPA Pensionsförsäkring förvaltar kollektivavtalad förmånsbestämd försäkring inom avtalsområde KAP-KL, AKAP-KL och PA-KFS. Företaget tillhandahåller även kompletta försäkringslösningar för arbetsgivarnas pensionsåtaganden. Mellan åren 2008-2017 hade KPA Pensionsförsäkring en genomsnittlig årlig avkastning på 7,5 procent, vilket var den högsta i branschen.

Väsentliga händelser under året

I november tillträdde Daniel Larsson tjänsten som chef för Verksamhetsområde Chefsaktuarie och Controlling inom KPA Pension och han blev då även Chefsaktuarie i KPA Pensionsförsäkring. Daniel Larsson kommer närmast från Skandia AB där han varit Chefsaktuarie och CFO.

KPA Pensionsförsäkring förvärvade gröna obligationer under 2017 från bland annat Världsbanken till ett värde av 4,1 miljarder kronor. Sammantaget har KPA Pensionsförsäkring hittills investerat drygt 6,1 miljarder kronor i gröna obligationer.

KPA Pensionsförsäkring köpte obligationer till ett värde av 180 miljoner kronor av Sundsvalls kommun genom en riktad emission, så kallad private placement.

Som ett led i att öka bolagets fastighetstillgångar förvärvade KPA Pensionsförsäkring kontorsfastigheten Duvan 6 i centrala Stockholm. Duvan 6, även kallad Copper Building, är en kontorsfastighet om cirka 9 700 kvadratmeter. KPA Pensionsförsäkring förvärvade även tio bostadsfastigheter med 668 hyreslägenheter i Helsingborg. Säljare var Akelius och köpeskillingen uppgick till 1 074 miljoner kronor.

I slutet av året sålde KPA Pensionsförsäkring 23 butiksfastigheter till ICA Fastigheter och Secore Fastigheter till ett underliggande fastighetsvärde om 525 miljoner kronor. Försäljningen låg i linje med fastighetsstrategin med fokus på bostäder samt kontorsfastigheter i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala.

KPA Pensionsförsäkring fortsatte även att öka sin exponering mot infrastruktur genom en investering på 400 miljoner kronor i fonden Infranode som investerar långsiktigt i nordiska infrastrukturtillgångar.

Till följd av stark ekonomi beslutade KPA Pensionsförsäkring att från och med den 1 januari 2018 sänka priset på den så kallade premiebefrielseförsäkringen, från tre till två procent på inbetald pensionspremie. Prissänkningen berör 900 arbetsgivare i kommuner, landsting och kommunala bolag.

KPA Pensionsförsäkring fattade under hösten även beslut om att sänka de rörliga avgifterna för cirka 1,6 miljoner kunder inom tjänstepensionsavtalen KAP-KL/AKAP-KL. De rörliga avgifterna sänks för traditionell försäkring, från sammanlagt 0,15 procent till 0,11 procent på förvaltad kapital, från och med 1 januari 2018. Sänkningen omfattar såväl nytt intjänande som tidigare intjänat tjänstepensionskapital inom KAP-KL/AKAP-KL. Från 2001 då KPA Pensionsförsäkring för första gången tog emot premier för de anställdas pensionsval enligt dåvarande pensionsavtal, har avgifterna för traditionell förvaltning, som mer än 9 av 10 av de kommun- och landstingsanställda omfattas av, sänkts med nästan 75 procent.

KPA Pensionsförsäkring fortsatte enligt avtal att vara ett valbart alternativ för fondförsäkring inom avtalsområdet KAP-KL/AKAP-KL. Från och med den 1 januari 2018 sänker KPA Pensionsförsäkring

avgifterna för fondförsäkring, från 0,4 procent till 0,3 procent för aktiefond inom avtalsområdet KAP-KL/AKAP-KL.

I nyhetsbrevet Risk och Försäkrings (nr 10-2017) årliga granskning av fondförsäkringsföretag kommer KPA Pensionsförsäkring ut som det företag som gett fondförsäkringspararna den bästa genomsnittliga årsavkastningen över en tioårsperiod beräknat med ränta-på-ränta effekt fram till 2016.

Enligt Svensk Försäkrings branschstatistik, som publicerades under Q1 2017, framgår att KPA Pensionsförsäkring under tioårsperioden 2007-2016 haft högst genomsnittlig årsavkastning i traditionell försäkring bland jämförbara bolag.

Under hösten fick KPA Pensionsförsäkring förtroende från arbetsmarknadens parter att från 1 januari 2018 bli ensam försäkringsgivare för det obligatoriska familjeskyddet i den kollektivavtalade tjänstepensionen. Det nya avtalet innebär att alla anställda i kommuner, landsting och kommunala bolag som omfattas av pensionsavtalet AKAP-KL, och främst de som är födda 1986 och senare, får ett obligatoriskt familjeskydd i KPA Pensionsförsäkring. Familjeskydd är en försäkring som arbetsgivaren tecknar och som ger den anställdes familj ersättning vid dödsfall.

Ekonomisk översikt

Koncernens finansiella resultat och ställning avser i huvudsak verksamheten i KPA Pensionsförsäkring. I koncernen ingår även KPA Pensionsförsäkrings dotterföretag som i huvudsak utgörs av fastighetsföretag. Följande kommentarer gäller moderföretaget om inte annat anges.

Premieinkomsten för KPA Pensionsförsäkring ökade med drygt 1 200 miljoner kronor jämfört med föregående år och uppgick 2017 till 13 378 (12 138) miljoner kronor. Ökningen förklaras främst av ökat premieflöde för KAP-KL/AKAP-KL-avtalet, beroende på att företagets marknadsandel ökat med drygt 3 procentenheter under året. Företaget hade under 2017 cirka 850 000 premiedragande individer inom KAP-KL/AKAP-KL.

Övriga tekniska intäkter har ökat jämfört med föregående år beroende på att KPA Pensionsförsäkring från och med mars 2017 fungerar som KPA-företagens inköpsföretag. Detta betyder att driftskostnader för KPA Pensions samtliga företag initialt landar i företagets resultaträkning. Dessa redovisas i posten Övriga

kostnader. KPA Pensionsförsäkring vidarefakturerar därefter kostnader till övriga KPA-företag. Intäkten redovisas i posten Övriga intäkter.

Företaget har under året haft en mycket god kapitalavkastning, se mer under avsnitt kapitalförvaltning och -avkastning.

Driftskostnaderna uppgick till 296 (290) miljoner kronor exklusive skadebehandling. Förändringen mot föregående år beror främst på högre kostnader för systemutveckling.

Utbetalda försäkringsersättningar blev något högre jämfört med föregående år och uppgick till 3 738 (3 616) miljoner kronor. Ökningen berodde framförallt på fler förmånstagare. Utbetalat flyttkapital blev i samma nivå som föregående år och uppgick till 814 (900) miljoner kronor. Dessutom har 1 690 (1 659) miljoner utbetalats i återbäring. Denna post redovisas dock inte över resultaträkningen.

Livförsäkringsavsättningar motsvarar det förväntade kapitalvärdet av företagets garanterade förpliktelser enligt försäkringsavtal efter avdrag för det förväntade kapitalvärdet av framtida premieinbetalningar. Kapitalvärdena beräknas med beaktande av antaganden om framtida ränta, dödlighet och sjuklighet, driftskostnader, utnyttjade optioner och skatter. Avsättningarna är beräknade utifrån aktsamma antaganden. Livförsäkringsavsättningar uppgick till drygt 97 408 (90 907) miljoner kronor i slutet av 2017. Ökningen under året om 6 501 miljoner kronor beror främst på att premierna har ökat med cirka 7 700 miljoner kronor, vilket påverkar avsättningen. Vidare så ökar livförsäkringsavsättningar med ca 2 400 miljoner kronor på grund av årets ränteuppräknings, medan utbetalningar (pensionsförmåner och flytt) minskar denna med ca 3 500 miljoner kronor. Under 2016 ökade livförsäkringsavsättningarna med 9 415 miljoner kronor. Skillnaden mellan åren beror främst på förändrade marknadsräntor som påverkar beräkning av livförsäkringsavsättningarna.

Företagets tekniska resultat uppgick till 9 172 (7 280) miljoner kronor och årets resultat blev 9 062 (7 175) miljoner kronor.

KPA Pensionsförsäkrings solvenssituation bedöms vara god och stabil, och uppgår till 168 (164) procent.

Kapitalförvaltning och -avkastning

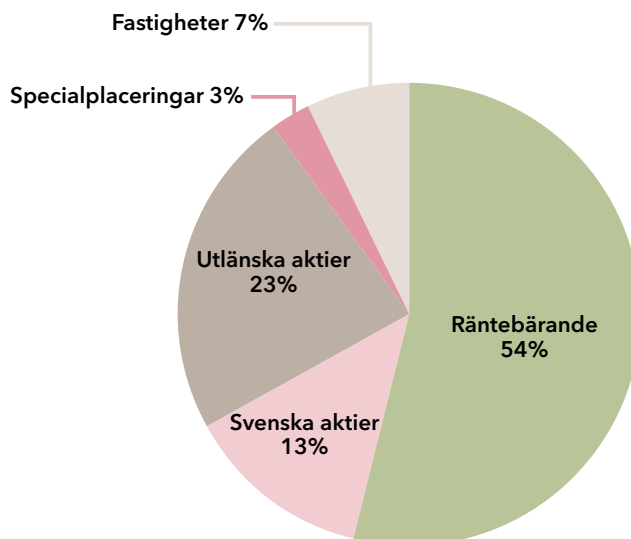
För att nå en god riskspridning och avkastning fördelas företagets investeringar på olika tillgångsslag och marknader. Investeringar görs i räntebärande

värdepapper, aktier, fastigheter och specialplaceringar (onoterade tillgångar). Tillgångarna förvaltas utifrån ett ansvarsfullt perspektiv med såväl etisk som miljömässig hänsyn, utan att göra avkall på avkastningskrav och lämplig risknivå.

Tillväxten i Sverige och övriga världen har på det hela taget varit god under 2017. Trots detta har inflationen haft svårt att komma upp till Riksbankens och europeiska centralbankens mål på 2 procent. Detta har föranlett fortsatta penningpolitiska stimulanser i form av låga styrräntor och fortsatta stödköp av obligationer från såväl europeiska centralbanken som den svenska Riksbanken. Det låga ränteläget i Sverige och Europa vid ingången av året bestod året ut. Detta har inneburit en måttlig avkastning på räntebärande placeringar samtidigt som den goda tillväxten gett stöd åt en fortsatt positiv börsutveckling och fortsatt positiv värdeutveckling för fastigheter. Företagets förvaltrade kapital uppgick vid utgången av 2017 till 163 182 (148 414) miljoner kronor. Av

detta utgjorde cirka 54 (54) procent, räntebärande värdepapper utgivna av stater och kommuner och bostadsinstitut, eller motsvarande. Räntebärande placeringar uppgick till 87 852 (79 354) miljoner kronor och durationen i den räntebärande portföljen var under året cirka 5 (5) år. Aktieportföljen, bestående av noterade svenska och utländska aktier, stod för 36 (38) procent av det förvaltrade kapitalet och uppgick till 59 492 (56 293) miljoner kronor. KPA Pensionsförsäkring äger en större post aktier i Swedbank. Värdet på dessa aktier var vid årsskiftet cirka 3,3 (3,7) miljarder kronor. Fastigheter stod för 7 (6) procent av kapitalet och uppgick till 11 199 (8 246) miljoner kronor. Värdet på specialplaceringarna, bland annat onoterade aktier, var vid årsskiftet 4 639 (4 521) miljoner kronor vilket motsvarade 3 (3) procent. Valutaexponeringen har under året varit cirka 17 procent.

Placeringstillgångarnas fördelning, marknadsvärde

Totalavkastningen för år 2017 på företagets tillgångar var 4,6 (6,6) procent, motsvarande 7 119 (9 237) miljoner kronor. Det som i huvudsak förklarar totalavkastningen är företagets strategiska tillgångsfördelning, vilken bland annat styrs av försäkringsåtagandenas art och företagets risktolerans. Mot bakgrund av vald tillgångsfördelning förklaras årets avkastning

främst av god utveckling för aktier och fastigheter i kombination med en svagare avkastning för räntebärande tillgångar. Avkastningen på aktier blev 9,1 (11,9) procent, för fastigheter 7,2 (11,8) procent och för räntebärande tillgångar 1,1 (2,3) procent.

Totalavkastningstabell, moderföretaget								
Mkr	Ingående marknadsvärde 2017-01-01	Utgående marknadsvärde 2017-12-31	Totalavkastning 2017	Totalavkastning 2017 %	Totalavkastning 2016	Totalavkastning 2016 %	Totalavkastning 2015 %	Totalavkastning 2014 %
Räntebärande placeringar	79 354	87 852	978	1,1	1 691	2,3	0,9	7,1
Aktier	56 293	59 492	5 094	9,1	6 262	11,9	6,0	22,0
Specialplaceringar	4 521	4 639	348	7,9	451	11,3	11,1	11,7
Fastigheter	8 246	11 199	700	7,2	833	11,8	6,8	11,9
Summa	148 414	163 182	7 119	4,6	9 237	6,6	3,3	13,3

Totalavkastningstabellen är uppställd enligt rekommendation från Svensk Försäkring och företagets riktlinjer för mätning och rapportering av totalavkastning. I not 46 redovisas hur totalavkastningstabellen är kopplad till resultat- och balansräkningen.

Hållbarhet

KPA Pension förvaltar tryggt och etiskt kunders pensionspengar. KPA Pension arbetar för en hållbar framtid sedan 1998 genom att ta ett aktivt ansvar för människa och miljö. Hållbarhetsarbetet tar avstamp i visionen att kunderna ska känna sig trygga i en hållbar värld och i deras önskemål om en trygg och hållbar pension. För att leva upp till det arbetar KPA Pension med etiska placeringar, ställer miljökrav på leverantörer och försöker leva som man lär i den egna verksamheten.

KPA Pensions etiska placeringskriterier utgör grunden för alla investeringar. Det innebär att KPA Pension påverkar de företag där investeringar görs i att ta ett större ansvar för mänskliga rättigheter, antikorruption och miljö. KPA Pension utesluter också verksamheter som inte stödjer visionen. Det betyder att investeringar inte görs i företag som tillverkar vapen, tobak, alkohol eller erbjuder kommersiell spelverksamhet. KPA Pension har också i allt större utsträckning börjat göra investeringar som tydligt styr mot en hållbar utveckling. Här är investeringarna i gröna obligationer, där medel utlånas till projekt som är öronmärkta till miljö- och klimatanpassade projekt, ett tydligt exempel på det.

Hållbarhetsarbetet ställer också krav på företaget. KPA Pension är miljöcertifierat enligt ISO 14001 sedan 1998 och arbetar medvetet med att minimera den egna miljöpåverkan, att skapa en bra arbetsmiljö för alla anställda och att stödja olika sociala engagemang i samhället. Det systematiska miljöarbetet har gjort att koldioxidavtrycket är på väg att halveras jämfört

med 1998 och sedan 2003 är verksamheten koldioxid-neutral.

KPA Pension har några utvalda samarbetspartners inom ramen för hållbarhetsarbetet. KPA Pension stödjer vissa projekt och organisationer med pengar och engagemang. Vad gäller koldioxidkompensation har det mångåriga stödet till plantering av träd i Afrika fortsatt inom ramen för Vi-skogens projekt.

KPA Pension är också ansluten till ett antal samarbetsorganisationer vilket innebär att KPA Pension strävar efter att följa organisationernas riktlinjer och värderingar när kundernas pengar placeras. KPA Pension är anslutet till Global Compact, Principles for Responsible Investments (PRI), Transparency International Sverige, Carbon Disclosure Project, Diversity Charter samt Sweden Green Building Council. I slutet av 2017 undertecknade KPA Pension även finansvärldens internationella klimatupprop Task Force on Climate-related Financial Disclosures, TCFD. Ramverket ska stödja företagets strävan efter att ge kvalitativ hållbarhetsinformation till finanssektorns intressenter, samt till tillsynsmyndigheterna.

Under året har KPA Pension fortsatt arbetet med att minska klimatexponeringen i investeringarna. Mätning och publicering av vårt koldioxidavtryck sker årligen sedan 2014. KPA Pension har under 2017 investerat cirka 4,2 miljarder kronor i gröna obligationer, främst till kommuner, som ett led i att återinvestera i gröna projekt hos arbetsgivarkunderna. Som ett led i att föra dialog med framgångsrika kommuner inom hållbarhet har KPA Pensions vd Britta Bureau under året genomfört ett flertal möten

med kommunstyrelsens ordförande och ledande tjänstemän i bland annat Uppsala, Växjö, Göteborg, Linköping, Örebro, Östersund och Luleå. Mötena har syftat till att lyssna och föra dialog kring hur KPA Pension kan medverka till den omställning som sker i kommunerna, bland annat vad gäller hållbara infrastrukturinvesteringar samt förnyelse av kommunala bostadsbestånd.

Under året har ett arbete påbörjats för att se över samarbetet mellan de gemensamma funktionerna inom hållbarhet i Folksam vars resurser och kompetenser KPA Pension använder i sitt hållbarhetsarbete. Målsättningen är att mer effektivt utnyttja de gemensamma resurserna i Folksam.

Företaget upprättar enligt ÅRL 7 kap 31 a § inte någon lagstadgad hållbarhetsrapport. Moderföretaget KPA AB 556527-7182, Stockholm, upprättar hållbarhetsrapport för koncernen där företaget ingår. Rapporten KPA Pensions Hållbarhetsredovisning 2017 finns på webbplatsen www.kpa.se. Där finns också bolagsstämmorapporten som redovisar de frågor som KPA Pension har lyft på bolagsstämmor under året.

Medarbetare

KPA-företagen ingår i Folksam som tillämpar tillikaanställning vilket innebär att personalen är anställd i flera företag inom Folksam. För mer information om företag inom Folksam, se not 44 Upplysningar om närstående. Folksam har en gemensam HR-funktion som ger stöd i HR-processerna för samtliga företag inom Folksam. I Folksam i Sverige arbetar närmare 3 900 medarbetare på olika företag och orter. Varje anställd är organisatoriskt placerad på ett kostnadsställe och inom KPA Pension finns cirka 100 medarbetare.

KPA Pension ska vara en attraktiv arbetsplats med kända och konkurrenskraftiga erbjudanden till nuvarande och framtida medarbetare. I årets medarbetarundersökning i KPA Pension låg totalindex på en fortsatt hög nivå, 81 (80) procent positiva svar i genomsnitt och 84 (82) procent svarar att de gärna eller mycket gärna vill arbeta kvar i KPA Pension framöver.

KPA Pension ska ha miljöer med processer, informationsstöd och teknik som stödjer effektivitet och legala krav och som dessutom främjar god hälsa och motivation. Under 2017 har KPA Pension följt upp och arbetat aktivt för att minska sjukfrånvaron på både

individ- och gruppnivå. Den totala sjukfrånvaron har trots detta ökat något under året.

För att ha pensionsbranchens mest nöjda kunder ska KPA Pension ha chefer och ledare som genom ett strategiskt och coachande förhållningssätt tar ansvar för kompetensförsörjning och rätt prestation. Under våren 2017 lanserades KPA Pensions kompetensutvecklingsprogram för medarbetare.

Under 2018 ersätts personuppgiftslagen (PUL) av en ny dataskyddsförordning (GDPR). Alla medarbetare i KPA Pension har under 2017 genomfört lärande i informationssäkerhet i syfte att öka medvetenheten om de hot som finns, samt skydda KPA Pension och kundernas information.

Löner, ersättningar och övriga villkor

KPA Pension är genom medlemskapet i Arbetsgivarföreningen KFO bundet av kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor. Enligt KPA Pensions ersättningspolicy ska lönerna vara individuella och differentierade, motivera goda prestationer och önskvärda beteenden samt bidra till ett sunt risktagande som ligger i linje med ägarnas och kundernas förväntningar. KPA Pension har, med undantag för Folksams belöningsprogram, inga rörliga ersättningar eftersom de kan medföra ett överdrivet risktagande. Vad gäller jämställda löner inom KPA-företagen låg skillnaden i medellön mellan kvinnliga och manliga medarbetare på cirka 14 procent för 2017. Vid en nedbrytning på likvärdiga arbeten låg löneskillnaden på cirka 6 procent.

Medarbetarna inom KPA Pension omfattas av Folksams belöningsprogram, som syftar till att synliggöra och sätta fokus på de övergripande affärstrategierna och målen. Belöningsprogrammet omfattar samtliga medarbetare inom Folksams svenska verksamhet utom Folksams vd och koncernledning, vd och vice vd i dotterföretagen samt chefen för internrevision i Folksam Sak respektive Folksam Liv. Belöningsprogrammet kan falla ut med 0 kronor upp till maximalt 20 000 kronor per medarbetare, beroende på grad av måluppfyllelse. Utfall från belöningsprogrammet betalas inte ut som kontant ersättning utan avsätts i en pensionsförsäkring.

Medelantal anställda samt löner och ersättningar, med särskild specifikation på ersättningar till ledande befattningshavare, redovisas i not 45 Medelantal anställda samt löner och ersättningar.

Väsentliga risker och osäkerhetsfaktorer

Resultatutvecklingen påverkas i hög grad av börs- och valutakursers utveckling liksom av förändringar i det allmänna ränteläget. Dessa påverkas i sin tur av förändringar av makroekonomiska faktorer såsom tillväxt, inflation och arbetslöshet. Riskerna och de beslut som fattas för att hantera dessa påverkar företagets ekonomiska ställning och förmåga att nå dess mål. Genom aktiva, kontrollerade och affärsmässiga beslut med beaktande av risker skapas förutsättningar att erbjuda kunderna trygga försäkringslösningar. Av den anledningen är det viktigt att risker hanteras och kontrolleras på ett strukturerat sätt, både i ett kort och ett långt tidsperspektiv. En beskrivning av KPA Pensionsförsäkrings samlade risker och hur de styrs samt hanteras återfinns i not 3.

Framtida utveckling

Negativa marknadsröntor, genomgripande regelverksändringar, digitalisering och hållbarhet. Omvärlden förändras i snabb takt, inte minst genom dessa fyra drivkrafter, och med den utvecklas även KPA Pensionsförsäkring.

Negativa marknadsröntor

För att behålla goda förutsättningar att leverera på företagets åtaganden till kunderna krävs både en beredskap för att anpassa garantiräntenivån och nya typer av investeringar som ger avkastning. Det handlar framförallt om investeringar i onoterade tillgångar som infrastruktur inom ramen för det KPA Pensionsförsäkring kallar specialplaceringar. KPA Pensionsförsäkring har även pågående satsning på gröna obligationer och arbetar aktivt med att öka andelen fastigheter i portföljen.

Digitalisering

Digitaliseringen skapar ett starkt tryck från kunder för att få tillgång till bättre och effektivare digitala tjänster, samtidigt är det centralt att KPA Pensionsförsäkring är ett företag som tar tillvara på de möjligheter som digitaliseringen ger upphov till.

Det ska vara enkelt och effektivt att som kund möta KPA Pension. För arbetsgivarkunderna är den fortsatta lanseringen av administrationsplattformen KPA Direkt ett sådant exempel. Utvecklingen av

E-val för de anställda som innebär att val av tjänstepensionsförvaltare och förvaltningsform kan ske via självbetjäningstjänster på Pensionsvalet.se, är ett annat exempel. KPA Pension möter också i allt större utsträckning de anställdas behov av pensionsinformation via inloggade tjänster. Där kan de anställda bland annat få tillgång till sin pensionsprognos samt genom sömlös inloggning nå tjänsten på MinPension för att få en samlad bild av den intjänade pensionen. För KPA Pension innebär digitalisering en möjlighet att förenkla tillvaron för kunderna. Tjänsterna ska vara enkla att använda och bidra till att kunderna sparar tid samt förenkla och effektivisera KPA Pensions processer. Under det senaste året har KPA Pension förstärkt med nyckelkompetens som ska bidra till att öka takten i denna förflyttning.

Hållbarhet

Det ställs allt större krav på företag att ta sitt ansvar. Fler och fler konsumenter väger in ansvarstagande i köpbesluten parallellt med att allt fler företag använder hållbarhetsaspekten som en konkurrensfördel. För KPA Pensionsförsäkrings kunder är det viktigt med en trygg pension, men det får inte ske på bekostnad av andra.

För att lyckas med ett långsiktigt hållbarhetsarbete är det avgörande att både styrelse och medarbetare har ett starkt engagemang att driva dessa frågor. För att möjliggöra det genomförs återkommande utbildningsinsatser inom företaget i syfte att stärka kunskapen inom hållbarhetsområdet. Det är också sannolikt att det kommer att ställas större krav på finansiella aktörer att redovisa vilka resultat företagen uppnår i hållbarhetsarbetet.

Kommande regelverksförändringar

Inom regelverksområdet pågår ett antal större förändringar vilka väsentligt kommer att prägla KPA Pensionsförsäkrings verksamhet. Kommande regelverksförändringar kan komma att påverka företagets risker och riskhantering. KPA Pensionsförsäkring bevakar löpande utvecklingen och analyserar eventuella konsekvenser av förändrade regelverk.

Den första augusti 2017 trädde den nya lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen) med tillhörande föreskrifter från Finansinspektionen (FFFS 2017:11) i kraft. Lagen syftar till att förhindra

att företag utnyttjas för penningtvätt och terrorismfinansiering. Reglerna innebär påtagliga förändringar för livförsäkringsföretag. Ändringarna innebär att åtgärder måste vidtas på områden som är förknippade med en relativt låg risk för penningtvätt, till exempel tjänstepensioner. Till övriga förändringar hör bland annat skärpta krav på intern kontroll, visselblåsnings-system, funktioner för regelefterlevnad, förändrade regler om kundkännedom avseende förmånstagare och verklig huvudman samt höjda sanktionsavgifter och individuellt ansvar för styrelse och ledning.

IASB har i maj 2017 publicerat standarden IFRS 17 Insurance contracts som ska tillämpas från första januari 2021. Standarden är ännu inte antagen i EU. IFRS 17 innebär stora förändringar i värdering, en förändrad presentation av resultaträkningens poster och en ny intäktsredovisning. I vilken utsträckning standarden blir tillämplig på onoterade försäkringsföretag i Sverige är oklart och Finansinspektionen utreder för närvarande hur implementationen ska ske i Sverige. Inom KPA Pension har ett projekt påbörjats för att analysera effekterna av standarden. IFRS 9 Finansiella instrument omfattar nya utgångspunkter för klassificering och värdering av finansiella instrument. Standarden träder i kraft första januari 2018 men KPA Pension kommer att använda möjligheten att samordna tillämpningen av IFRS 9 och IFRS 17, vilket möjliggörs av det tillägg till IFRS 4 som IASB har gett ut. Under 2017 har KPA Pension analyserat effekterna av IFRS 15 Intäkter från avtal med kunder, som börjar gälla första januari 2018. Syftet med en ny intäktsstandard är att ha en enda principbaserad standard för samtliga branscher som har avtal med kunder. Standarden medför inga ändringar för KPA Pension utan endast utökade upplysningskrav. Den nya standarden IFRS 16 Leases ska tillämpas från och med första januari 2019. Standarden innebär förändringar framför allt för leasingtagare, vilket innebär att leasingtagare redovisar i princip alla leasingavtal med en nyttjanderätt som en tillgång och en leasingkund i balansräkningen. Redovisningen för leasinggivaren är i all väsentligt oförändrad. Det återstår att utreda

hur KPA Pensions finansiella rapportering kommer att påverkas. För mer information hänvisas till not 1 Redovisningsprinciper.

Gällande försäkringsdistributionsdirektivet (IDD) har regeringen kommit med sitt förslag kring hur IDD ska implementeras i Sverige.

Regelverket innehåller bland annat regler om ersättningsmodeller, skärpta krav på utbildning, transparens och information till kund. IDD börjar gälla den första juli 2018. KPA Pension har sedan ett tag tillbaka arbetat med direktivet för att anpassa verksamheten till det nya regelverket. Det finns fortfarande en del oklarheter i regelverket och det återstår för Finansinspektionen att skriva föreskrifter med mer detaljerade regler. Regelverket för paketerade och försäkringsbaserade investeringsprodukter för icke-professionella investerare (Priip-produkter) trädde i kraft redan den första januari 2018.

Ett annat regelverk som börjar tillämpas från och med maj 2018 är den nya dataskyddsförordningen, General Data Protection Regulation (GDPR) som ersätter Personuppgiftslagen (PUL). Den innebär en skärpning av hur organisationer inom EU får behandla personuppgifter. GDPR syftar till att stärka och skapa ett mer enhetligt dataskydd för personer inom EU. KPA Pensionsförsäkring arbetar intensivt med att anpassa verksamheten till det nya regelverket.

Det pågår även ett arbete med att förbereda verksamheten för kommande tjänstepensionsreglering som träder i kraft första januari 2019. KPA Pensionsförsäkring har startat upp ett program med syfte att följa och analysera utifrån KPA Pensionsförsäkrings intressen. Regeringen kom med ett inriktningsbeslut i oktober 2016 och ny tjänstepensionsreglering var ursprungligen tänkt att remitteras under hösten 2017 men har flyttats fram till april 2018. Den nya lagen kommer att utgöra ett alternativt regelverk till Solvens II för drivande av tjänstepensionsverksamhet.

Femårsöversikt

Koncernen, Mkr	2017	2016	2015	2014	2013
Resultat					
Premieinkomst	13 378	12 138	11 726	10 172	9 889
Kapitalavkastning, netto i försäkringsrörelse	7 309	9 495	3 983	14 499	7 384
Försäkringsersättningar	-3 738	-3 616	-3 782	-2 793	-2 054
Försäkringsrörelsens tekniska resultat	10 148	8 305	4 533	7 400	14 201
Årets resultat	9 892	8 018	4 179	7 038	13 993
Ekonomisk ställning					
Placeringstillgångar till verkligt värde	168 670	154 312	138 083	128 778	105 112
Försäkringstekniska avsättningar	106 262	99 252	89 431	82 142	65 610
Konsolideringskapital					
Aktiekapital	300	300	300	300	300
Övrigt eget kapital	66 199	58 092	51 830	49 098	42 607
Summa konsolideringskapital	66 499	58 392	52 130	49 398	42 907

Femårsöversikt

Moderföretaget, Mkr	2017	2016	2015	2014	2013
Resultat					
Premieinkomst	13 378	12 138	11 726	10 172	9 889
Kapitalavkastning, netto i försäkringsrörelse	7 065	9 007	3 993	15 270	8 378
Försäkringsersättningar, netto	-3 738	-3 616	-3 782	-2 793	-2 054
Försäkringsrörelsens tekniska resultat	9 172	7 281	4 099	6 923	14 082
Årets resultat	9 062	7 175	3 828	6 627	13 897
Ekonomisk ställning					
Placeringstillgångar till verkligt värde	166 000	152 260	136 734	127 691	104 439
Försäkringstekniska avsättningar	106 262	99 252	89 431	82 141	65 610
Konsolideringskapital					
Aktiekapital	300	300	300	300	300
Övrigt eget kapital	66 144	58 130	51 863	49 153	42 645
Summa konsolideringskapital	66 444	58 430	52 163	49 453	42 945
Kollektiv konsolidering	2 142	2 831	2 768	2 980	1 586
Kollektiv konsolidering, i %	101	102	102	102	102
Kapitalbas	66 444	58 430	52 163	49 453	42 945
Erforderlig solvensmarginal	4 072	3 806	3 422	3 138	2 508
Solvenskvot	16,3	15,4	15,2	15,8	17,1

Moderföretaget	2017	2016	2015	2014	2013
Nyckeltal					
Förvaltningskostnadsprocent	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Direktavkastning, procent*	1,5	1,8	2,2	2,1	2,4
Totalavkastning, procent**	4,6	6,6	3,3	13,3	8,2

* Redovisade nyckeltal avseende direktavkastning redovisas enligt FFFS 2008:26

** Redovisad totalavkastning är redovisad enligt Svensk Försäkrings rekommendation för rapportering av totalavkastning. Direktavkastning och totalavkastning avser traditionell livförsäkring.

Förslag till vinstdisposition

Till årsstämmans förfogande står enligt balansräkningen

Konsolideringsfond	54 800 783 870
Årets resultat	9 062 456 577
Totalt, kronor	63 863 240 447

Styrelsen och vd föreslår stämman att 63 863 240 447 kronor balanseras i ny räkning.

Bolagsstyrningsrapport

God bolagsstyrning handlar om att säkerställa att företag sköts hållbart, ansvarsfullt och så effektivt som möjligt. Bolagsstyrning inom KPA Pensionsförsäkring utgår från lagstiftning, främst försäkringsrörelselagen samt Finansinspektionens författningssamling i form av föreskrifter och allmänna råd. Solvens II-direktivet är ett europeiskt regelverk för försäkringsföretag som syftar till att skapa en enhetlig europeisk försäkringsmarknad med ökat skydd för försäkringstagare.

KPA Pensionsförsäkring är ett försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet som, i avvaktan på den kommande regleringen av tjänstepensionsverksamhet, valt att tillämpa övergångsregler istället för Solvens II-reglering. Övergångsreglerna innebär huvudsakligen att de försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet ska, som huvudregel, fortsätta att tillämpa de äldre bestämmelserna om rörelse, tillsyn och ingripande, som gällde under 2015 och de nya Solvens II-bestämmelserna om företagsstyrning.

För verksamheten gäller också interna regelverk som, i tillämpliga delar, omfattar såväl styrelseledamöter som anställda. Exempel på interna regelverk är bolagsordningen som anger verksamhetens ramar och ger en beskrivning av företaget samt arbetsordning för styrelsen, vilken bland annat tydliggör styrelsens respektive styrelseordförandens ansvar. Beslut om ändring av bolagsordningen sker på stämman. Ett beslut att ändra bolagsordningen är giltigt om två tredjedelar av samtliga röstande förenat sig om det. Ändring av § 6 andra och tredje stycke i bolagsordningen (bestämmelser om utseende av styrelseledamöter i företaget) är däremot giltigt endast om Sveriges Kommuner och Landsting lämnat samtycke till ändringen.

Den av styrelsen fastställda företagsstyrningspolicyn omfattar områden som företagsstyrningssystem, organisation, affärsstyrning, riskhanteringssystem, internkontrollsystem med mera. Bland de viktigare interna reglerna kan även nämnas företagets etiska riktlinjer som reglerar hur företrädare för KPA Pensionsförsäkring uppträder i olika situationer.

Det är styrelsen som ytterst ansvarar för företagets organisation och för förvaltningen av dess angelägenheter. Det är styrelsen som ansvarar för företagets interna styrning och kontroll, och som ansvarar för att det finns policyer och en organisation för det operativa arbetet kring detta.

Svensk kod för bolagsstyrning

Svensk kod för bolagsstyrning (koden), senast reviderad den 1 december 2016, vänder sig i första hand till företag noterade på en reglerad marknad i Sverige. Koden bygger på principen ”följ eller förklara”. De företag som tillämpar koden kan avvika från enskilda regler, men ska då lämna förklaringar till avvikelserna.

KPA Pensionsförsäkring har 1,7 miljoner kunder (försäkrade). Hos dessa kunder finns självklart ett stort och berättigat intresse att veta hur företaget sköts. Det ligger också i företagets intresse och affärsidé att vara så öppna som möjligt mot kunder och andra intressenter i gruppens företag. KPA Pensionsförsäkring har därför valt att tillämpa koden främst för att tillgodose dessa intressen. Koden tillämpas (se avvikelser nedan) för KPA AB och för KPA Pensionsförsäkring. För övriga företag inom gruppen tillämpas den delvis.

Avvikelser från bolagskoden och skäl för dessa

- Eftersom KPA Pensionsförsäkring endast har en ägare har kallelse till årsstämman inte offentliggjorts på hemsidan.
- Företagets revisorer granskar inte företagets halvårs- eller niomånadersrapport. Avvikelse från Kodens bestämmelser sker med hänsyn till att företaget inte är ett aktiemarknadsföretag och med syftet att begränsa kostnaderna för försäkringstagarna.

Bolagsstämma

KPA Pensionsförsäkrings högsta beslutande organ är bolagsstämman vilken senast hölls den 16 maj 2017. På stämman utsågs styrelsens tio ordinarie ledamöter.

Ledamöterna tillsätts enligt bestämmelser i bolagsordningen. Anders Knape omvaldes till styrelseordförande för tiden fram till och med årsstämman 2018. Bolagsstämman utser även revisionsbolag och lekmannarevisorer.

Ernst & Young och KPMG valdes till revisionsbolag fram till årsstämman 2018.

Valberedning

Valberedningens uppgift är att bereda tillsättning av styrelse och revisor i företaget. Valberedningen ska, med beaktande av bolagsordningens bestämmelser och av stämman fastställd process för lämplighetsprövning, föreslå stämman val av styrelseledamöter och revisorer. Vidare ska valberedningen lämna stämman förslag på arvoden som ska utgå till styrelseledamöter och revisor. Valberedningens ledamöter fram till och med stämman 2018 är Elisabeth Sasse och Lena Dahl.

Styrelse

Styrelsen ansvarar för företagets övergripande organisation och förvaltningen av företagets angelägenheter inom de ramar som bolagsstämman och externa regelverk ger. Styrelsen fastställer årligen sin egen arbetsordning. En av ledamöterna utses med stöd av bolagsordningen och 11 kapitel 7 § andra stycket försäkringsrörelselagen till ledamot av företagets styrelse med särskilt uppdrag att tillvarata försäkringstagarnas intressen. Ledamoten utses av Svenska Kommunalarbetareförbundet. På stämman omvaldes nio av styrelsens ledamöter.

Enligt Svensk kod för bolagsstyrning ska majoriteten av de stämموvalda styrelseledamöterna vara oberoende i förhållande till företaget och företagsledningen. De stämموvalda styrelseledamöterna som anses vara oberoende är Anders Knape, Lena Dahl, Eva Fagerberg, Anders Henriksson, Sture Nordh, Helene Odenjung, Annika Wallenskog och Lenita Granlund. Enligt valberedningen uppfylls därför detta krav av företaget.

Styrelsens arbete 2017

För styrelsen gäller en strategisk dagordning som fastställs varje år i den för styrelsen gällande arbetsordningen. Enligt arbetsordningen som fastställdes vid konstituerande sammanträde den 16 maj 2017 ska

styrelsen sammanträda minst fyra gånger per år. Vid varje sammanträde ska genomgång av föregående protokoll ske, öppna frågor från tidigare sammanträden följas upp och vd:n lämna information om vad som skett i verksamheten sedan förra sammanträdet.

Följande ärenden ska årligen behandlas: Fastställande av styrelsens arbetsordning, i förekommande fall utseende av vd och vice vd, fastställande av instruktion för vd, fastställande av anställningsvillkor för vd och vice vd.

Årligen fastställer styrelsen affärsplan och budget. Rapportering sker av prognoser samt kvartals-, halvårs-, och helårsbokslut. Styrelsen behandlar bland annat finansrapporter, aktuarierapporter, riskrapporter, compliancerapporter, regelverksgenomgång, rapport avseende granskning av ersättningspolicyn och dess tillämpning, interna revisionsrapporter och extern revisionsrapport. Styrelsen fastställer revisionsplan, riskplan och complianceplan för kommande år. Avrapportering sker av utlagd verksamhet.

Årligen genomförs en styrelseutvärdering samt en utvärdering av vd. Översyn och fastställande sker regelbundet av instruktioner och övriga regelverk. Sammanträdesplan samt strategisk dagordning fastställs för kommande år.

Antal sammanträden

Under året hölls fyra ordinarie styrelsemöten och tre extra styrelsemöten. Dessutom har styrelsen, mellan sammanträdena, fått skriftlig information bestående av finansiell information, pressmeddelanden, kundutskick med mera. Därutöver hölls det två möten med styrelseordförandena inom Folksam Liv-gruppen. Mötena hade till syfte att åstadkomma en bättre samverkan med dotterföretagen vad gäller processen för egen risk- och solvensbedömning (ORSA-processen) där föreslagna scenarier och efterföljande resultat diskuterats. Genomgång skedde även av de kapitalkvoter som under året rapporterats till Finansinspektionen. Ordförandena i risk- och kapitalutskott, för de företag som har detta, deltog också.

Utbildning av styrelseledamöter

En årlig introduktionsdag för nyvalda styrelseledamöter i var och ett av företagen inom Folksamgruppen ägde rum i oktober.

Styrelseseminarium

I november hölls det årliga gemensamma styrelseseminarier för ledamöterna i KPA AB, KPA Livförsäkring samt KPA Pensionsförsäkring. Ämnet för styrelseseminarier var aktuella frågor kring pensionsystemet och framtida trender. På seminariet bidrog ett antal experter inom pensionsområdet med föreläsningar och paneldiskussion. Frågor som då behandlades var bland annat jämställda pensioner, framtida kompensationsnivåer och pensionsuttag.

Utvärdering av styrelsearbetet

Enligt Svensk kod för bolagsstyrning ska styrelsen årligen utvärdera styrelsearbetet med syfte att utveckla dess arbetsformer och effektivitet. Utvärdering av styrelsearbetet sker i enlighet med svensk kod för bolagsstyrning. En sådan utvärdering har under året genomförts i form av en webbenkät. Resultatet rapporterades och diskuterades på styrelsemötet i mars.

Ersättningsutskott

Enligt koden ska styrelsen inrätta ett ersättningsutskott. Om styrelsen däremot finner det mer ändamålsenligt kan styrelsen fullgöra ersättningsutskottets uppgifter, förutsatt att styrelseledamoten som ingår

i företagsledningen inte deltar i arbetet. Företagets styrelse har valt att inte inrätta ett ersättningsutskott utan att låta styrelsens ordförande bereda frågorna och lämna förslag på ersättningar och andra anställningsvillkor för vd och andra ledande befattningshavare i företaget, inför beslut i styrelsen.

Revisionsutskott

På konstituerande styrelsemöte i maj 2017 beslutade styrelsen att låta styrelsen utföra de uppgifter som åligger ett revisionsutskott inom ramen för ordinarie styrelsearbete.

Risk- och kapitalutskott

Utskottet bistår styrelsen i dess arbete med riskhantering, solvenskrav och kapitalbehov och bidrar därigenom till att ytterligare utveckla företagets hantering av nämnda områden. Styrelsen fastställer en arbetsordning för utskottet. Utskottet ska bestå av minst tre styrelseledamöter och utses för en period om ett år. Till ledamöter utsågs Anders Knape (ordförande), Patrik Schinzel och Eva Fagerberg.

Uppgifter om styrelseledamöter valda vid stämman 2017

Anders Knappe	Lena Dahl	Eva Fagerberg
Styrelseordförande	Styrelseledamot	Styrelseledamot
Ordförande sedan 2013 Födelseår 1955 <i>Utbildning</i> • Ekonom <i>Nuvarande yrke/uppdrag</i> • 2:e vice ordförande SKL • Vice ordförande SKL Företag AB <i>Arbetslivserfarenhet</i> • Försäljningschef RB Trading AB • Kommunalråd <i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i> • Vice ordförande Europarådets kongress för lokala och regionala myndigheter • Vice ordförande EU:s regionkommitté • Vice ordförande Europeiska kommunförbundet CEMR • Ordförande Karlstads kommunfullmäktige • Ordförande Visit Karlstad <i>Övriga uppdrag inom Folksam</i> • Styrelseledamot i KPA AB • Ordförande i Risk- och kapitaltskottet i KPA Pensionsförsäkring	Ledamot sedan 2011 Födelseår 1966 <i>Utbildning</i> • Civilekonom, Uppsala universitet <i>Nuvarande yrke/uppdrag</i> • Administrativ direktör SKL • Vice vd SKL Företag <i>Arbetslivserfarenhet</i> • Tf vd SKL och SKL Företag AB • SKL Controller, Vd-stab • Ekonom/koncerncontroller, SKL • Administrativ chef, Tyresö gymnasium <i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i> • Styrelseordförande SKL Fastigheter och Service AB • Styrelseordförande SKL Kapitalförvaltning AB • Styrelseordförande SKL Pensionsstiftelse • Styrelseledamot i SKL Kommentus AB • Styrelseledamot INERA AB • Styrelseledamot Dagens Samhälle AB <i>Övriga uppdrag inom Folksam</i> • Adjungerad ledamot i KPA AB	Ledamot sedan 2011 Födelseår 1963 <i>Utbildning</i> • Socionom <i>Nuvarande yrke/uppdrag</i> • Kanslichef/1a ombudsman Offentlighetsanställdas förhandlingsråd (OFR) • Vd OFR Fastighets AB <i>Arbetslivserfarenhet</i> • Kriminalvårdsinspektör • Personalhandläggare • Förhandlingschef Akademikerförbundet SSR <i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i> • Ersättare i Kåpan Pensioner och i Omställningsfonden • Ledamot i KL-delegationen på AFA Försäkring • Vice ordförande KKP <i>Övriga uppdrag inom Folksam</i> • Adjungerad ledamot i KPA AB • Ledamot i Risk- och kapitalutskottet i KPA Pensionsförsäkring

Karin George af Klercker	Anders Henriksson	Sture Nordh
Styrelseledamot	Styrelseledamot	Styrelseledamot
Ledamot sedan 2016 Födelseår 1962 <i>Utbildning</i> • Lunds universitet Ekonomi- utbildning, Kandidatexamen inriktning marknadsföring • Linjen för Personal och arbets- livsfrågor-basblocksexamen • Katedralskolan, Linköping: treårig samhällsvetenskaplig linje <i>Nuvarande yrke/uppdrag</i> • Affärschef Privat och Företags- pension, Folksam <i>Arbetslivserfarenhet</i> • Sektionschef Produkt Liv, Folksam • Funktionschef Liv & Pensions- service • Vice vd, Adm. chef, KPA Pension • Ekonomichef/Chef controller och verksamhetsutveckling, KPA Pension • Controller, SEB Trygg Liv • Fastighetsförmedlare/ fastighetsmäklare <i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i> • Styrelseledamot i Kris & Trauma- center, Stockholm <i>Övriga uppdrag inom Folksam</i> • Styrelseledamot i Folksam LO Fondförsäkring AB	Ledamot sedan 2015 Födelseår 1961 <i>Utbildning</i> • Gymnasieskola samt fyraårig teknisk matematik <i>Nuvarande yrke/uppdrag</i> • Ordförande landstingsstyrel- sen i Landstinget Kalmar län • 1: vice ordförande i SKL <i>Arbetslivserfarenhet</i> • Livsmedelsarbetare • Ombudsman • Landstingsråd <i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i> • Ledamot SKL företag • Ordförande INERA AB • Ledamot Amerikavägen 1 Kalmar AB <i>Övriga uppdrag inom Folksam</i> -	Ledamot sedan 2015 Födelseår 1952 <i>Utbildning</i> • Förvaltnings socionom Umeå Universitet <i>Nuvarande yrke/uppdrag</i> • Styrelseordförande Förenade Liv Grupp försäkring AB <i>Arbetslivserfarenhet</i> • Ordförande Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) <i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i> • Styrelseordförande Bergendal Meetings • Ledamot Pressens Opinions- nämnd • Styrelseledamot i Arenagruppen • Ordförande i Public Service- kommittén, dir. KU 2016:06 <i>Övriga uppdrag inom Folksam</i> -

Helene Odenjung	Patrik Schinzel	Annika Wallenskog
Styrelseledamot	Styrelseledamot	Styrelseledamot
Ledamot sedan 2011 Födelseår 1965 <i>Utbildning</i> - Gymnasium och branschutbildning till skeppsmäklare <i>Nuvarande yrke/uppdrag</i> - Kommunalråd, Göteborgs stad <i>Arbetslivserfarenhet</i> - Skeppsmäklare <i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i> - Ledamot i SKL styrelse - Ledamot i SKL Företag - Ledamot International School of Gothenburg Region samt i Stiftelsestyrelsen för Chalmers tekniska högskola - Skolinspektionens insynsråd - Göteborgsregionens kommunalförbund - Ledamot i Göteborgs Stadshus AB - Ledamot i Stiftelsestyrelsen, Svenska mässan <i>Övriga uppdrag inom Folksam</i> -	Ledamot sedan 2013 Födelseår 1967 <i>Utbildning</i> - Civilekonom, Lunds Universitet - Executive MBA, Handelshögskolan i Stockholm <i>Nuvarande yrke/uppdrag</i> - Chef Kooperativ styrning, KF <i>Arbetslivserfarenhet</i> - Folksam Senior rådgivare - Stabschef, Folksams ordförandekansli - Chef GRC (Governance, Risk, Compliance) Folksam - Chefcontroller Folksam - Controller Folksam <i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i> - <i>Övriga uppdrag inom Folksam</i> - Ledamot i Risk- och kapitalutskottet i KPA Pensionsförsäkring AB	Ledamot sedan 2015 Födelseår 1959 <i>Utbildning</i> - Universitetsexamen Uppsala Universitet <i>Nuvarande yrke/uppdrag</i> - Chefsekonom SKL <i>Arbetslivserfarenhet</i> - Sakkunnig Finansdepartementet - Kommundirektör Vallentuna - Ekonomidirektör Landstinget Uppsala län - Ekonomidirektör Nacka kommun - Administrativ direktör AB Stockholm Globe Arena - Ekonomichef Hälso- och sjukvården Västerås - Analyschef samt biträdande chefekonom SKL <i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i> - Adjungerad ledamot AFA Försäkring - Styrelseledamot SKL Kapitalförvaltning - Ledamot SKLs pensionsstiftelse - Vice ordförande i RKA Rådet för främjande av kommunala analyser - Styrelsemedlem i Arena för Tillväxt <i>Övriga uppdrag inom Folksam</i> -

Catrina Ingelstam	Lenita Granlund
Styrelseledamot	Försäkringstagarrepresentant
Ledamot sedan 2017 Födelseår 1961 <i>Utbildning</i> • Civilekonom, Stockholms universitet <i>Nuvarande yrke/uppdrag</i> • Egen konsultverksamhet, styrelseuppdrag <i>Arbetslivserfarenhet</i> • CFO, Dina Försäkringar • Internrevisionschef, Folksam Sak • CFO, Folksam Sak och Folksam Liv • Chef Produktutveckling, Ekonomi, AMF Pension • Administrativ chef AMF Fonder • Avdelningschef Fond- Finans, Ekonomi, Premiepensionsmyndigheten (PPM) • Internrevisionschef, Affärsområdeschef Aktiehandel, SkandiaBanken • Koncerncontroller, NewSec • Auktoriserad revisor, EY <i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i> • Styrelseordförande och ordförande i Hållbarhetsutskottet, Sjätte AP-fonden • Styrelseledamot och ordförande i Revisionsutskottet Orio AB • Styrelseledamot och ledamot i Risk- och revisionsutskottet i Sparbanken Sjuhärad AB • Styrelseledamot i Dina försäkringar Mälardalen AB <i>Övriga uppdrag inom Folksam</i> -	Ledamot sedan 2010 Födelseår 1962 <i>Utbildning</i> • Vårdgymnasium <i>Nuvarande yrke/uppdrag</i> • Avtalssekreterare <i>Arbetslivserfarenhet</i> • Undersköterska • Ombudsman <i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i> • Vice ordförande i Omställningsfonden KOM-KL • Vice ordförande i föreningen Sunt arbetsliv • Styrelseledamot i AFA försäkring • Styrelseledamot i Prevent <i>Övriga uppdrag inom Folksam</i> • Adjungerad ledamot i KPA AB

Arbetstagarrepresentanter

Några arbetstagarrepresentanter finns inte i KPA Pensionsförsäkrings styrelse. Arbetstagarrepresentation finns i KPA AB:s styrelse samt i KPA Livförsäkrings styrelse.

Närvaro på styrelsemöten samt styrelsens utskott 2017			
Namn	Funktion i styrelsen	Styrelsemöte ¹⁾	Risk- & kapitalutskott ²⁾
Anders Knappe ³⁾	ordförande	7 av 7	3 av 3
Catrina Ingelstam ⁴⁾	ledamot	4 av 4	-
Lena Dahl	ledamot	7 av 7	-
Eva Fagerberg	ledamot	6 av 7	3 av 3
Karin George af Klercker	ledamot	5 av 7	-
Anders Henriksson	ledamot	7 av 7	-
Sture Nordh	ledamot	7 av 7	-
Helene Odenjung	ledamot	5 av 7	-
Patrik Schinzel	ledamot	7 av 7	3 av 3
Annika Wallenskog	ledamot	7 av 7	-
Lenita Granlund	försäkringsrepresentant	6 av 7	-

¹⁾ Totalt fyra ordinarie styrelsemöten (varav konstituerande möte i maj) samt tre extra styrelsemöten

²⁾ Totalt tre möten

³⁾ Ordförande i Risk- och kapitalutskottet

⁴⁾ Invald i maj 2017

Ersättning till styrelsens ledamöter		
Arvoden beslutade av stämman 2017:	Årsarvode (kronor)	Sammanträdesarvode (kronor)
Styrelsens ordförande	108 600	6 900
Ledamot av Folksam koncernledning	inget	inget
Övriga ledamöter anställda i Folksam	inget	inget
Övriga styrelseledamöter	72 700	6 900
Ledamöter i Risk- och kapitalutskott	30 800	5 200

Centrala funktioner

Risk- och kontrollorganisationen i KPA Pensionsförsäkring följer en modell med tre ansvarslinjer vilket beskrivs i not 3, avsnitt "Risk- och kontrollorganisation".

Utöver de tre ansvarslinjerna utser stämman revisionsbolag och lekmannarevisorer som granskar årsredovisningen inklusive bolagsstyrningsrapport samt styrelsens och vd:s förvaltning (externrevision).

Företagets centrala funktioner består av en riskfunktion, en compliancefunktion, en aktuariiefunktion och internrevision. Dessa funktioner är fristående från den operativa verksamhet som kontrolleras. Riskfunktionen, compliancefunktionen och aktuariiefunktionen är underställda vd men är även ålagda att rapportera till styrelsen.

Riskfunktion

Riskfunktionen ansvarar bland annat för att utveckla och förvalta (normera) riskhanteringssystemet samt stödja första ansvarslinjen i att genomföra riskhantering effektivt. Företagets risk manager är Joni Heinonen. Ansvar, mandat och uppgifter framgår av företagsstyrningsriktlinjerna.

Compliancefunktion

Compliancefunktionen ansvarar bland annat för att identifiera, övervaka och rapportera risker kopplat till externa eller interna regler för den tillståndspliktiga försäkringsverksamheten. Compliancefunktionen kontrollerar, följer upp och utvärderar regelefterlevnaden i första ansvarslinjen samt utgör ett stöd för verksamheten och KPA Pensionsförsäkringsledning i frågeställningar rörande efterlevnaden av näringsrättsliga regler och relevanta interna styrande regelverk. Ansvar, mandat och uppgifter framgår av företagsstyrningsriktlinjerna. Ansvarig för regel efterlevnaden i KPA Pensionsförsäkring är Gabriella Johansson.

Aktuariiefunktion

Aktuariiefunktionen ansvarar för att samordna de försäkringstekniska beräkningarna, vilket bland annat innebär att säkerställa lämpligheten i använda metoder och antaganden samt att validera kvaliteten i beräkningar och underliggande data. Aktuariiefunktionen ansvarar också för att bedöma risker i försäkringsrörelsen, bidra till företagets riskhante-

ringssystem och analysera nya lagar och föreskrifter som påverkar ansvarsområdet. Aktuariiefunktionen är normgivande på det aktuariella området och har en stödjande roll gentemot övriga aktuariella resurser i företaget. Ansvar, mandat och uppgifter framgår av företagsstyrningsriktlinjerna. Företagets aktuariiefunktion, tillika företagets ansvariga aktuarie, är Susanna Rahnster.

Internrevision

Internrevisionen är en oberoende, objektivt granskande och rådgivande verksamhet. Internrevisionen stödjer företaget att nå sina mål genom att systematiskt och strukturerat utvärdera systemet för intern kontroll och andra delar av företagsstyrningssystemet samt lämna råd och synpunkter på desamma i syfte att bidra till ökad effektivitet i riskhantering, intern kontroll samt ledningsprocesser.

Internrevisionen är direkt underställd och rapporterar till styrelsen och är fristående från den verksamhet som granskas. Funktionens oberoende innebär att den normalt inte får delta i den operativa verksamheten eller vara involverad i det löpande arbetet med intern kontroll. Internrevisionens arbete bedrivs enligt god sed för internrevision som bland annat framgår av internationella standards, International Professional Practices Framework (IPPF). Internrevisionens uppdrag fastställs av styrelsen och regleras i Policy för Internrevision. Sari Zander är internrevisionschef.

Externa revisorer

Revisionsbolagen Ernst & Young och KPMG är valda till revisorer till 2018 års stämma. Kenneth Strömberg och Leif Sandberg är valda till lekmannarevisorer till 2018 års stämma. Marianne Ericsson och Lennart Petterson har valts till suppleanter för samma tid.

Vd och företagsledning

KPA Pensionsförsäkrings vd är direkt underställd styrelsen. Vd svarar för den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar. En skriftlig instruktion som styrelsen fastställer reglerar det ansvar och de befogenheter som gäller för vd. Den 2 december 2016 tillträdde Britta Burreau som vd för företaget.

Uppgifter om VD

Britta Burreau

VD för KPA Pensionsförsäkring

VD sedan 2016

Födelseår 1964

Utbildning

- Stockholms Handelshögskola, Executive MBA-Finance
- Chalmers Tekniska Högskola
 - Master of Science Industrial Engineering and Management: specialization Industrial Organisation and Industrial Marketing

Nuvarande Yrke/ uppdrag:

- VD i KPA AB
- Ledamot i Folksam koncernledning

Arbetslivserfarenhet

- Vd och styrelsemedlem Nordea Liv & Pension AB
- Accenture Financial Services
- Styrelseledamot Nordea Liv Danmark, Nordea Liv Norge, Nordea Liv Finland
- Styrelsemedlem Svensk Försäkring

Övriga uppdrag utanför Folksam

- Ledamot Svensk Försäkrings valberedning
- Styrelseledamot Akademiska hus
- Ordförande i Scouterna
- Övriga uppdrag inom Folksam
- Styrelseordförande i KPA Pensionsservice AB

Företagsledning KPA Pensionsförsäkring

Britta Burreau, vd KPA AB och KPA Pensionsförsäkring, född 1964

Inge Bäckström, verksamhetsområde Parter och ledningsstöd, född 1956

Johan Sjöström, affärsområde Individ och marknad samt vd i KPA Livförsäkring, född 1968

Ninni Wibeck, affärsområde Arbetsgivare och försäljning samt vd KPA Pensionsservice AB, född 1973

Daniel Larsson, verksamhetsområde Chefsaktuarie och controller, född 1982

Adjungerade:

Jeanette Almér, verksamhetsområde Affärsutveckling, född 1973

Camilla Ankelstam, biträdande avdelningschef IT Liv och Pension, född 1972

Mats Hägglund, sektionschef Liv- och Pensionsservice samt vd Folksam Service AB, född 1978

Principer för ersättning till ledningen

Lönesättningen för anställda inom KPA Pension ska vara marknadsmässig. Anställningsvillkor för vd:ar inom KPA Pension fastställs av respektive styrelse. Ingen rörlig ersättning utgår till vd:ar. För medlemmar i KPA Pensions företagsledning och övriga anställda inom KPA Pension som inte kan påverka företagets risknivå utgår ett generellt belöningsprogram baserat på Folsams övergripande mål fastställda av styrelserna för Folksam Liv och Folksam Sak och som gäller för alla anställda inom Folksam inklusive dotterföretag.

Styrelsens rapport om intern kontroll avseende den finansiella rapporteringen 2017

Målsättningen med KPA Pensionsförsäkrings arbete med Intern kontroll finansiell rapportering (IKFR) är att bokslut- och myndighetsrapportering ska vara tillförlitlig och i överensstämmelse med lag och gällande redovisningsregler. Internkontrollarbetet baseras på det ramverk som tagits fram av The Committee of Sponsoring Organisations of the Threadway Commission "COSO" och beskrivs nedan.

Kontrollmiljö

Kontrollmiljön utgör grunden för den interna kontrollen och är central för hur risker identifieras och hanteras baserat på den kultur och de värderingar som styrelse och ledning etablerat.

KPA Pensionsförsäkrings kultur och värderingar har sin utgångspunkt i företagets etiska inriktning. Det tar sig uttryck i hur företaget placerar kundernas pensionsmedel samt i de etiska riktlinjer som är vägledande i det dagliga arbetet. Styrelsen har beslutat om denna inriktning. Förutom en stark förankring i företagets ledning och styrelse finns ett stort engagemang för den etiska inriktningen hos alla medarbetare.

Kontrollmiljön utgörs även av tydliga ansvar och roller. Ansvar och roller i den finansiella rapporteringen fastställs i styrande regelverk, vidare finns det

styrande regelverk som fastställer roller och ansvar i arbetet med risk- och internkontroll.

Internkontrollsystem

Ett företagsövergripande internkontrollsystem är under införande. Internkontrollsystemet syftar bland annat till att utvärdera om den finansiella rapporteringen är tillförlitlig genom att identifiera risker och kontroller i väsentliga processer som påverkar bokslut- och myndighetsrapportering. Kontrollerna ska därefter regelbundet utvärderas och resultatet analyseras för att bedöma risken för fel i den finansiella rapporteringen. Därutöver ska det finnas rutiner för att löpande hantera de förbättringsmöjligheter som framkommer i arbetet.

Informationssäkerhet

KPA Pensionsförsäkring är sedan 2012 certifierade enligt ISO 27001:2013. Ledningssystemet för informationssäkerhet är en del av företagets riskhantering och arbete med intern styrning och kontroll. Det innebär att företaget lever upp till de högt ställda krav på informationssäkerhet som standarden ställer. Genom systematiskt säkerhetsarbete förbättras skyddet av företagets informationstillgångar löpande, vilket gynnar kunderna genom exempelvis säkrare pensionsutbetalningar.

Riskbedömning

Halvårsvis genomför alla affärsområden och enheter en självutvärdering av risker. Därutöver görs riskanalyser per process inom ramen för internkontrollsystemet. Risker för väsentliga fel i den finansiella rapporteringen ska beaktas i analyserna. Det är chefen för respektive verksamhetsområde eller processägaren för en process som är ansvarig för att genomföra självutvärderingen. Självutvärdering innebär att identifiera risker, bedöma sannolikheten för att risken ska inträffa, vilken påverkan risken kan få på verksamheten samt vilka åtgärder som behöver vidtas för att hantera risken.

Kontroller

Riskåtgärder och kontroller

Åtgärdsplaner ska tas fram för de risker som verksamheten vill hantera genom förebyggande aktiviteter. Åtgärderna kan till exempel innebära att införa eller förbättra kontroller som syftar till tillförlitlig finansiell rapportering. Kontroller för att hantera risker avseende den finansiella rapporteringen är till exem-

pel analyser och prognoser, avstämningar av huvudbok mot försäkringssystem, bankkonton eller andra register och underlag. Andra kontroller som också påverkar den finansiella rapporteringen är de kontroller som utförs avseende försäkringsersättningar, och driftskostnader där det finns särskilda principer och rutiner såsom krav på dualitet och kontroll av större belopp samt slumpvisa utbetalningskontroller.

Information och kommunikation

För att säkerställa effektivt och korrekt informationsutbyte krävs att alla delar inom verksamheten kommunicerar och delar relevant information såväl inom och mellan verksamhetsområden som till och från styrelse och ledning. Informationsgivning från styrelsen och ledningen till chefer och medarbetare sker bland annat genom de styrande regelverken samt genom andra ledningsgrupper i verksamheten.

De principer som företaget ska följa har fastställts i ett styrande regelverk för extern rapportering och det finns tillgängligt för alla via företagets intranät. Det finns även en regelverksgrupp inom ekonomiavdelningen som bevakar och informerar om regelverksförändringar som påverkar den finansiella rapporteringen.

Styrelsen får regelbunden återkoppling från verksamheten om aktuella redovisningsfrågor samt intern styrning och kontroll. Styrelsen har regelbundna möten med ekonomidirektören, företagets externrevisorer samt de centrala funktionerna.

Uppföljning

Kontroller följs regelbundet upp inom ramen för Folksam internkontrollsystem. Uppföljning görs genom att verksamheten genomför självutvärderingar av nyckelkontroller.

Därutöver genomför de centrala funktionerna granskningar och andra aktiviteter för att utvärdera den interna styrningen och kontrollen. Årslut samt processen för framtagande och rapportering av finansiell information granskas även årligen av de externa revisorerna. Resultatet av den finansiella granskningen rapporterar de till styrelsen. Till stämman sker avrapportering genom avlämnande av revisionsberättelsen.

Ett annat stöd i arbetet med att identifiera risker och väsentliga händelser är det företagsövergripande risk- och incidenthanteringssystemet. I det systemet rapporteras oönskade händelser och verksamheten vidtar åtgärder för att förhindra att samma sak inträffar igen.

Finansiella rapporter moderföretaget och koncernen

Förvaltningsberättelse	8
Resultaträkning.....	30
Rapport över totalresultat	31
Resultatanalys, moderföretaget	32
Balansräkning	33
Rapport över förändringar i eget kapital, koncernen	35
Rapport över förändringar i eget kapital, moderföretaget.....	36
Kassaflödesanalys.....	37
Årsredovisningens undertecknande.....	128

NOTER

Not 1. Redovisningsprinciper	39	Not 26. Övriga fordringar.....	91
Not 2. Väsentliga uppskattningar och bedömningar	51	Not 27. Finansiella tillgångar och skulder.....	92
Not 3. Upplýsningar om risker	52	Not 28. Förväntade återvinningstidpunkter för tillgångar och skulder	103
Not 4. Premieinkomst.....	72	Not 29. Aktiekapital.....	105
Not 5. Kapitalavkastning, intäkter	72	Not 30. Disposition av företagets vinst eller förlust.....	105
Not 6. Värdeökning på övriga placeringstillgångar	72	Not 31. Obeskattade reserver	105
Not 7. Övriga tekniska intäkter.....	72	Not 32. Livförsäkringsavsättning	106
Not 8. Utbetalda försäkringsersättningar.....	73	Not 33. Oreglerade skador	107
Not 9. Driftskostnader	73	Not 34. Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkring för vilka försäkringstagaren bär placeringsrisk...108	
Not 10. Kapitalavkastning, kostnader.....	74	Not 35. Pensioner och liknande förpliktelser	109
Not 11. Värdeminskning på övriga placeringstillgångar ...	74	Not 36. Uppskjuten skatteskuld.....	114
Not 12. Övriga intäkter och kostnader	74	Not 37. Skulder till kreditinstitut.....	114
Not 13. Nettoresultat per kategori av finansiella instrument	75	Not 38. Övriga skulder.....	115
Not 14. Skatter	79	Not 39. Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	115
Not 15. Immateriella tillgångar.....	80	Not 40. Ställda säkerheter	115
Not 16. Byggnader och mark.....	81	Not 41. Eventualförpliktelser	116
Not 17. Aktier och andelar i koncernföretag	84	Not 42. Ekonomiska arrangemang som inte redovisas i balansräkningen	116
Not 18. Aktier och andelar i intresseföretag	85	Not 43. Hyresintäkter	117
Not 19. Aktier och andelar	86	Not 44. Upplýsningar om närstående	118
Not 20. Obligationer och andra räntebärande värdepapper	86	Not 45. Medelantal anställda samt löner och ersättningar	120
Not 21. Övriga lån	87	Not 46. Avstämning av totalavkastningstabell	126
Not 22. Utlåning till kreditinstitut	87	Not 47. Tvister	127
Not 23. Placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk.....	87	Not 48. Väsentliga händelser efter balansdagen.....	127
Not 24. Derivat.....	88		
Not 25. Upplýsningar om kvittning.....	90		

Resultaträkning

Mkr	Not	Koncernen		Modersföretaget	
		2017	2016	2017	2016
Teknisk redovisning av livförsäkringsrörelsen					
Premieinkomst (efter avgiven återförsäkring)	4				
Premieinkomst		13 378	12 138	13 378	12 138
Premier för avgiven återförsäkring		0	0	0	0
		13 378	12 138	13 378	12 138
Intäkter från investeringsavtal		4	4	4	4
Kapitalavkastning, intäkter	5	4 507	5 691	4 083	5 321
Orealiserade vinster på placeringstillgångar					
Värdeökning av placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk					
Värdeökning på fondförsäkringstillgångar	34	765	565	765	565
Värdeökning på övriga placeringstillgångar	6	4 950	4 073	4 249	3 284
Övriga tekniska intäkter (efter avgiven återförsäkring)	7	27	26	27	26
Försäkringsärsättningar (efter avgiven återförsäkring)					
Utbetalda försäkringsärsättningar					
Före avgiven återförsäkring	8, 9	-3 738	-3 616	-3 738	-3 616
Förändring i Avsättning för oreglerade skador					
Före avgiven återförsäkring	33	3	-1	3	-1
Förändring i andra försäkringstekniska avsättningar (efter avgiven återförsäkring)					
Livförsäkringsavsättning	32	-6 501	-9 415	-6 501	-9 415
Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär risk					
Fondförsäkringsåtaganden		-765	-565	-765	-565
Driftskostnader	9	-297	-290	-296	-290
Kapitalavkastning, kostnader	9, 10	-1 409	-269	-1 293	-164
Orealiserade förluster på placeringstillgångar					
Värdeminskning på övriga placeringstillgångar	11	-739	-	-739	-
Andel i intresseföretags resultat		-31	-29	-	-
Kapitalavkastning överförd till finansrörelsen		-6	-7	-6	-7
Livförsäkringsrörelsens tekniska resultat		10 148	8 305	9 172	7 280

Resultaträkning, forts.

Mkr	Not	Koncernen		Moderföretaget	
		2017	2016	2017	2016
Icke teknisk redovisning					
Livförsäkringsrörelsens tekniska resultat		10 148	8 305	9 172	7 280
Kapitalavkastning, intäkter		0	1	-	1
Kapitalavkastning överförd från livförsäkringsrörelsen		6	7	6	7
Övriga intäkter	12	139	-	139	-
Övriga kostnader	12	-139	-	-139	-
Avkastningsskatt		-102	-98	-	-
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt		10 052	8 214	9 178	7 288
Bokslutsdispositioner	31	-	-	-5	-7
Resultat före skatt		10 052	8 214	9 173	7 281
Skatt på årets resultat	14	-160	-196	-112	-106
Årets resultat		9 892	8 018	9 062	7 175
Hänförligt till:					
Försäkringstagarna		9 819	7 920	9 062	7 175
Innehav utan bestämmande inflytande		73	98	-	-

Rapport över totalresultat

Mkr	Not	Koncernen		Modersföretaget	
		2017	2016	2017	2016
Årets resultat		9 892	8 018	9 062	7 175
Övrigt totalresultat					
Aktuariella vinster och förluster inkl löneskatt		-21	1	-	-
Skatt på poster redovisade som övrigt totalresultat avseende aktuariella vinster och förluster	14	0	0	-	-
Övrigt totalresultat för året, netto efter skatt		-21	1	-	-
Årets totalresultat		9 871	8 019	9 062	7 175
Hänförligt till:					
Försäkringstagarna		9 798	7 921	9 062	7 175
Innehav utan bestämmande inflytande		73	98	-	-

Resultatanalys

Moderföretaget, Mkr	Totalt	1	2	3	4
Livförsäkringsrörelsens tekniska resultat					
Premieinkomst (före avgiven återförsäkring)	13 383	1 678	11 646	52	7
Kapitalavkastning, intäkter	4 083	650	3 422	11	0
Orealiserade vinster på placeringstillgångar	5 014	677	3 562	11	765
Övriga tekniska intäkter (efter avgiven återförsäkring)	27	-	-	-	27
Försäkringsersättningar (efter avgiven återförsäkring)					
Utbetalda försäkringsersättningar					
Före avgiven återförsäkring	-3 711	-955	-2 732	-21	-3
Skaderegleringskostnader	-27	-6	-20	-1	-
Förändring i avsättning för oreglerade skador	3	-	-	3	-
Förändring i andra försäkringstekniska avsättningar	-7 266	-656	-5 845	-	-765
Driftskostnader	-296	-160	-120	-2	-15
Kapitalavkastning, kostnader	-1 292	-206	-1 083	-3	-0
Kapitalavkastning överförd från finansrörelsen	-6	-	-	-	-6
Orealiserade förluster på placeringstillgångar	-739	-118	-619	-2	-0
Livförsäkringsrörelsens tekniska resultat	9 172	904	8 211	48	10
Avvecklingsresultat före avgiven återförsäkring	19	-	-	19	-
Försäkringstekniska avsättningar, före avgiven återförsäkring					
Livförsäkringsavsättning	97 408	21 129	76 278	-	-
Avsättning för oreglerade skador	65	-	-	66	-1
Övriga försäkringstekniska avsättningar	7	7	-	-	-
Summa	97 480	21 136	76 278	66	-1
Försäkringstekniska avsättningar för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär risk					
Fondförsäkringstaganden	8 782	-	-	-	8 782
Summa	8 782	-	-	-	8 782
Konsolideringsfond	54 801	3 377	51 055	270	99
Noter till resultatanalys					
Utbetalda försäkringsersättningar					
Före avgiven återförsäkring	-3 738	-961	-2 752	-22	-3
Återförsäkrarens andel	-	-	-	-	-
Förändring i avsättning för oreglerade skador					
Före avgiven återförsäkring	3	-	-	3	-

(1) Förmånsbestämd Traditionell Tjänstepensionsförsäkring

(2) Avgiftsbestämd Traditionell Tjänstepensionsförsäkring

(3) Tjänsteanknuten sjukförsäkring och premiebefrielseförsäkring

(4) Fondförsäkring

Avkastningsränta

Den fördelade avkastningen (avkastningsränta) till försäkringstagarna blev 4,8 (6,7) procent under 2017.

Balansräkning - Tillgångar

Mkr	Not	Koncernen		Modersföretaget	
		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Immateriella tillgångar					
Andra immateriella tillgångar	15	8	14	8	14
Placeringsstillgångar					
Förvaltningsfastigheter/ Byggnader och mark	16	11 631	8 687	-	-
Placeringar i koncern- och intresseföretag					
Aktier och andelar i koncernföretag	17	-	-	3 738	2 632
Lån till koncernföretag		-	-	5 222	4 003
Aktier och andelar i intresseföretag	18	75	57	76	57
Lån till intresseföretag		8	55	8	55
		11 714	8 799	9 044	6 747
Andra finansiella placeringsstillgångar					
Aktier och andelar	19	61 549	58 310	61 549	58 310
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	20	83 670	75 972	83 670	75 972
Övriga lån	21	2 076	2 056	2 076	2 056
Utlåning till kreditinstitut	22	515	619	515	619
Derivat	24	364	286	364	286
		148 174	137 243	148 174	137 243
Summa placeringstillgångar		159 888	146 042	157 218	143 990
Placeringsstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk					
Fondförsäkringstillgångar	23	8 782	8 270	8 782	8 270
Fordringar					
Fordringar avseende direkt försäkring		5	27	5	27
Övriga fordringar	26	648	1 209	642	1 184
		653	1 236	647	1 211
Andra tillgångar					
Likvida medel		5 173	3 952	4 049	3 156
Aktuell skattefordran		175	178	176	183
		5 348	4 130	4 225	3 339
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter					
Upplupna ränteintäkter		735	749	742	749
Övriga förutbetalda kostnader		62	52	2	2
		797	801	744	751
Summa tillgångar		175 476	160 493	171 624	157 575

Balansräkning - Eget kapital, avsättningar och skulder

Mkr	Not	Koncernen		Modersföretaget	
		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Eget kapital					
Aktiekapital	29	300	300	300	300
Konsolideringsfond		54 801	49 316	54 801	49 316
Balanserad vinst/förlust		1 579	857	-	-
Årets resultat		9 819	7 920	9 062	7 175
Eget kapital hänförligt till försäkringstagarna		66 499	58 392	64 163	56 791
Innehav utan bestämmande inflytande		475	402	-	-
Summa eget kapital		66 974	58 794	64 163	56 791
Obeskattade reserver					
Periodiseringsfond	31	-	-	56	52
Försäkringsteknisk avsättning (före avgiven återförsäkring)					
Livförsäkringsavsättning	32	97 408	90 907	97 408	90 907
Oreglerade skador	33	65	68	65	68
Övriga försäkringstekniska avsättningar		7	7	7	7
		97 480	90 982	97 480	90 982
Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär risk (före avgiven återförsäkring)					
Fondförsäkringsåtaganden	34	8 782	8 270	8 782	8 270
Andra avsättningar					
Pensioner och liknande förpliktelser	35	67	53	2	4
Uppskjuten skatteskuld	36	512	363	13	13
Övriga avsättningar		-	13	-	-
		579	429	15	17
Skulder					
Skulder avseende direktförsäkring		20	28	20	28
Skulder till kreditinstitut	37	116	161	116	161
Derivat	24	230	114	230	114
Aktuell skatteskuld		21	-	-	-
Övriga skulder	38	1 127	1 635	747	1 153
		1 514	1 938	1 114	1 456
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter					
Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	39	147	80	14	7
Summa eget kapital, avsättningar och skulder		175 476	160 493	171 624	157 575

Upplysning om ställda säkerheter, eventalförpliktelser och ekonomiska arrangemang som inte redovisas i balansräkningen, se not 40, not 41 och not 42.

Rapport över förändringar i eget kapital

Koncernen, Mkr	Eget kapital hänförligt till försäkringstagarna				Innehav utan bestämmande inflytande	Totalt eget kapital
	Aktie-kapital	Konsoliderings-fond	Balan-serade vinstmedel inkl årets resultat ¹⁾	Eget kapital hänförligt till försäkrings-tagare		
Ingående balans 2016-01-01 enligt fastställd balansräkning	300	47 148	4 682	52 130	304	52 434
Vinstdisposition 2016		3 828	-3 828	-	-	-
Under räkenskapsåret tilldelad återbäring		-1 659	-	-1 659	-	-1 659
Årets resultat		-	7 920	7 920	98	8 018
Årets övrigt totalresultat		-	1	1	-	1
Årets totalresultat		-	7 921	7 921	98	8 019
Utgående balans 2016-12-31	300	49 317	8 775	58 392	402	58 794
Ingående balans 2017-01-01	300	49 317	8 775	58 392	402	58 794
Vinstdisposition 2017		7 175	-7 175	-	-	-
Under räkenskapsåret tilldelad återbäring		-1 690	-	-1 690	-	-1 690
Årets resultat		-	9 819	9 819	73	9 892
Årets övrigt totalresultat		-	-21	-21	-	-21
Årets totalresultat		-	9 798	9 798	73	9 871
Utgående balans 2017-12-31	300	54 801	11 398	66 499	475	66 974

¹⁾ Balanserade vinstmedel inkluderar Reservfond, Kapitalandelsfond, Eget kapital delen av obeskattade reserver, Aktuariella vinster och förluster inkl löneskatt, skatt hänförlig till komponenter avseende övrigt totalresultat och årets resultat.

Rapport över förändringar i eget kapital, forts.

Moderföretaget, Mkr	Bundet eget kapital			Totalt eget kapital
	Aktiekapital	Konsolideringsfond	Årets resultat *	
Ingående balans 2016-01-01	300	47 147	3 828	51 275
Föregående års vinstdisposition		3 828	-3 828	-
Under räkenskapsåret tilldelad återbäring		-1 658	-	-1 658
Årets resultat, tillika årets totalresultat		-	7 175	7 175
Utgående balans 2016-12-31	300	49 317	7 175	56 792
Ingående balans 2017-01-01	300	49 317	7 175	56 792
Föregående års vinstdisposition		7 175	-7 175	-
Under räkenskapsåret tilldelad återbäring		-1 690	-	-1 690
Årets resultat, tillika årets totalresultat		-	9 062	9 062
Utgående balans 2017-12-31	300	54 802	9 062	64 164

* Då KPA Pensionsförsäkring har vinstutdelningsförbud förs årets resultat till konsolideringsfonden och kan därmed ses som bundet kapital.

Kassaflödesanalys

Mkr	Koncernen		Modulföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Den löpande verksamheten				
Resultat före bokslutsdispositioner ¹⁾	10 052	8 186	9 179	7 288
Justering för poster som inte ingår i kassaflödet ²⁾	3 180	4 023	3 817	4 772
Betald skatt	8	-214	-103	-292
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändring i tillgångar och skulder	13 240	11 995	12 893	11 768
Förändring av placeringstillgångar ³⁾	-8 252	-8 403	-8 252	-8 400
Förändring av placeringstillgångar/försäkringstekniska avsättningar, fondförsäkring, netto ⁴⁾	-	-	-	-
Förändring av övriga rörelsefordringar	549	-834	570	-810
Förändring av övriga rörelseskulder	-499	930	-450	901
Utbetald återbäring från konsolideringsfonden	-1 690	-1 659	-1 690	-1 659
Kassaflöde från den löpande verksamheten	3 348	2 029	3 071	1 800
Investeringsverksamheten				
Nettoinvestering i koncernföretag ⁵⁾	-1 887	-212	-2 269	-2 061
Nettoinvestering i intresseföretag	-	-	-6	-3
Nettoinvestering i övriga placeringstillgångar ⁶⁾	-323	-1 810	14	-
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-2 210	-2 022	-2 261	-2 064
Årets kassaflöde	1 138	7	810	-264
Likvida medel vid årets början	3 952	3 890	3 156	3 365
Kursdifferens i likvida medel	83	55	83	55
Likvida medel vid årets slut⁷⁾	5 173	3 952	4 049	3 156
Årets kassaflöde	1 138	7	810	-264

Kassaflödesanalys, forts.

Mkr	Koncernen		Modersföretaget	
	2017	2016	2017	2016
1) I resultat före bokslutsdispositioner ingår betalda och erhållna räntor och utdelningar med:				
Under perioden betald ränta	-41	-19	-41	-19
Under perioden erhållen ränta	1 725	2 095	1 773	2 109
Under perioden erhållen utdelning	1 722	1 794	1 722	1 794
Summa betalda och erhållna räntor och utdelningar	3 406	3 870	3 454	3 884
2) Poster som inte ingår i kassaflödet				
Nedskrivningar	30	-	30	35
Avskrivningar	8	19	8	9
Utdelad resultatandel i koncernföretag som ej gått via likvida medel	-	-182	-48	-
Realiserad vinst (-)/förlust (+)	-1 330	-1 043	-1 330	-1 043
Orealiserad vinst (-)/förlust (+)	-4 199	-3 828	-3 512	-3 284
Valutakursvinst (-)/förlust (+)	1 107	-1 570	1 107	-1 570
Förändring av upplupet anskaffningsvärde räntebärande värdepapper	1 068	1 211	1 068	1 211
Förändring av avsättningar avseende försäkringsavtal	6 498	9 415	6 498	9 415
Övriga avsättningar	2	1	-	1
Förändring avsättningar	-3	-	-3	-2
Summa poster som inte ingår i kassaflödet	3 180	4 023	3 817	4 772
3) Förändring av placeringstillgångar				
Investering i placeringstillgångar, livförsäkring	-50 051	-50 041	-50 051	-50 041
Försäljning av placeringstillgångar, livförsäkring	41 799	41 638	41 799	41 640
Summa nettoinvestering i placeringstillgångar, livförsäkring	-8 252	-8 403	-8 252	-8 401
4) Förändring av placeringstillgångar/försäkringstekniska avsättningar fondförsäkring, netto				
Investering i placeringstillgångar, fondförsäkring	-511	-408	-511	-408
Förändring av försäkringstekniska avsättningar, fondförsäkring	511	408	511	408
Summa förändring av placeringstillgångar/försäkringstekniska avsättningar fondförsäkring, netto	-	-	-	-

Kassaflödesanalys, forts.

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
5) Nettoinvestering i koncernföretag				
Investering i koncernföretag	-1 887	-212	-2 269	-2 061
Summa nettoinvestering i koncernföretag	-1 887	-212	-2 269	-2 061
Nettoinvestering i intresseföretag				
Investering i intresseföretag	-	-	-6	-3
Summa nettoinvestering i intresseföretag	-	-	-6	-3
6) Nettoinvestering i övriga placeringstillgångar				
Investering i övriga placeringstillgångar	-336	-1 810	-	-
Försäljning av övriga placeringstillgångar	13	-	13	-
Summa nettoinvestering i övriga placeringstillgångar	-323	-1 810	13	-
7) Delkomponenter som ingår i likvida medel				
Kassa och banktillgodohavanden	5 173	3 952	4 049	3 156
Summa delkomponenter som ingår i likvida medel	5 173	3 952	4 049	3 156

Som kortfristiga placeringar har klassificerats ej likviderade affärer avseende aktier och obligationer vilka likvidregleras i nära anslutning till affärsdagen.

Ej tillgängliga likvida medel				
Andra legala restriktioner	515	619	515	619
Summa ej tillgängliga likvida medel	515	619	515	619

Noter

Not 1. Redovisningsprinciper

Innehållsförteckning

- 1 Allmän information
- 2 Grunder för upprättande av de finansiella rapporterna
 - 2.1 Överensstämmelse med normgivning och lag
 - 2.2 Förutsättningar vid upprättande av KPA Pensionsförsäkrings finansiella rapporter
 - 2.3 Uppskattningar och bedömningar i de finansiella rapporterna
 - 2.4 Ändrade redovisningsprinciper
 - 2.5 Nya och ändrade redovisningsstandarder från IASB samt andra regelverk för räkenskapsår 2018 eller senare
 - 2.6 Koncernredovisning
 - 2.7 Utländsk valuta
 - 2.8 Försäkringsavtal och investeringsavtal
- 3 Principer för poster i resultaträkningen
 - 3.1 Premieinkomst
 - 3.2 Intäkter från investeringsavtal
 - 3.3 Kapitalavkastning
 - 3.4 Utbetalda försäkringsersättningar
 - 3.5 Driftskostnader
 - 3.6 Skatter
- 4 Principer för poster i balansräkningen
 - 4.1 Immateriella tillgångar
 - 4.2 Förvaltningsfastigheter
 - 4.3 Finansiella tillgångar och skulder
 - 4.4 Leasade tillgångar
 - 4.5 Försäkringstekniska avsättningar
 - 4.6 Försäkringstekniska avsättningar för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär risk
 - 4.7 Andra avsättningar
 - 4.8 Eventualförpliktelser
- 5 Moderföretagets redovisningsprinciper
 - 5.1 Skillnader mellan koncernens och moderföretagets redovisningsprinciper

1 Allmän information

Årsredovisningen avges per den 31 december 2017 och avser räkenskapsåret 2017 för KPA Pensionsförsäkring med organisationsnummer 516401-6544 med säte i Stockholm. KPA Pensionsförsäkring ägs till 100 procent av KPA Livförsäkring med organisationsnummer 502010-3502 med säte i Stockholm. Adressen till huvudkontoret är Östgötagatan 90, 116 64 Stockholm. Årsredovisningen har godkänts för utfärdande av styrelsen i KPA Pensionsförsäkring den 19 mars 2018. Resultat- och balansräkning blir föremål för fastställande på stämman den 29 maj 2018.

2 Grunder för upprättande av de finansiella rapporterna

2.1 Överensstämmelse med normgivning och lag

Koncernredovisningen är upprättad i enlighet med International Financial Reporting Standards (IFRS) och IFRIC-tolkningar utgivna av International Accounting Standards Board (IASB) antagna av EU. Tillämpning sker även av Rådet för finansiell rapportering (RFR) rekommendation RFR 1 Kompletterande redovisningsregler för koncerner. Även

tillämpliga delar av Finansinspektionens föreskrifter FFFS 2015:12 och dess ändringsföreskrifter samt Lag om årsredovisning i försäkringsföretag (ÅRFL) tillämpas i koncernredovisningen.

Moderföretaget tillämpar samma redovisningsprinciper som koncernen med de undantag som beskrivs i avsnitt 5, Moderföretagets redovisningsprinciper.

2.2 Förutsättningar vid upprättande av KPA Pensionsförsäkrings finansiella rapporter
KPA Pensionsförsäkrings funktionella valuta är svenska kronor och de finansiella rapporterna presenteras i svenska kronor. Samtliga belopp, om inte annat anges, är avrundade till närmaste miljontal kronor. Till följd av detta kan avrundningsdifferenser förekomma. Siffror inom parantes avser föregående år. Tillgångar och skulder är redovisade till anskaffningsvärde, förutom vissa finansiella tillgångar och skulder som värderas till verkligt värde. De nedan angivna redovisningsprinciperna har tillämpats konsekvent på samtliga perioder som presenteras i de finansiella rapporterna om inte annat framgår nedan eller enligt femårsöversikten i förvaltningsberättelsen.

2.3 Uppskattningar och bedömningar i de finansiella rapporterna

Vid upprättande av de finansiella rapporterna i enlighet med IFRS görs uppskattningar och bedömningar samt antaganden som påverkar tillämpningen av redovisningsprinciperna och de redovisade beloppen av tillgångar, skulder, intäkter och kostnader. Uppskattningarna och antagandena är baserade på historiska erfarenheter och ett antal andra faktorer som under rådande förhållanden synes vara rimliga. Verkliga utfall kan avvika från dessa uppskattningar och bedömningar. De områden som innefattar en hög grad av bedömning, som är komplexa eller sådana områden där antaganden och uppskattningar är av väsentlig betydelse på de finansiella rapporterna anges i not 2.

2.4 Ändrade redovisningsprinciper

2.4.1 Nya och ändrade redovisningsstandarder från IASB för räkenskapsår 2017

Inga nya IFRS-standarder med tillämpning från den 1 januari 2017 har trätt i kraft. Företagsledningens bedömning är att ändringar i befintliga IFRS-standarder inte har haft någon väsentlig inverkan på KPA Pensionsförsäkrings finansiella rapportering.

2.4.2 Övriga ändringar för räkenskapsår 2017

Från och med räkenskapsår som börjar den 1 januari 2017 eller senare har det kommit krav på obligatorisk hållbarhetsrapportering för större företag. Kravet gäller samtliga juridiska personer. För koncernen finns möjlighet att upprätta en hållbarhetsrapport för gruppen som helhet.

2.5 Nya och ändrade redovisningsstandarder från IASB samt andra regelverk för räkenskapsår 2018 eller senare

Nedanstående nya eller ändrade standarder och tolkningsuttalanden träder ikraft för räkenskapsår som börjar efter den 1 januari 2018 eller senare och har inte förtidstillämpats vid upprättandet av dessa finansiella rapporter. Nedan beskrivs förväntade effekter som tillämpningen förväntas få på finansiella rapporteringen.

2.5.1 Tillägg till IFRS 4 Försäkringskontrakt

KPA Pensionsförsäkring kommer att använda möjligheten till samordning med IFRS 17 Insurance

contracts och därmed senare tillämpning av IFRS 9, genom att använda temporary exemption from IFRS 9. Temporary exemption får tillämpas av företag som i huvudsak bedriver försäkringsverksamhet. Det innebär att i årsredovisningar för 2018 till 2020 ska företaget redogöra för att det har kvalificerat sig för undantag, lämna information som möjliggör jämförelse med företag som tillämpar IFRS 9, upplysningar om lån till upplupet samt verkligt värde samt andra finansiella tillgångar och kreditriskexponeringar och koncentrationsrisk för kreditrisk för lån. Regelverket avseende tillägg innebär ingen resultatpåverkan.

2.5.2 IFRS 17 Insurance contracts

IASB har den 18 maj 2017 publicerat en ny standard som behandlar försäkringsavtal. IFRS 17 ska tillämpas vid redovisning av försäkringsavtal, återförsäkringsavtal och redovisning av investeringsavtal med återbäring. Syftet med standarden är att öka transparensen och jämförbarheten i redovisningen av försäkringskontrakt. Detta innebär att försäkringskontrakt globalt kommer att redovisas på samma sätt. IFRS 17 kommer att ersätta IFRS 4, som var en interimstandard med fokus på upplysningar. Värderingsmässigt utgick IFRS 4 från lokala regler för värdering av de försäkringstekniska avsättningarna. IFRS 17 träder i kraft 1 januari 2021 men är ännu inte antagen av EU.

Definitionen av försäkringsavtal är i allt väsentligt densamma. För att räknas som ett försäkringsavtal ska den ekonomiska påverkan vara betydande. IASB har tydligare angivit i den nya standarden när ett avtal bör separeras i en försäkringsdel och en investeringsdel, som ska följa IAS 39. IFRS 17 innebär förändringar vad gäller värdering, en förändrad presentation av resultaträkningens poster och en ny intäktsredovisning. Det är oklart vilka delar av standarden som ska tillämpas för onoterade försäkringsföretag i Sverige. Finansinspektionen utreder hur implementeringen av IFRS 17 ska ske både i juridisk person och i koncernredovisningen i Sverige. Inom KPA Pensionsförsäkring har ett projekt påbörjats för att analysera på djupet vad den nya standarden kan innebära samt förbereda kommande dialog med Finansinspektionen. Företagsledningens bedömning är att implementeringen av IFRS 17 kommer att ha en hög påverkan på KPA Pensionsförsäkrings finansiella rapportering.

2.5.3 IFRS 9 Finansiella instrument

IFRS 9 Finansiella instrument kommer att ersätta IAS 39 Finansiella instrument: Redovisning och värdering. Standarden omfattar nya utgångspunkter för klassificering och värdering av finansiella instrument, en framåtblickande nedskrivningsmodell och förenklade förutsättningar för säkringsredovisning. IFRS 9 träder ikraft den 1 januari 2018 och tidigare tillämpning är tillåten. Standarden är godkänd av EU. De kategorier för finansiella tillgångar som finns i IAS 39 ersätts av tre kategorier; där värdering antingen sker till upplupet anskaffningsvärde, verkligt värde via övrigt totalresultat eller verkligt värde via resultatet. Indelningen i de tre kategorierna görs utifrån företagets affärsmodell för de olika innehaven respektive egenskaperna på de kassaflöden som tillgångarna ger upphov till. Redovisning till verkligt värde via resultaträkningen är möjlig att tillämpa för skuldinstrument i de fall detta eliminerar eller väsentligen reducerar en miss-match i redovisningen. För eget kapitalinstrument är utgångspunkten att värdering ska ske till verkligt värde via resultatet med en valmöjlighet att istället redovisa värdeförändringar som inte innehas för handel i övrigt totalresultat.

Vad gäller de delar som berör finansiella skulder överensstämmer merparten med de tidigare reglerna i IAS 39 förutom vad avser finansiella skulder som frivilligt värderas till verkligt värde via resultaträkningen. För dessa skulder ska värdeförändringen delas upp på förändringar som är hänförliga till egen kreditvärdighet respektive på förändringar i referensränta.

Den nya nedskrivningsmodellen kommer kräva en redovisning av ett års förväntad förlust redan vid den initiala redovisningen och vid en väsentlig ökning av kreditrisken ska nedskrivningsbeloppet motsvara de kreditförluster som förväntas uppkomma under den återstående löptiden. Den nya standarden innebär att eget kapital och solvenskvot kan komma att påverkas med hänsyn till nedskrivningsregler, osäkerhet föreligger hur stor denna påverkan förväntas bli. De förändringar som kan komma att ske avseende klassificering och värdering, med undantag för nedskrivningar, förväntas inte innebära någon betydande påverkan.

2.5.4 IFRS 15 Intäkter från avtal med kunder

Standarden ersätter IAS 18 samt övriga standarder avseende intäktsredovisning. IFRS 15 träder ikraft den 1 januari 2018 och standarden är godkänd av EU.

Syftet med en ny intäktsstandard är att ha en enda principbaserad standard för samtliga branscher som har avtal med kunder. Standarden anvisar att intäktsredovisning ska ske enligt en femstegsmodell som i korthet innebär att ett företag ska redovisa intäkter i takt med att prestationsåtaganden i avtal fullgörs. Ett företag ska för varje kontrakt med kund identifiera prestationsåtagande för varje produkt eller tjänst och därefter sätta ett transaktionspris som fördelas till respektive prestationsåtagande. En intäkt ska därefter redovisas när respektive prestationsåtagande fullgörs. Tre alternativa sätt finns för övergången; full retroaktivitet, delvis retroaktivitet (inkluderar lätttnadsregler) och en "ackumulerad effekt-metod" där eget kapital justeras per den 1 januari 2018 för kontrakt som är pågående enligt det gamla regelverket (IAS 11/IAS 18). Standarden är inte tillämplig varken på försäkringsavtal eller finansiella instrument men är tillämplig för de avtal eller delar av avtal som bedöms utgöra en tjänst. KPA Pensionsförsäkring har under 2017 analyserat effekterna av standarden och kommit fram till att det inte finns några intäkter som kräver ändrad redovisning. Effekterna av implementeringen av IFRS 15 är utökade upplysningskrav.

2.5.5 IFRS 16 Leases

IFRS 16 kommer att ersätta IAS 17 Leasingavtal. IFRS 16 ska tillämpas från och med den 1 januari 2019 och standarden har godkänts av EU. Förtida tillämpning är tillåten förutsatt att även IFRS 15 tillämpas från samma tidpunkt. För leasetagaren innebär IFRS 16 att begreppen finansiell respektive operationell leasing försvinner och ersätts av en modell där tillgångar och skulder för alla leasingavtal där antingen leasingperioden överstiger 12 månader eller den leasade tillgången inte är av mindre värde, ska redovisas i balansräkningen. För leasegivare bibehålls begreppen finansiell leasing och operationell leasing vilket innebär att redovisningen blir i princip oförändrad. Den nya standarden bedöms ha påverkan på KPA Pensionsförsäkrings balansräkning. Det är framför allt hyreskontrakt som ska redovisas som en leasingtillgång och lease-skulld. Dessa ska spegla nuvärdet av framtida leasingbetalningar. Hur stora effekter det blir på den finansiella rapporteringen kommer utredas vidare under 2018.

2.5.6 Övriga ändringar

Företagsledningens bedömning är att övriga nya och ändrade standarder och tolkningar inte kommer att få någon väsentlig påverkan på KPA Pensionsförsäkrings finansiella rapportering den period de tillämpas för första gången.

2.5.7 Ändringar i FFFS 2015:12

Ändringsföreskriften FFFS 2017:17 trädde i kraft den 1 oktober 2017 och ska tillämpas på årsbokslut, årsredovisning, koncernredovisning samt delårsrapport som upprättas för räkenskapsår som påbörjas den 1 januari 2018 eller senare. Ändringarna innebär att hänvisningarna i föreskriften har anpassats med anledning av de nya internationella redovisningsstandarderna IFRS 9 och IFRS 15.

2.6 Koncernredovisning

2.6.1 Konsolideringsprinciper dotterföretag

KPA Pensionsförsäkring konsoliderar dotterföretag som står under bestämmande inflytande. Bestämmande inflytande innebär direkt eller indirekt en rätt att utforma ett företags finansiella och operativa strategier i syfte att erhålla ekonomiska fördelar. Vid bedömningen om ett bestämmande inflytande föreligger, beaktas potentiella röstberättigande aktier som utan dröjsmål kan utnyttjas eller konverteras. För att bestämmande inflytande ska föreligga ska följande kriterier vara uppfyllda; KPA Pensionsförsäkring har inflytande över investeringsobjektet, KPA Pensionsförsäkring är exponerad för eller har rätt till rörlig ersättning från sitt engagemang samt kan använda sitt inflytande över investeringen till att påverka avkastningen.

2.6.1.1 Förvärv

Koncernredovisningen är upprättad enligt förvärvsmetoden. Förvärvsmetoden innebär att ett förvärv av dotterföretag betraktas som en transaktion varigenom moderföretaget indirekt förvärvar dotterföretagets tillgångar och övertar dess skulder. I förvärvsanalysen fastställs det verkliga värdet på förvärvsdagen av förvärvade identifierbara tillgångar och övertagna skulder samt eventuella innehav utan bestämmande inflytande. Transaktionsutgifter, med undantag av transaktionsutgifter som är hänförliga till emission av egetkapitalinstrument eller skuldinstrument, som

uppkommer redovisas direkt i årets resultat. Överförd ersättning i samband med förvärvet inkluderar inte betalningar som avser reglering av tidigare affärsförbindelser. Denna typ av regleringar redovisas i resultatet. Vid rörelseförvärv där överförd ersättning, eventuellt vid innehav utan bestämmande inflytande och vid stegvisa förvärv, överstiger det verkliga värdet av förvärvade tillgångar och övertagna skulder som redovisas separat, redovisas skillnaden som goodwill. När skillnaden är negativ, så kallat förvärv till lågt pris, redovisas denna direkt i årets resultat. Vid förvärv som sker i steg fastställs goodwillen den dag då bestämmande inflytande uppkommer. Tidigare innehav värderas till verkligt värde och värdeförändringen redovisas i årets resultat. Kvarvarande innehav värderas till verkligt värde och värdeförändringen redovisas i årets resultat när avyttringar leder till att bestämmande inflytande upphör.

Villkorade köpeskillningar redovisas till verkligt värde vid förvärvstidpunkten. I de fall den villkorade köpeskillningen är klassificerad som egetkapitalinstrument, görs ingen omvärdering och reglering görs inom eget kapital. För övriga villkorade köpeskillningar omvärderas dessa vid varje rapporttidpunkt och förändringen redovisas i årets resultat. Dotterföretags finansiella rapporter inkluderas i koncernredovisningen från och med förvärvstidpunkten till det datum då det bestämmande inflytandet upphör. I de fall dotterföretagets redovisningsprinciper inte överensstämmer med koncernens redovisningsprinciper har justeringar gjorts till koncernens redovisningsprinciper. Det finns två alternativ att redovisa innehav utan bestämmande inflytande. Dessa två alternativ är att antingen redovisa innehav utan bestämmande inflytandes andel av proportionella nettotillgångar alternativt att innehav utan bestämmande inflytande redovisas till verkligt värde, vilket innebär att innehav utan bestämmande inflytande har andel i goodwill. Förluster hänförliga till innehav utan bestämmande inflytande fördelas även i de fall innehav utan bestämmande inflytande kommer att vara negativt.

2.6.2 Konsolideringsprinciper intresseföretag

Intresseföretag är de företag i vilka koncernen har ett betydande inflytande, men inte ett bestämmande inflytande, över den driftsmässiga och finansiella styrningen, vanligtvis genom andelsinnehav på mellan 20 och 50 procent av röstetalet. Från och med den

tidpunkt som det betydande inflytandet erhålls redovisas andelar i intresseföretag enligt kapitalandelsmetoden i koncernredovisningen. Kapitalandelsmetoden innebär att det i koncernen redovisade värdet på aktierna i intresseföretagen motsvaras av koncernens andel i intresseföretagens egna kapital samt koncernmässig goodwill och andra eventuella kvarvarande värden på koncernmässiga över- och undervärden. I koncernens resultaträkning redovisas som "Andel i intresseföretags resultat" koncernens andel i intresseföretagens nettoresultat efter skatt och innehav utan bestämmande inflytande justerat för eventuella avskrivningar, nedskrivningar eller upplösningar av förvärvade över- respektive undervärden. Transaktionsutgifter, med undantag av transaktionsutgifter som är hänförliga till emission av eget kapitalinstrument eller skuldinstrument, som uppkommer inkluderas i anskaffningsvärdet. När koncernens andel av redovisade förluster i intresseföretaget överstiger det redovisade värdet på andelarna i koncernen reduceras andelarnas värde till noll. Avräkning för förluster sker även mot långfristiga finansiella mellanhavanden utan säkerhet, vilka till sin ekonomiska innebörd utgör del av ägarföretagets nettoinvestering i intresseföretaget. Fortsatta förluster redovisas inte såvida inte koncernen har lämnat garantier för att täcka förluster uppkomna i intresseföretaget. Kapitalandelsmetoden tillämpas fram till den tidpunkt när det betydande inflytandet upphör.

2.6.3 Transaktioner som elimineras vid konsolidering

Koncerninterna fordringar och skulder, intäkter eller kostnader och orealiserade vinster eller förluster som uppkommer från koncerninterna transaktioner mellan koncernföretag, elimineras i sin helhet vid upprättandet av koncernredovisningen. Orealiserade vinster som uppkommer från transaktioner med intresseföretag elimineras i den utsträckning som motsvarar koncernens ägarandel i företaget. Orealiserade förluster elimineras på samma sätt som orealiserade vinster, men endast i den utsträckning det inte finns något nedskrivningsbehov.

2.7 Utländsk valuta

Transaktioner i utländsk valuta omräknas till den funktionella valutan till den valutakurs som föreligger på transaktionsdagen. Vid värdering av tillgångar

och skulder i utländsk valuta används balansdagens stängningskurser. Valutakursförändringar redovisas i resultaträkningen netto på raden Kapitalavkastning, intäkter respektive Kapitalavkastning, kostnader. Icke-monetära tillgångar och skulder som redovisas till historiska anskaffningsvärden omräknas till valutakurs vid transaktionstillfället. Icke-monetära tillgångar och skulder som redovisas till verkliga värden omräknas till den funktionella valutan till den kurs som råder vid tidpunkten för värdering till verkligt värde.

2.8 Försäkringsavtal och investeringsavtal

2.8.1 Försäkringsavtal

KPA Pensionsförsäkring har genomfört en klassificering av alla avtal utifrån den försäkringsrisk de innehåller och därmed den ekonomiska påverkan som en försäkringshändelse har för företaget. För att räknas som ett försäkringsavtal ska den ekonomiska påverkan vara betydande. KPA Pensionsförsäkring har bedömt att den ekonomiska påverkan är betydande om försäkringsrisken är minst fem procents påslag på eller reduktion av aktuellt försäkringsvärde före försäkringshändelse. Även för pensionsförsäkringsavtal med försäkringsrisk mindre än fem procent som tecknas utan personlig rådgivare bedöms den ekonomiska påverkan vara betydande. Är ekonomisk påverkan försumbar räknas avtalet som ett investeringsavtal.

Enligt IFRS 4 får avtal med betydande andel diskretionär del (återbäring) redovisas som försäkringsavtal. Eftersom alla företags avtal med traditionell förvaltning och utjämnad återbäring eller pensionstillägg ofta har en betydande diskretionär del har företaget beslutat att redovisa samtliga dessa avtal som försäkringsavtal. Även traditionell livförsäkring med daglig avkastningsfördelning redovisas om försäkringsavtal på grund av att betydande diskretionära delar finns. Samtliga avtal med traditionell förvaltning och garanti redovisas därmed som försäkringsavtal. Sjuk- och premiefrielseförsäkring, avgiven återförsäkring redovisas som försäkringsavtal eftersom dessa avtal alltid innehåller betydande försäkringsrisk. Avtal som består av delar som kan värderas och redovisas separat delas upp i en försäkringsdel och en finansiell del. Verksamhet som anses vara försäkringsavtal redovisas enligt IFRS 4.

2.8.1.1 Diskretionära delar i försäkringsavtal

KPA Pensionsförsäkring har gjort bedömningen att den möjlighet som ges till kunderna att erhålla ytterligare försäkringsförmåner utöver de garanterade utgör diskretionära delar i enlighet med definitionen i IFRS 4. KPA Pensionsförsäkring förfogar över beslutanderätten till de diskretionära delarna (återbäringen/pensionstilläggen) när det gäller såväl tidpunkt som belopp. De diskretionära delarna redovisas som en del av konsolideringsfonden till dess att de tilldelats försäkringstagarna eller annan förmånsberättigad. Tilldelning av återbäring redovisas som minskning av eget kapital.

2.8.2 Investeringsavtal

KPA Pensionsförsäkring har valt att dela upp samtliga fondförsäkringsavtal på en försäkringsdel och en finansiell del, så kallad "unbundling". Redovisning av investeringsdelarna av avtalet sker enligt IAS 39 Finansiella instrument, redovisning och värdering. Uppdelning inom försäkringsavtalet ger en tydlig redovisning av hur stor del av inbetalningarna som går till verksamhet med risk respektive till sparande-verksamhet. Avtal med negativ risksumma delas upp och frigjord risksumma redovisas som premie för att kunna ge arvsvinst. För avtal med positiv risksumma gäller på motsvarande sätt att riskpremie erläggs för att risksumman ska kunna tillskjutas vid dödsfall. Valet att "unbunda" fondförsäkring innebär att alla fondförsäkringsavtal kan redovisas på ett enhetligt sätt. För avtal som delas upp på en försäkringsdel och en investeringsdel redovisas in- och utbetalningar för den finansiella delen av avtalet inte som premieinkomst och försäkringsersättningar över resultaträkningen, utan istället som en förändring via balansräkningen. Avtalsintäkter avseende de avtal som delas upp redovisas dels som intäkter från investeringsavtal och dels bland övriga tekniska intäkter.

3 Principer för poster i resultaträkningen

3.1 Premieinkomst

För premieinbetalningar tillämpas kontantprincipen vilken innebär att inbetalda premier intäktsförs när de inkommer oavsett vilken period de avser enligt försäkringsavtal för direkt försäkring.

3.2 Intäkter från investeringsavtal

De olika typer av avgifter som debiteras kunderna för förvaltning intäktsförs i takt med att företaget tillhandahåller förvaltningstjänster till innehavarna av avtalen. Tjänsterna tillhandahålls jämt fördelade under avtalens löptid. Avgifter som debiteras kunderna vid specifika tillfällen, exempelvis fondbyte, flytt till annan försäkringsgivare eller återköp, intäktsförs i samband med händelsen. För dödsfalls- och sjukfallsrisker tas premier ut genom inlösen av fondvärde/försäkringskapital en gång per månad. För långlevnadsrisker tas premier ut genom att hela eller delar av fondvärdet/försäkringskapitalet tillfaller företaget vid försäkrads dödsfall. Belastning för avkastningsskatt görs genom inlösen av fondvärde/försäkringskapital och redovisas som en övrig teknisk intäkt.

3.3 Kapitalavkastning

Kapitalavkastningen består av posterna Kapitalavkastning, intäkter, Kapitalavkastning, kostnader, Orealiserade vinster på placeringstillgångar samt Orealiserade förluster på placeringstillgångar. Kapitalavkastning på placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagarna bär placeringsrisken samt avkastningen på placeringstillgångar i livförsäkringsrörelsen redovisas i det tekniska resultatet. Såväl realiserade som orealiserade värdeförändringar på fondförsäkringstillgångar redovisas under värdeökning alternativt värdeminskning på fondförsäkrings-tillgångar. Kapitalavkastning på övriga placeringstillgångar redovisas i den icke-tekniska redovisningen.

3.3.1 Kapitalavkastning, intäkter

Kapitalavkastning, intäkter består av hyresintäkter från byggnader och mark, utdelning på aktier och andelar, ränteintäkter, valutakursvinster (netto), återförda nedskrivningar och realisationsvinster (netto).

3.3.2 Kapitalavkastning, kostnader

Kapitalavkastning, kostnader består av driftskostnader för byggnader och mark, kapitalförvaltningskostnader, räntekostnader, valutakursförluster (netto) av- och nedskrivningar samt realisationsförluster (netto).

3.3.3 Orealiserade vinster och förluster på placeringstillgångar

Orealiserat resultat består av årets förändring av skillnaden mellan anskaffningsvärde och verkligt värde.

Orealiserade vinster och förluster redovisas netto per tillgångsslag.

3.3.4 Realiserade och orealiserade värdeförändringar

För placeringstillgångar värderade till anskaffningsvärde utgör realisationsvinsten den positiva skillnaden mellan försäljningspris och bokfört värde. För placeringstillgångar som värderas till verkligt värde är realisationsvinsten den positiva skillnaden mellan försäljningspris och anskaffningsvärde. För räntebärande värdepapper är anskaffningsvärdet det upplupna anskaffningsvärdet och för övriga placeringstillgångar det historiska anskaffningsvärdet. Vid försäljning av placeringstillgångar redovisas tidigare orealiserade värdeförändringar som justeringspost under posterna Orealiserade vinster på placeringstillgångar respektive Orealiserade förluster på placeringstillgångar. Årets värdeförändringar, såväl realiserade som orealiserade redovisas över resultaträkningen i den period de uppstår.

3.4 Utbetalda försäkringsersättningar

Som utbetalda försäkringsersättningar redovisas utbetalningar till försäkringstagare under räkenskapsåret på grund av försäkringsavtal eller inträffade försäkringsskador, oberoende av när skadan inträffat. För premiebefrielse vid sjukdom betalas försäkringsersättning ut genom att KPA Pensionsförsäkring i försäkringstagarens ställe gör inbetalningar till det avtal som premiebefrielsebeloppet avses täcka. För dödsfall betalas försäkringsersättning ut genom att företaget vid behov skjutet till kapital till det värde som enligt avtalet ska gälla strax efter dödsfall samt för livsfall betalas försäkringsersättning ut enligt avtal.

3.5 Driftskostnader

Med driftskostnader avses verksamhetsrelaterade kostnader, exempelvis kostnader för anställd eller inhyrd personal, lokaler, IT-kostnader, planenliga avskrivningar på materiella och immateriella tillgångar. Driftskostnaderna delas in i följande funktioner; anskaffning, administration, skadereglering, kapitalförvaltning och fastighetsförvaltning. Anskaffnings- och administrationskostnader redovisas i posten Driftskostnader. Skaderegleringskostnader redovisas i posten Utbetalda försäkringsersättningar,

Kapitalförvaltnings- och fastighetsförvaltningskostnader redovisas i posten Kapitalavkastning, kostnader. Kostnaderna redovisas i resultaträkningen när de uppstår, med undantag för kostnader som företag har haft för att anskaffa nya försäkringsavtal. Dessa aktiveras i balansräkningen som förutbetalda anskaffningskostnader.

3.6 Skatter

3.6.1 Inkomstskatt

Med inkomstskatter avses aktuell skatt och uppskjuten skatt. Inkomstskatter redovisas i årets resultat utom då underliggande transaktion redovisas i övrigt totalresultat eller i eget kapital varvid tillhörande skatteeffekt redovisas i övrigt totalresultat eller i eget kapital.

3.6.1.1 Aktuell skatt

Aktuell skatt är skatt som ska betalas eller erhållas avseende aktuellt år, med tillämpning av de skattesatser som är beslutade eller i praktiken beslutade per balansdagen, hit hör även justering av aktuell skatt hänförlig till tidigare perioder.

3.6.1.2 Uppskjuten skatt

Uppskjuten skatt beräknas enligt balansräkningsmetoden med utgångspunkt i temporära skillnader mellan redovisade och skattemässiga värden på tillgångar och skulder. Temporära skillnader beaktas inte för skillnader som uppkommit vid första redovisningen av goodwill och inte heller vid första redovisningen av tillgångar och skulder som inte är rörelseförvärv som vid tidpunkten för transaktionen inte påverkar vare sig redovisat eller skattepliktigt resultat. Vidare beaktas inte heller temporära skillnader hänförliga till andelar i dotter- och intresseföretag som inte förväntas bli återförda inom överskådlig framtid. Värderingen av uppskjuten skatt baserar sig på hur underliggande tillgångar eller skulder förväntas bli realiserad eller reglerade. Uppskjuten skatt beräknas med tillämpning av de skattesatser och skatteregler som är beslutade eller i praktiken beslutade per balansdagen. Uppskjutna skattefordringar avseende avdragsgilla temporära skillnader och underskottsavdrag redovisas i den mån det är sannolikt att dessa kommer att kunna utnyttjas. Värdet på uppskjutna skattefordringar reduceras när det inte längre bedöms

sannolikt att de kan utnyttjas. I juridisk person redovisas obeskattade reserver inklusive uppskjuten skatteskuld. I koncernredovisningen delas däremot obeskattade reserv upp på uppskjuten skatteskuld och eget kapital.

3.6.2 Avkastningsskatt

Livförsäkringsföretag betalar avkastningsskatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel. Avkastningsskatt är inte en skatt på försäkringsföretagets resultat, utan en skatt på värdet på de nettotillgångar som förvaltas för försäkringstagarnas räkning. Avkastningsskatten redovisas i det icke-tekniska resultatet för koncernen. Avkastningsskatten redovisas som aktuell skattekostnad i moderföretaget medan avgiftsuttaget redovisas under posten Övriga tekniska intäkter. Beräkning av underlag för avkastningsskatt utgår från ett kapitalunderlag, vilket utgörs av samtliga tillgångar vid ingången av beskattningsåret efter avdrag för finansiella skulder vid samma tidpunkt. Kapitalunderlag multipliceras med den genomsnittliga statslåneräntan under kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret, dock minst 0,5 procent. Skattesatsen som tillämpas på skatteunderlaget är 15 procent.

4 Principer för poster i balansräkningen

4.1 Immateriella tillgångar

Immateriella tillgångar är identifierbara ickemonetära tillgångar utan fysisk form. De immateriella tillgångar som är upptagna i KPA Pensionsförsäkring består av förvärvade immateriella tillgångar som bedömts medföra framtida ekonomiska fördelar. Tillgångarna redovisas till anskaffningsvärde med avdrag för ackumulerad avskrivning och eventuella nedskrivningar. Avskrivningar redovisas i resultaträkningen linjärt över den immateriella tillgångens beräknade nyttjandeperiod. Nyttjandeperioderna omprövas årligen. Avskrivningsbara immateriella tillgångar skrivs av från det datum då de är tillgängliga för användning. Den beräknade nyttjandeperioden uppgår till fem år. Värdet på tillgångarna ska vid varje bokslutstillfälle prövas för att se om det finns nedskrivningsbehov.

4.1.1 Nedskrivning av immateriella tillgångar

De redovisade värdena för tillgångarna prövas vid varje balansdag. Om indikation på nedskrivningsbehov finns, beräknas tillgångens återvinningsvärde. Återvinningsvärdet är det högsta av verkligt värde minus försäljningskostnader och nyttjandevärde. Vid beräkning av nyttjandevärdet diskonteras framtida kassaflöden med en diskonteringsfaktor som beaktar riskfri ränta och den risk som är förknippad med den specifika tillgången. En nedskrivning redovisas när en tillgångs eller kassagenererande enhets (grupp av enheters) redovisade värde överstiger återvinningsvärdet. En nedskrivning reverseras om det både finns indikation på att nedskrivningsbehovet inte längre föreligger och det har skett en förändring i de antaganden som låg till grund för beräkningen av återvinningsvärdet. En reversering görs endast i den utsträckning som tillgångens redovisade värde efter återföring inte överstiger det redovisade värde som skulle ha redovisats, med avdrag för avskrivning där så är aktuellt, om ingen nedskrivning gjorts. En nedskrivning belastar resultaträkningen.

4.2 Förvaltningsfastigheter

Förvaltningsfastigheter redovisas i enlighet med IAS 40 Förvaltningsfastigheter, då syftet med innehavet är att generera hyresintäkter och/eller värdestegring. Förvaltningsfastigheter redovisas till verkligt värde i balansräkningen med värdeförändringar över resultaträkningen. Det verkliga värdet baseras halvårsvis på värderingar utförda av oberoende värderingsmän. Vid kvartalsbokslutens första respektive tredje kvartal värderas fastigheterna internt. Det verkliga värdet fastställs genom en kombination av huvudsakligen en marknadsanpassad kassaflödeskalkyl samt avkastningsmetoden. Avkastningsmetoden är baserad på nuvärdet av beräknade framtida kassaflöden samt nuvärdet av ett beräknat restvärde för respektive fastighet. Såväl realiserade som orealiserade värdeförändringar redovisas i resultaträkningen. Hyresintäkter redovisas under Kapitalförvaltning, intäkter och fastighetskostnaderna under Kapitalförvaltning, kostnader. Värdeförändringarna redovisas netto under Orealiserade vinster eller förluster på placeringstillgångar.

4.3 Finansiella tillgångar och skulder

Ett finansiellt instrument är varje form av avtal som ger upphov till en finansiell tillgång i ett företag och en finansiell skuld i ett annat företag. Finansiella instrument som redovisas i balansräkningen inkluderar på tillgångssidan kundfordringar, aktier och andra egetkapitalinstrument, lånefordringar och räntebärande värdepapper, övriga finansiella placeringstillgångar samt derivat. Bland skulder återfinns leverantörsskulder, utgivna skuldinstrument, låneskulder samt derivat. Finansiella tillgångar och skulder som värderas till verkligt värde består av derivatinstrument, finansiella tillgångar klassificerade som finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultaträkningen, samt finansiella skulder i fondförsäkringar.

4.3.1 Klassificering, värdering och redovisning

Finansiella instrument som inte är derivat redovisas initialt till anskaffningsvärde motsvarande instrumentets verkliga värde med tillägg för transaktionskostnader. Med anskaffningsvärde avses upplupet anskaffningsvärde, det vill säga det med hjälp av den effektiva anskaffningsräntan diskonterade nuvärdet av de framtida betalningarna. Det gäller för samtliga finansiella instrument förutom de som tillhör kategorin finansiell tillgång som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen, vilka redovisas till verkligt värde exklusive transaktionskostnader. Ett finansiellt instrument klassificeras vid första redovisningen utifrån i vilket syfte instrumentet förvärvades. Klassificeringen avgör hur det finansiella instrumentet värderas efter första redovisningstillfället såsom beskrivs nedan. Derivatinstrument redovisas både initialt och löpande till verkligt värde. Värdeökningar respektive värdeminskningar samt i förekommande fall betald och upplupen ränta på derivat redovisas som nettoresultat av finansiella transaktioner.

Förvärv och avyttring av finansiella tillgångar redovisas på affärsdagen, som utgör den dag då företaget förbinder sig att förvärva eller avyttra tillgången. En finansiell tillgång tas bort från rapport över finansiell ställning när rättigheterna i avtalet realiserar, förfaller eller företaget förlorar kontrollen över den. Detsamma gäller för del av en finansiell tillgång. En finansiell skuld tas bort från rapport över finansiell ställning när förpliktelsen i avtalet fullgörs eller på annat sätt utsläcks. Detsamma gäller för del av en fi-

nansiell skuld. En finansiell tillgång och en finansiell skuld kvittas och redovisas med ett nettobelopp i rapport över finansiell ställning endast när det föreligger en legal rätt att kvitta beloppen samt att det föreligger avsikt att reglera posterna med ett nettobelopp eller att samtidigt realisera tillgången och reglera skulden.

4.3.2 Finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultaträkningen

Denna kategori består av två undergrupper: finansiella tillgångar som innehas för handel och andra finansiella tillgångar som företaget initialt valt att placera i denna kategori (enligt den så kallade Fair Value Option). Finansiella instrument i denna kategori värderas löpande till verkligt värde med värdeförändringar redovisade i resultaträkningen. I den första undergruppen ingår derivat med positivt verkligt värde. I undergruppen finansiella tillgångar som företaget initialt valt att placera i denna kategori ingår följande placeringstillgångar: aktier och andelar, obligationer och räntebärande värdepapper, placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär risk. KPA Pensionsförsäkring har som princip att hänföra samtliga placeringstillgångar som är finansiella instrument till kategorin Finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultaträkningen därför att företaget löpande utvärderar kapitalförvaltningens verksamhet på basis av verkliga värden.

4.3.2.1 Lån och andra fordringar

Lån och andra fordringar är finansiella tillgångar som inte är derivat, som har fastställda eller fastställbara betalningar och som inte är noterade på en aktiv marknad. Till denna kategori hänförs lån med säkerhet i fast egendom, övriga lån, lån lämnade till koncern- och intresseföretag, övriga fordringar inklusive likvida medel samt upplupna ränteintäkter. Dessa tillgångar värderas till nominellt belopp plus upplupen ränta. Kund- och lånefordran redovisas till det belopp som beräknas inflyta, det vill säga efter avdrag för osäkra fordringar.

4.3.3 Finansiella skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen

Denna kategori består av två undergrupper, finansiella skulder som innehas för handel och finansiella skulder som vid första redovisningstillfället identifierats som tillhörig till denna kategori. I den

förstnämnda delkategorin ingår derivat med negativt verkligt värde. Förändringar i verkligt värde redovisas i resultaträkningen.

4.3.3.1 Andra finansiella skulder

Upplåning samt övriga finansiella skulder, till exempel leverantörsskulder, ingår i denna kategori. Skulderna värderas till upplupet anskaffningsvärde.

4.3.4 Nedskrivning av finansiella instrument

Vid varje rapporttillfälle utvärderar KPA Pensionsförsäkring om det finns objektiva belägg som tyder på att en finansiell tillgång eller grupp av tillgångar är i behov av nedskrivning till följd av att en eller flera händelser (förlusthändelser) inträffat efter det att tillgången redovisats för första gången och att dessa förlusthändelser har en inverkan på de uppskattade framtida kassaflödena från tillgången eller gruppen med tillgångar. Om det finns objektiva bevis som tyder på att ett nedskrivningsbehov kan finnas så betraktas dessa tillgångar som osäkra. Objektiva bevis utgörs av observerbara förhållanden som inträffat och som har en negativ inverkan på möjligheten att återvinna anskaffningsvärdet. Objektiva belägg för att en eller flera händelser inträffat som påverkar uppskattade framtida kassaflöden är exempelvis följande; betydande finansiella svårigheter hos emittenten eller gäldenären, att långivaren beviljat låntagaren en eftergift som en följd av dennes finansiella svårigheter och som annars inte hade övervägts, ett avtalsbrott, såsom uteblivna eller försenade betalningar av räntor eller kapitalbelopp, att det är sannolikt att låntagaren kommer att gå i konkurs eller genomgå annan finansiell rekonstruktion samt negativ värdeutveckling på pantsatta tillgångar.

Det redovisade värdet efter nedskrivningar på tillgångar tillhörande kategorin lånefordringar och kundfordringar vilka redovisas till upplupet anskaffningsvärde beräknas som nuvärdet av framtida kassaflöden diskonterade med den effektiva ränta som gällde då tillgången redovisades första gången. Tillgångar med en kort löptid diskonteras inte. En nedskrivning belastar resultaträkningen. En nedskrivning återförs om det både finns bevis på att nedskrivningsbehovet inte längre föreligger och det har skett en förändring i de antaganden som låg till grund för beräkningen av det nedskrivna beloppet. Nedskrivningar av tillgångar inom kategorin lånefordringar och kundfordringar

som redovisas till upplupet anskaffningsvärde återförs om en senare ökning av återvinningsvärdet objektivt kan hänföras till en händelse som inträffat efter det att nedskrivningen gjordes.

4.4 Leasade tillgångar

Samtliga leasingavtal har klassificerats som operationella och redovisas enligt reglerna för operationell leasing. Intäkterna avseende operationella leasingavtal redovisas i årets resultat linjärt över leasingperioden. KPA Pensionsförsäkring har ingått operationellt leasingavtal avseende hyresavtal som leasinggivare.

4.5 Försäkringstekniska avsättningar

Försäkringstekniska avsättningar består av Livförsäkringsavsättningar och Oreglerade skador. Förändring av försäkringstekniska avsättningar för försäkringsavtal redovisas över resultaträkningen under respektive rubrik. Se även not 32, Livförsäkringsavsättning och not 33, Oreglerade skador.

4.5.1 Livförsäkringsavsättningar

Livförsäkringsavsättningar beräknas som skillnaden mellan förväntat nuvärde av beräknade framtida utgifter och förväntat nuvärde av beräknade framtida intäkter. Samtliga förpliktelser och ingångna avtal vid rapporteringstillfället ska ingå i beräkningen. Förväntade kassaflöden diskonteras med ett antagande om aktuell ränta (per balansdag). För tjänstepensionsverksamhet tillämpas en aktsam diskonteringsränta. Den aktsamma diskonteringsräntan beräknas utgående från marknadsräntor för ränteswappar på balansdagen, justerade för kreditrisk, samt på en modellerad långsiktig terminsränta. Negativa marknadsnoteringar efter kreditjustering sätts till noll. Marknadsräntorna ges full vikt upp till tio år, varefter de fasas ut under en period på upp till tjugo års löptid. Därefter ska kurvan fullt ut konvergera mot den långsiktiga terminsräntan. Den långsiktiga terminsräntan uppgår till 4,2 procent. Utöver antagande om diskonteringsränta görs antaganden även om dödlighet, driftskostnader, avkastningsskatt och utnyttjade optioner. För tjänstepensionsförsäkring tillämpas aktsamma antaganden.

4.5.2 Oreglerade skador

Avsättning för oreglerade skador består av ersättningsreserver för kända, och okända, inträffade skador, sjukreserver samt skadebehandlingsreserv. Sjukreserver diskonteras med aktsamt antagande om ränta som motsvarar aktuella marknadsräntor (per balansdag) på samma sätt som ovan.

4.5.3 Förlustprövning

KPA Pensionsförsäkrings tillämpade redovisnings- och värderingsprinciper för försäkringstekniska avsättningar innebär automatiskt en prövning av att avsättningarna är tillräckliga med avseende på förväntade framtida kassaflöden.

4.6 Försäkringstekniska avsättningar för livförsäkringar för vilka försäkringstagarna bär risk
Försäkringstekniska avsättningar för livförsäkringar för vilka försäkringstagarna bär risk består av Fondförsäkringsåtaganden. Se även not 34, Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkring för vilka försäkrings-tagaren bär placeringsrisk.

4.6.1 Fondförsäkringsåtaganden

Fondförsäkringsåtagande utgör en försäkringsteknisk avsättning för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär placeringsrisk. Såväl försäkringsdelen som investeringsdelen redovisas som fondförsäkringsåtaganden. Avsättningarna värderas till verkligt värde på de fonder som är kopplade till avtalen. Värdeförändringar redovisas över resultaträkningen. Det verkliga värdet fastställs med hjälp av aktuella fondvärden som speglar det verkliga värdet på de finansiella tillgångarna som finns i de fonder till vilka skulderna är länkade, multiplicerat med antalet andelar som tillräknas försäkringstagaren på balansdagen. Om de förväntade framtida intäkterna i en specifik portfölj är lägre än förväntade rörliga kostnader, måste en avsättning för förluster för denna portfölj göras.

4.7 Andra avsättningar

En avsättning är en skuld som är oviss vad gäller förfallotidpunkt och/eller belopp. En avsättning redovisas i balansräkningen när det uppstår en förpliktelse som en följd av en inträffad händelse, och det är troligt att ett utflöde av ekonomiska resurser kommer att krävas för att reglera förpliktelsen samt en tillförlitlig uppskattning av beloppet kan göras. Där effekten

av när i tiden betalning sker är väsentlig, beräknas avsättningar genom diskontering av det förväntade framtida kassaflödet till en räntesats före skatt som återspeglar aktuella marknadsbedömningar av pengars tidsvärde och, om det är tillämpligt, de risker som är förknippade med skulden. En förpliktelse kan vara formell och informell. En avsättning redovisas enligt IAS 37. Om dessa villkor inte är uppfyllda redovisas ingen avsättning i balansräkningen, istället uppstår en eventalförpliktelse om kriterierna är uppfyllda för en eventalförpliktelse. Avsättningar omprövas vid varje bokslutstillfälle.

4.7.1 Pensioner och andra förpliktelser

Pensionsförpliktelserna i KPA Pensionsförsäkring omfattar avgiftsbestämda och förmånsbestämda pensionsplaner reglerade genom kollektivavtal samt individuella pensionsutfästelser. De förmånsbestämda pensionsplanerna är tryggade genom avsättningar till Konsumentkooperationens pensionsstiftelse eller genom försäkring.

4.7.1.1 Avgiftsbestämda pensionsplaner

Som avgiftsbestämda pensionsplaner klassificeras de planer där KPA Pensionsförsäkrings förpliktelse är begränsad till de avgifter företaget åtagit sig att betala. I sådant fall beror storleken på den anställdes pension på de avgifter som företaget betalar till planen eller till ett försäkringsföretag och den kapitalavkastning som avgifterna ger. Följaktligen är det den anställda som bär den aktuariella risken (att ersättningen blir lägre än förväntat) och investeringsrisken (att de investerade tillgångarna kommer att vara otillräckliga för att ge de förväntade ersättningarna). Företagets förpliktelser avseende avgifter till avgiftsbestämda planer redovisas som en kostnad i resultaträkningen i den takt de intjänas genom att de anställda utfört tjänster åt företaget under en period.

4.7.1.2 Förmånsbestämda pensionsplaner

Koncernens nettoförpliktelse avseende förmånsbestämda planer beräknas separat för varje plan genom en uppskattning av den framtida ersättning som de anställda intjänat genom sin anställning i både innevarande och tidigare perioder; denna ersättning diskonteras till ett nuvärde. Diskonteringsräntan är räntan på balansdagen på en svensk bostadsobligation med en löptid som motsvarar koncernens pensions-

förpliktelser. Beräkningen utförs av en kvalificerad aktuarie med användande av den så kallade Projected Unit Credit Method. Vidare beräknas det verkliga värdet av eventuella förvaltningstillgångar per rapportdagen. Koncernens nettoförpliktelse utgörs av nuvärdet av förpliktelsen, minus verkligt värde på förvaltningstillgångarna justerat för eventuella tillgångsbegränsningar. Räntekostnaden/intäkten netto på den förmånsbestämda förpliktelsen/tillgången redovisas i resultaträkningen. Räntenettot är baserat på den ränta som uppkommer vid diskontering av nettoförpliktelsen, det vill säga ränta på förpliktelsen, förvaltningstillgångar och ränta på effekt av eventuella tillgångsbegränsningar.

Omvärderingseffekter utgörs av aktuariella vinster och förluster, skillnad mellan faktisk avkastning på förvaltningstillgångar och den summa som inkluderas i räntenettot och eventuella ändringar av effekter av tillgångsbegränsningar (exklusive ränta som inkluderas i räntenettot). Omvärderingseffekterna redovisas i övrigt totalresultat. När beräkningen leder till en tillgång för koncernen begränsas det redovisade värdet på tillgången till det lägsta av överskottet i planen och tillgångsbegränsningen beräknad med hjälp av diskonteringsräntan. Tillgångsbegränsningen utgörs av nuvärdet av de framtida ekonomiska fördelarna i form av minskade framtida avgifter eller kontant återbetalning. Ändringar eller reduceringar av en förmånsbestämd plan redovisas vid den tidigaste av följande tidpunkter; I, när ändringen i planen eller reduceringen inträffar eller II, när företaget redovisar relaterade omstruktureringsskostnader och ersättningar vid uppsägning. Ändringarna/reduceringarna redovisas direkt i årets resultat.

Den särskilda löneskatten utgör en del av de aktuariella antagandena och redovisas därför som en del av nettoförpliktelsen/-tillgången. Den del av särskild löneskatt som är beräknad utifrån tryggandelagen i juridisk person redovisas av förenklings-skäl som upplupen kostnad istället för som del av nettoförpliktelsen/-tillgången. Avkastningsskatt redovisas löpande i resultatet för den period skatten avser och ingår därmed inte i skuldberäkningen. Vid fonderade planer belastar skatten avkastningen på förvaltningstillgångar och redovisas i övrigt totalresultat. Vid ofonderade eller delvis ofonderade planer, belastar skatten årets resultat.

4.7.1.3 Pensionering i egen regi

KPA Pensionsförsäkring har utöver de kollektivavtalade pensioner som tryggats i Konsumentkooperationens pensionsstiftelse utfäst till anställda födda 1955 och tidigare att ersätta 65 procent av lönen för de medarbetare som väljer att gå i pension från 62 års ålder. Förändring i pensionsförpliktelserna redovisas över resultaträkningen i posten Driftskostnader.

4.8 Eventualförpliktelser

Under eventualförpliktelser redovisas förpliktelser som härrör från inträffade händelser som inte uppfyller krav på att redovisas som skuld eller avsättning. Detta då det inte är troligt att en kostnad kommer att uppstå och/eller att förpliktelsen inte kan beräknas med tillräcklig tillförlitlighet.

5 Moderföretagets redovisningsprinciper

Moderföretagets årsredovisning är upprättad enligt Lag om årsredovisning i försäkringsföretag (ÅRFL) samt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om Årsredovisning i försäkringsföretag, FFFS 2015:12 och dess ändringsföreskrifter samt Rådet för finansiell rapporterings rekommendation RFR 2, redovisning för juridisk person. Moderföretaget tillämpar så kallad lagbegränsad IFRS och med detta avses internationella redovisningsstandarder som har antagits för tillämpning med de begränsningar som följer av RFR 2 och Finansinspektionens föreskrifter. Detta innebär att samtliga av EU godkända IFRS och uttalanden tillämpas så långt detta är möjligt inom ramen för svensk lag och med hänsyn till sambandet mellan redovisning och beskattning.

5.1 Skillnader mellan koncernens och moderföretagets redovisningsprinciper

Skillnaderna mellan koncernens och moderföretagets redovisningsprinciper framgår nedan. De nedan angivna redovisningsprinciperna för moderföretaget har tillämpats konsekvent på samtliga perioder som presenteras i moderföretagets finansiella rapporter, där inte annat anges.

5.1.1 Dotterföretag och intresseföretag

Aktier i dotter- och intresseföretag redovisas i moderföretaget till anskaffningsvärden efter avdrag för

erforderliga nedskrivningar. Aktieägartillskott som lämnas som kapitaltillskott bokförs som en höjning av andelsvärdet i balansräkningen. För att fastställa huruvida det föreligger nedskrivningsbehov av placeringar i koncern- och intresseföretag tillämpas IAS 36, Nedskrivningar. För att beräkna konsolideringskapitalet görs en värdering till verkligt värde av koncern- och intresseföretag dels genom en embedded value-metod, dels genom en substansvärdemetod, beroende på karaktären på innehavet. I samband med förvärv eller andra strukturella förändringar görs en djupare analys av företagets värde som även tar hänsyn till kassaflöde, framtida vinster, varumärke och värdering av kundstocken.

5.1.2 Förmånsbestämda pensionsplaner

I moderföretaget tillämpas andra principer för redovisning av förmånsbestämda pensionsplaner än de som anges i IAS 19. Moderföretaget följer Trygghandelagens bestämmelser och Finansinspektionens föreskrifter eftersom detta är en förutsättning för skattemässig avdragsrätt. De mest väsentligaste skillnaderna jämfört med reglerna i IAS 19 är hur diskonteringsräntan fastställs, att beräkningen av den förmånsbestämda förpliktelsen sker utifrån nuvarande lönenivå utan antagande om framtida löneökningar, och att alla aktuariella vinster och förluster redovisas i resultaträkningen då de uppstår.

5.1.3 Skatter

I moderföretaget redovisas obeskattade reserver inklusive uppskjuten skatteskuld. I koncernredovisningen delas däremot obeskattade reserver upp på uppskjuten skatteskuld och eget kapital. Vidare redovisas avkastningsskatten som en aktuell skattekostnad.

5.1.4 Koncernbidrag

Erhållna koncernbidrag från dotterföretag redovisas i resultaträkningen som Kapitalavkastning intäkter/ Erhållna koncernbidrag. Lämnade koncernbidrag till dotterföretag redovisas i balansräkningen som en ökning av värdet på aktier i dotterföretag. Skattekonsekvenser som kan uppstå i samband med koncernbidrag redovisas med utgångspunkt från den underliggande transaktionen, det innebär att skatt hänförlig till erhållna koncernbidrag redovisas i resultaträkningen. Skatt hänförligt till lämnade koncernbidrag redovisas i eget kapital.

Not 2. Väsentliga uppskattningar och bedömningar

Upprättande av de finansiella rapporterna och tillämpningen av olika redovisningsprinciper baseras ofta på ledningens och styrelsens uppskattningar och bedömningar. Dessa grundar sig oftast på historiska erfarenheter och antaganden som anses vara rättvisande och rimliga. Men de grundar sig även på andra faktorer, inklusive förväntningar på framtida händelser. Företagsledningen utvärderar löpande gjorda uppskattningar där utfallet kan avvika från gjorda uppskattningar och bedömningar. De uppskattningar och bedömningar som KPA Pensionsförsäkring bedömer har störst inverkan på resultatet och/eller tillgångar och skulder redogörs för nedan. Betydelsen av respektive uppskattning och bedömning visas i känslighetsanalys i not 3 Upplysningar om risker.

Viktiga källor till osäkerheter i uppskattningar

Försäkringstekniska avsättningar

KPA Pensionsförsäkrings redovisningsprinciper för försäkringskontrakt beskrivs i not 1. Känsligheten i de antaganden som ligger till grund för värderingen av avsättningarna beskrivs i not 3. Nuvarande antaganden beskrivs i noterna till försäkringstekniska avsättningar not 32-34.

Fastställande av verkligt värde på finansiella instrument

För värderingen av finansiella tillgångar och skulder för vilka det inte finns något direkt observerbart marknadspris används värderingstekniker som beskrivs under redovisningsprinciper i not 1. För finansiella instrument med begränsad likviditet avspeglar inte alltid det observerade marknadspriset faktiskt genomförda transaktioner. För sådana instrument kan därför vissa ytterligare bedömningar krävas beroende på osäkerheten i marknadssituationen. Se även upplysningar i not 27.

Förvaltningsfastigheter

Värdering av fastigheter sker med hjälp av värderingstekniker som innebär att antaganden med olika parametrar exempelvis diskonteringsränta och vakansgrad används. För närmare beskrivning av värderingsprinciperna se not 1 samt not 16.

Pensioner och liknande förpliktelser

Redovisningsprinciper för förmånsbestämda pensioner och ej tryggade pensionsförpliktelser beskrivs i not 1. Till grund för värdering av pensionsförpliktelserna ligger aktuariella antaganden som beskrivs i not 35.

Avsättningar

En avsättning i balansräkningen redovisas när KPA Pensionsförsäkring har en befintlig juridisk eller informell förpliktelse som en följd av en inträffad händelse, och det är troligt att ett utflöde av ekonomiska resurser kommer att krävas för att reglera förpliktelsen samt en tillförlitlig uppskattning av beloppet kan göras.

Viktiga bedömningar vid tillämpning av koncernens redovisningsprinciper

Försäkrings- respektive investeringsavtal

Enligt IFRS 4 ska avtal som överför betydande försäkringsrisk klassificeras som försäkring. KPA Pensionsförsäkring har gjort bedömningen att försäkringsrisk överstigande fem procent ska anses vara betydande och avtalet därmed klassas som försäkring. En generell beskrivning av KPA Pensionsförsäkrings redovisningsprinciper för klassificering av avtal finns i not 1. Klassificeringen styr dock inte om avtalen redovisas som försäkringsavtal eller delas upp i en försäkringsdel och en finansiell del. KPA Pensionsförsäkring redovisar all traditionell livförsäkring med garanti som försäkringsavtal då traditionell livförsäkring med garanti uppfyller villkoren för betydande andel diskretionära delar (återbäring). Gruppliv, sjuk och premiebefrielseförsäkring, avgiven och mottagen återförsäkring samt övrig riskförsäkring redovisas också som försäkringsavtal. Avtal med villkorad återbäring och fondförsäkringsavtal delas i stället upp i enskilda komponenter, en försäkringsdel och en finansiell del, och redovisas som om de vore separata avtal (unbundlas).

Klassificering av finansiella tillgångar och skulder

KPA Pensionsförsäkrings redovisningsprinciper definierar närmare hur tillgångar och skulder ska klassificeras i olika kategorier: Klassificering av finansiella tillgångar och skulder som innehas för

handel förutsätter att dessa motsvarar beskrivningen av finansiella tillgångar och skulder som innehas för handel under redovisningsprinciper. Finansiella tillgångar och skulder som försäkringsföretaget initialt valt att värdera till verkligt värde via resultaträkningen förutsätter att kriterierna under redovisningsprinciper uppfyllts.

Not 3. Upplysningar om risker

Denna not beskriver KPA Pensionsförsäkrings riskhantering och lämnar kvantitativa och kvalitativa upplysningar om försäkringsrisker, finansiella risker och verksamhetsrisker.

Företagets riskhanteringssystem

KPA Pensionsförsäkrings riskhanteringssystem syftar till att skapa struktur och stöd för verksamheten i arbetet med att hantera risker. Riskhanteringssystemet omfattar strategier, processer, rutiner och metoder för hur risker ska identifieras, värderas/mätas, hanteras, övervakas, följas upp och rapporteras samt hur uppgifter och ansvar för detta är fördelat. Riskhanteringssystemet är formaliserat genom styrande regelverk i form av policyer, riktlinjer och instruktioner.

KPA Pensionsförsäkring bedrivs enligt ömsesidiga principer vilket innebär att företagets risker ytterst bärs av försäkringstagarkollektivet. Eftersom syftet med risktagandet är att skapa värde för kunderna är risk en central komponent i KPA Pensionsförsäkrings affärsmodeller. Risktagandet i företaget ska ske medvetet och kunna ställas i relation till företagets solvens- och kapitalsituation.

KPA Pensionsförsäkring bedriver tjänstepensionsverksamhet. KPA Pensionsförsäkring tillämpar övergångsbestämmelser för tjänstepensionsverksamheten sedan den 1 januari 2016 och tillämpar därmed den äldre regleringen för denna verksamhet fram till ett nytt tjänstepensionsregelverk är på plats. Detta innebär bland annat att KPA Pensionsförsäkring, såväl externt som internt, rapporterar kapitalkrav beräknade i enlighet med Solvens I och Finansinspektionens trafikljus för tjänstepensionsverksamhet.

Riskfilosofi i sammandrag

Riskfilosofin anger KPA Pensionsförsäkrings övergripande inställning till risk och risktagande. Företagets riskfilosofi är att risk ska tas medvetet och att riskta-

gandet ska styras som en integrerad del av verksamhetsstyrningen. Företaget ska ta risker som förväntas addera sådant värde till kundnyttan att det motiverar tillskottet till det totala risktagandet. Risker som inte bedöms addera något värde ska begränsas i den utsträckning som är ekonomiskt försvarbart. Företaget ska enbart ta risk inom områden där det finns ett stort kunnande och kapacitet att hantera risk.

Risktagandet styrs genom den formaliserade struktur som ges av företagets riskhanteringssystem. För att riskhanteringssystemet ska fungera och skapa nytta i den dagliga verksamheten arbetar KPA Pensionsförsäkring kontinuerligt med att följa upp och stärka företagets riskkultur. Riskkulturen är resultatet av medarbetarnas värderingar, attityder och beteenden samt förståelse för riskernas natur och företagets principer för riskhantering.

Riskaptitramverket

Företagets riskaptitramverk är ett stöd för verksamheten vid styrning av företagets riskexponering och beslutas årligen av styrelsen. Riskaptitramverket består av komponenterna riskaptit, risktolerans, risk- och kapitalmått, eskaleringsrutiner och möjliga åtgärder. Riskaptitramverket binder samman företagets processer för mål- och strategiformulering, riskhantering och verksamhetsstyrning. Resultatet av företagets strategi- och affärsplaneringsprocess, samt företagets egen risk- och solvensbedömning, ska stämmas av med gällande riskaptitramverk och utgör även underlag för riskaptitramverkets utformning.

Den kvalitativa riskaptiten uttrycks genom att använda en skala från söka till undvika. Risker som söks är risker som förväntas bidra positivt till företagets måiluppfyllnad och där osäkerheten avseende möjligheten till måiluppfyllnad är acceptabel och hanterbar. Risker som undviks är risker som företaget inte är villigt att exponera sig för då de positiva konsekvenserna inte förväntas överväga de negativa eller osäkerheten är större än vad företaget är villigt eller kapabelt att hantera. Risktoleransen uttrycker vilken nivå på dessa risker som styrelsen är villig att ta. Risktoleransen anges i form av en gräns med tillhörande eskaleringsrutiner och möjliga åtgärder som, i händelse av att toleransgränsen överträds, kan genomföras i syfte att återföra riskexponeringen inom risktoleransen.

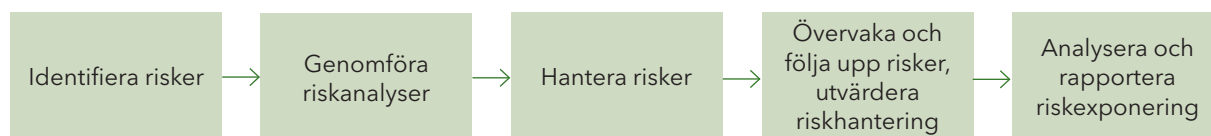
Riskbaserad verksamhetsstyrning

KPA Pensionsförsäkrings riskhanteringssystem baseras på principen om riskbaserad verksamhetsstyrning. Detta innebär att förändringar i företagets riskexponering, som kan uppstå till följd av beslut på olika nivåer, styrs genom att riskerna på ett strukturerat och transparent sätt identifieras, analyseras och hanteras. Detta görs samordnat med övriga analyser som genomförs i verksamheten. Särskilt väsentliga områden som omfattas av riskbaserad verksamhetsstyrning är företagets strategi- och affärsplanering, förvaltning av kapital, produkt- och erbjudandehantering samt hantering av andra väsentliga verksamhetsförändringar.

Den samlade effekten som KPA Pensionsförsäkrings övergripande strategier och affärsplaner har på riskexponering och kapitalbehov analyseras och stäms av mot riskaptiten genom en egen risk- och solvensbedömning. Styrelsen ges information om huruvida de långsiktiga mål och strategier samt affärsplaner och aktiviteter som föreslås, är förenliga med företagets riskaptit och kapitalbehov både på kort och lång sikt. Styrelsen beslutar årligen den egna risk- och solvensbedömningen.

Riskhanteringsprocessen

Företagets riskhanteringsprocess är integrerad i verksamhetsprocesserna och består av de olika steg som beskrivs nedan.

Risker på både kort och lång sikt identifieras med hjälp av olika metoder beroende på kategorier av risk. Syftet med riskidentifieringen är att öka insikten om vilka händelser som kan uppstå och deras konsekvenser. Identifierade risker, inklusive deras orsaker och konsekvenser, dokumenteras och kategoriseras. Därefter sker en bedömning av riskernas sannolikhet och konsekvens. Värdering av konsekvenser görs avseende kundpåverkan, påverkan på varumärke och ekonomisk påverkan. För risker som bedöms samverka eller enskilt ha stor påverkan på flera områden inom verksamheten tillämpas scenarioanalyser.

Företagets riskapptit är vägledande för beslut om hantering och risktagandet begränsas av företagets risktolerans. Metod för hantering av enskilda risker eller kategorier av risker beror på riskens art, omfattning och komplexitet. Beslut tas om riskerna ska accepteras, reduceras/ökas eller elimineras. Verksamheten genomför beslutade åtgärder samt följer upp att åtgärderna får avsedd effekt. Riskfunktionen övervakar och stödjer första linjen och följer upp och utvärderar riskhanterande åtgärder. De risker som identifieras rapporteras kontinuerligt vidare i organisationen till berörda parter, inklusive riskfunktionen. Rapporterings- och eskaleringsrutiner är anpassade efter organisationsstrukturen och vad som är mest lämpligt för respektive riskkategori.

Minst två gånger per år sammanställer riskfunktionen en riskrapport där en samlad bild av riskläget återges till vd och styrelse. Riskrapporten innehåller såväl kvantitativ som kvalitativ information samt information om företagets risker samt övergripande status på riskhanterande åtgärder. Därutöver rapporterar riskfunktionen omgående till vd och/eller styrelse om det finns allvarliga brister avseende riskhantering eller om händelser inträffat som kan leda till en materiell förändring av företagets riskexponering.

Risk- och kontrollorganisation

Styrelsen i KPA Pensionsförsäkring har det yttersta ansvaret för att verksamheten bedrivs med god riskhantering. Ansvaret för riskhantering inom företaget följer i övrigt principen om de tre ansvarslinjerna.

Första ansvarslinjen

Den första ansvarslinjen utgörs av verksamheten där riskerna tas, vilket även innebär ansvar för att riskerna hanteras. Inom första ansvarslinjen är affärsområdeschefer och chefer för centrala enheter ansvariga för att identifiera, analysera/värdera, hantera och dokumentera risker inom sina ansvarsområden.

Detta innefattar även eventuell utlagd verksamhet. I chefsansvaret ingår att säkerställa god internkontroll genom att se till att de processer och rutiner som används möjliggör ett medvetet risktagande. Detta sker genom implementerade effektiva kontroller och övervakning av processer. Chefer på alla nivåer ansvarar för att den verksamhet de leder bedrivs enligt fastställda principer för riskhantering.

Alla medarbetare i företaget har, inom ramen för sina arbetsuppgifter, eget ansvar för att identifiera, hantera och rapportera risker. Medarbetarna ska även rapportera incidenter såväl som väsentliga brister, limitövertredelser och andra avvikelser till närmaste chef och/eller till funktionerna i andra ansvarslinjen i enlighet med vid var tid gällande rutiner. Första ansvarslinjen ska ge andra och tredje ansvarslinjen tillgång till den information dessa behöver för att kunna genomföra kontroller och analyser av företagets riskexponering.

Andra ansvarslinjen

Den andra ansvarslinjen utgörs av aktuarie-, risk- och compliancefunktionerna. Dessa funktioner är underställda vd och stödjer vd och styrelse i deras arbete med att fullgöra sitt ansvar för riskhantering,

internkontroll och regelefterlevnad i företaget. Inom andra ansvarslinjen har riskfunktionen ansvar för att utveckla och förvalta riskhanteringssystemet i enlighet med de krav och principer som anges i företagsstyrningspolicyn och övriga styrande regelverk för riskhantering. Riskfunktionen ska stödja, övervaka och vid behov utmana första linjens identifiering, analys, värdering och hantering av risker. När det gäller risker i försäkringsrörelsen ansvarar aktuariefunktionen för motsvarande aktiviteter. Riskfunktionen och aktuariefunktionen ska även tillhandahålla metod- och dokumentationsstöd och stödja första linjen vid tillämpningen av dessa. Ansvar, uppgifter och rapporteringsrutiner för andra ansvarslinjens funktioner har fastställts i styrande regelverk. För att säkerställa ett aktivt informationsutbyte mellan ansvarslinjerna och öka kvalitén i beslutsunderlag och rapportering till vd och styrelse finns en riskkommitté där risk- och kapitalfrågor bereds och diskuteras. Första och andra ansvarslinjen är representerade i riskkommittén.

Tredje ansvarslinjen

Den tredje ansvarslinjen utgörs av internrevisionen som arbetar på styrelsens uppdrag. Internrevisionen granskar och utvärderar riskhanteringssystemet, samt första och andra ansvarslinjens arbete med intern styrning och kontroll inklusive riskhantering. Ansvar och uppgifter för internrevisionen fastställs av styrelsen i styrande regelverk.

Styrelsens ansvar

Styrelsen är ytterst ansvarig för riskhanteringen. Ansvaret innebär bland annat att säkerställa att riskhanteringssystemet är ändamålsenligt och proportionerligt i förhållande till verksamhetens komplexitet och riskexponering. Styrelsen ansvarar även för uppföljning av att företagets riskhanteringssystem fungerar i enlighet med styrelsens avsikter. Styrelsen beslutar om företagets riskaptit och risktolerans och säkerställer att riskaptiten och principerna för riskhantering ligger i linje med företagets långsiktiga mål, strategier och affärsplaner. Styrelsen ska även säkerställa att den får tillgång till information om och har förståelse för de materiella risker som företaget är eller kan bli exponerat för. Slutligen ska styrelsen säkerställa att information från riskhanteringssystemet beaktats vid styrelsebeslut. Hur detta sker ska dokumenteras.

Styrelsen för KPA Pensionsförsäkring har utsett ett risk- och kapitalutskott. Utskottet har bland annat till uppgift att utvärdera riskhanteringssystemet och företagets väsentliga risker.

Vd:s ansvar

Vd ska leda företaget i enlighet med de regelverk styrelsen fastställt. Vd ska därutöver fastställa de styrande regelverk som behövs för att tydliggöra ansvar och genomförande av riskhantering.

Väsentliga risker i KPA Pensionsförsäkring

KPA Pensionsförsäkring definierar risk som osäkerhet om framtida händelser och deras effekter på företagets möjligheter att nå sina mål. Händelser kopplade till försäkringsavtalen eller finansiella händelser som kan påverka företagets möjligheter att nå sina mål kallas försäkringsrisker respektive finansiella risker. Risker kan även uppstå till följd av omvärldshändelser, internt beslutsfattande eller icke ändamålsenliga interna processer, system och bemaning. Dessa risker ryms inom kategorin verksamhetsrisker. I kommande avsnitt beskrivs KPA Pensionsförsäkrings försäkringsrisker, finansiella risker samt verksamhetsrisker.

Hantering av försäkringsrisker

Målet för KPA Pensionsförsäkrings försäkringsverksamhet är att vara det marknadsledande pensionsföretaget inom kommunal sektor. KPA Pensionsförsäkring ska vara ett ansvarstagande och pålitligt företag med god kontroll av försäkringsriskerna. Hantering och värdering av risker i försäkringsverksamheten är grundläggande för alla försäkringsföretag.

KPA Pensionsförsäkring erbjuder tjänstepensionsförsäkringar. Dessa utgörs av både olika former av sparandeförsäkring (förmånsbestämd och avgiftsbestämd samt fondförsäkring) och av riskförsäkring. Produktutbudet exponerar KPA Pensionsförsäkring för en mängd olika försäkringsrisker, vilka hänger samman med försäkrade händelser och produkternas utformning. Konsekvenser av dessa risker beaktas när försäkringsvillkor utformas, premier och åtaganden fastställs, försäkringstekniska avsättningar beräknas och överskott fördelas till försäkringsavtalen. Såväl risker som principer och verktyg för riskhantering kan skilja sig åt mellan olika typer av försäkringskontrakt. Ett brett produktutbud och stort försäk-

ringstagarkollektiv bidrar till en utjämning av de olika riskerna.

Den övergripande styrningen av försäkringsriskerna fastställs i de försäkringstekniska riktlinjerna och det försäkringstekniska beräkningsunderlaget. De försäkringstekniska riktlinjerna innehåller bland annat principer för hur premier bestäms, försäkringstekniska avsättningar beräknas och hur överskott fördelas. Riktlinjerna beslutas av styrelsen och är styrande för uppföljningen av gjorda antaganden. I det försäkringstekniska beräkningsunderlaget, som beslutas av vd, anges vilka antaganden och beräkningsmetoder som ska gälla för att riktlinjerna ska uppfyllas. Aktuariefunktionen föreslår förändringar av försäkringstekniska riktlinjer medan chefsaktuarien föreslår förändringar av försäkringstekniskt beräkningsunderlag.

Dödlighetsrisk

Med dödlighetsrisk avses risken för att KPA Pensionsförsäkrings möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av en ökad eller minskad dödlighet bland de försäkrade. Om dödligheten överskattas vid tecknande av försäkring kan det leda till att för höga ersättningar utlovas. En överskattad dödlighet medför också att de beräknade avsättningarna blir otillräckliga, liksom att fördelningen av överskott blir felaktig. Det förekommer även risk för ökad dödlighet både bland vissa sparandeprodukter och riskprodukter.

Riskerna hanteras genom att dödligheten i bestånden följs upp, och genom att dödlighetsantaganden uppdateras. I samband med skadereglering av dödsfall sker också riskbedömning, främst av så kallade oriktiga uppgifter eller av om den försäkrade uppfyller kraven i villkoren för att omfattas av försäkringen.

Sjuklighetsrisk

Med sjuklighetsrisk avses risken för att KPA Pensionsförsäkrings möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar av de försäkrades insjuknande eller tillfrisknande.

Risken hanteras genom att sjukligheten i bestånden följs upp, och genom att sjuklighetsantaganden uppdateras. Sjuklighetsrisk hanteras även genom hälsokrav i samband med tecknande av försäkring.

Driftskostnadsrisk

Med driftskostnadsrisk avses risken för att KPA Pensionsförsäkrings möjlighet att nå sina mål påverkas av risken för att de driftskostnader som försäkringen medför underskattas. Underskattade driftskostnader kan medföra förluster på grund av att för höga ersättningar utlovas eller att otillräckliga avsättningar beräknas. Även fördelning av överskott påverkas av belastning för driftskostnader. Förutsättningar för hantering av driftskostnadsrisken skapas genom uppföljning och utveckling av förbättrade metoder för att fördela driftskostnader.

Optionsrisk

Många försäkringsprodukter, främst produkter med sparandeinslag, innehåller optioner att avsluta försäkringen på grund av flytt eller att avsluta premiebetalningen. Med annullationsrisk avses risken för att KPA Pensionsförsäkrings finansiella resultat och ställning påverkas till följd av ett ökat utnyttjande av dessa optioner.

Försäkringstagaren har även en option att ändra till exempel utbetalningstidpunkt eller utbetalningstidens längd. I optionsrisk ingår, förutom annullationsrisk, även risken att KPA Pensionsförsäkring inte når sina mål på grund av att nyttjandet av dessa optioner avviker från vad som är förväntat. Dessa optionsrisker regleras i första hand genom försäkringsvillkor och ändringsregelverk. Målen är att avgiftsstrukturen ska vara utformad så att lönsamheten kan bibehållas och finansiell stabilitet upprätthållas även vid nyttjande av optioner. Vidare bör det säkerställas att avsättningarna är tillräckliga vid annullationer samt att annullationer inte medför att oskälig andel av överskottet utbetalas så att kvarvarande/övriga kunder drabbas negativt.

Katastrof- och koncentrationsrisk

Med katastrofrisk avses risken för att KPA Pensionsförsäkrings möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av en enskild händelse som drabbar en stor andel av beståndet av försäkrade.

KPA Pensionsförsäkring har ett återförsäkringsprogram som omfattar katastrofåterförsäkring för olyckshändelser med mer än ett dödsfall.

Koncentrationsrisk avser i stället risken för att KPA Pensionsförsäkring möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av otillräcklig diversifiering av

försäkringsrisker inom och mellan verksamhetsgrenar. Koncentrationsrisk kan även uppstå om KPA Pensionsförsäkring är ensidigt exponerat mot till exempel ett begränsat produktutbud eller ett enskilt avtalsområde.

KPA Pensionsförsäkrings försäkringsverksamhet är inriktad på stora kollektiv. Inom ett och samma kollektiv adderas en stor mängd oberoende risker vilket ger en riskutjämning i form av en större förutsägbarhet om den totala ersättningens omfattning. För kollektivavtalad försäkring har KPA Pensionsförsäkring begränsad möjlighet att styra över riskspridningen, men de stora bestånd som KPA Pensionsförsäkring försäkrar reducerar denna risk.

Katastrof- och koncentrationsrisker utvärderas löpande och återförsäkringsprogrammet justeras vid behov.

Övrigt

Utöver ovan nämnda försäkringsrisker så kan förändringar i lagar och externa regelverk också få betydelse för KPA Pensionsförsäkrings möjlighet att nå sina mål. Dessa hanteras bland annat genom omvärldsbevakning och justerad prissättning.

Mätning av försäkringsrisk

Mätning av försäkringsrisk sker genom uppföljning. Bland annat sker uppföljning av det så kallade riskresultatet och driftskostnadsresultatet. Uppföljning sker också av använda antaganden och av hur känsliga avsättningarna är för en förändring av dessa.

En värdering av försäkringsrisker görs i samband med lämplighetsprövning av kapitalkravsberäkningar för försäkringsrisker i Finansinspektionens trafikljus.

De försäkringstekniska avsättningarnas känslighet visas under rubriken Känslighetsanalyser och stresstester för försäkringsrisk. Koncentrationer av försäkringsrisk analyseras under rubriken Koncentrationer av försäkringsrisk.

Exponering mot försäkringsrisk

I hur hög grad KPA Pensionsförsäkring är exponerat för olika typer av försäkringsrisk illustreras genom de stresser som visas under rubriken Känslighetsanalyser och stresstester för försäkringsrisk. Störst påverkan har en ökad länglevnad (minskad dödlighet) och ett ökat utnyttjande av optioner. 39 procent av KPA Pensionsförsäkrings försäkringstekniska avsättningar

utgörs av försäkringar med länglevnadsrisk år 2017 medan 67 procent utgörs av försäkringar med option att flytta och/eller ändra utbetalningstidens längd.

Känslighetsanalyser och stresstester för försäkringsrisk

I tabellen nedan visas hur de försäkringstekniska avsättningarna skulle förändras om antaganden om dödlighet, sjuklighet, driftskostnader eller utnyttjandet av optioner förändrades. De förändringar av antaganden som visas i tabellen nedan baseras till stor del på KPA Pensionsförsäkrings riskprofil. Företagets bedömning är att detta ger en rättvisande bild av känsligheten i avsättningarna. Tabellen visar känsligheten i KPA Pensionsförsäkrings totala avsättningar, för såväl sparandeförsäkring som riskförsäkring. De försäkringstekniska avsättningarnas känslighet för ränteförändringar framgår av avsnittet om finansiella risker.

Dödssannolikheten antas minska med 20 procent. En minskad dödssannolikhet innebär minskade avsättningar för efterlevandepensioner och ökade avsättningar för sparandeförsäkringar utan återbetalningsskydd. I tabellen visas det sammanvägda resultatet.

Utnyttjande av optioner stressas genom att fem procent av de försäkringar där möjlighet finns att nyttja optionen annulleras. Därutöver stressas ökat utnyttjande av optioner genom att andelen i beståndet som utnyttjar möjligheten att ändra utbetalningstiden antas öka med 50 procent.

Sjukligheten stressas genom att

- ettårssannolikheten för insjuknande ökas med 50 procent,
- sannolikheten att sjukfall upphör minskas med 20 procent och
- invaliditetsgraderna ökas med 20 procent.

Avsättningar för framtida driftskostnader antas öka med tio procent.

Analyserna är gjorda utan hänsyn till eventuella korrelationer mellan antaganden.

Moderföretaget, Mkr 2017-12-31	Avsättningar brutto	Effekt på resultat före skatt	Effekt på eget kapital
Försäkringstekniska avsättningar	97 480		
Dödlighet	99 825	-2 345	-2 345
Optioner - annullation	93 732	-61	-3 125
Optioner - ändring av utbetalningstid	100 224	-2 744	-2 744
Sjuklighet	97 506	-26	-20
Driftskostnader	97 802	-322	-322

Moderföretaget, Mkr 2016-12-31	Avsättningar brutto	Effekt på resultat före skatt	Effekt på eget kapital
Försäkringstekniska avsättningar	90 982		
Dödlighet	93 131	-2 149	-2 149
Optioner - annullation	87 526	-66	-2 768
Optioner - ändring av utbetalningstid	93 428	-2 446	-2 446
Sjuklighet	91 010	-28	-22
Driftskostnader	91 261	-279	-279

Koncentrationer av försäkringsrisk

Koncentration av försäkringsrisk uppstår om riskexponeringen är koncentrerad till ett fåtal försäkrade eller viss geografisk plats.

Försäkringar med risk för förhöjd dödlighet eller sjuklighet är geografiskt spridda över Sverige. De är även spridda på ett stort antal olika försäkringar.

Detta illustreras i nedanstående tabell som visar antal försäkringsavtal som är exponerade mot en förhöjd dödlighet eller sjuklighet och försäkrat belopp i olika beloppsintervall.

Moderföretaget, Mkr	2017		2016	
	Antal försäkringar	Totalt försäkrat belopp	Antal försäkringar	Totalt försäkrat belopp
Försäkrat belopp som betalas ut i händelse av dödsfall eller sjukfall				
Dödsfall				
Mindre än 20 prisbasbelopp	116 583	26 677	119 094	27 207
20-30 prisbasbelopp	175	183	185	192
30-45 prisbasbelopp	28	44	25	38
45-60 prisbasbelopp	4	9	2	5
Mer än 60 prisbasbelopp	1	3	1	3
Summa	116 791	26 916	119 307	27 445
Sjukfall				
Mindre än 20 prisbasbelopp	117 697	2 935	118 570	2 451
20-30 prisbasbelopp	917	1 004	710	769
30-45 prisbasbelopp	561	914	427	691
45-60 prisbasbelopp	254	583	184	419
Mer än 60 prisbasbelopp	247	924	183	669
Summa	119 676	6 360	120 074	4 999

Rapportering av försäkringsrisk

Som ett led i KPA Pensionsförsäkrings interna uppföljning och riskhantering informeras styrelsen löpande om utvecklingen av försäkringsriskerna. I riskrapporten, riskfunktionens rapport om risker till vd och styrelse, ges en samlad bild av riskläget, inklusive försäkringsrisker. Riskrapporten innehåller såväl kvantitativ som kvalitativ uppföljning av risker.

I aktuarierapporten rapporterar aktuariefunktionen till styrelsen om förändrade metoder och modeller för hantering av försäkringsrisk i samband med tecknande av försäkring, överskottshantering och beräkning av försäkringstekniska avsättningar. Styrelsen får vidare en samlad bedömning av de totala

försäkringsriskerna i företaget i statusrapporter. Extern rapportering sker i form av Aktuarieredogörelsen, i årsrapporten till FI, vilken innehåller en analys av årets legala riskresultat och driftsresultat. I KPA Pensionsförsäkrings egna risk- och solvensbedömning beskrivs de risker som KPA Pensionsförsäkring är, eller kommer att bli, exponerad för under den treåriga affärsplaneringsperioden 2018-2020.

KPA Pensionsförsäkring bedriver tjänstepensionsverksamhet och tillämpar övergångsbestämmelser sedan den 1 januari 2016 och tillämpar därmed den äldre regleringen till dess att ett nytt tjänstepensionsregelverk kan förväntas vara på plats. Detta innebär bland annat att KPA Pensionsförsäkring, såväl externt som

internt, rapporterar kapitalkrav beräknade i enlighet med Solvens I och Finansinspektionens trafikljus.

Finansiella risker

Finansiell risk definieras som risken att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av finansiella händelser. Exempel på händelser kan vara marknadshändelser såsom aktiekursfall eller förändring av marknadsräntor men även andra finansiella händelser som förändrad kreditvärdighet eller fallissemang hos motparter.

Målet för förvaltningen av tillgångarna är att uppnå högsta möjliga reala avkastning under gällande risk- och placeringsrestriktioner. KPA Pensionsförsäkring ska vara det ledande pensionsföretaget inom trygg pension och etiska placeringar. Ett steg i detta arbete är att företaget ställer etiska krav på de företag där placeringar görs. Valet av tillgångsportfölj görs med utgångspunkten att företaget ska tåla att utvecklingen på finansmarknaderna blir mycket svag. Ytterligare begränsningar vid valet av sammansättningen av tillgångsportföljer är att regulatoriska krav avseende skuldtäckning och solvens ska uppfyllas samt att risknivån aldrig får vara högre än att grönt ljus erhålls i Finansinspektionens trafikljusmodell.

Styrelsen har det yttersta ansvaret för förvaltningen av företagets tillgångar och anger ramar och limiter för exponeringar samt styrelsens policy för verksamheten. Vd ansvarar för att förvaltningen av företagets tillgångar sker inom de ramar och anvisningar som styrelsen givit samt för översynen av placeringsriktlinjerna. Finanskommittén är vd:s forum för uppföljning av tillgångsförvaltningen och beslut rörande den taktiska riskstyrningen.

Vid valet av placeringsinriktning beaktas tillgångarnas och skuldernas egenskaper såsom förväntad avkastning, risk och korrelation, prognoser för försäkringsrörelsens utveckling samt möjlighet att använda tillgångarna för skuldtäckning. Därutöver gör företaget en miljö- och etikanalys av de företag där placeringar görs. Den placeringsinriktning som fastställs ger ramar för tillgångsförvaltningen. Inom dessa ramar och limiter ansvarar avdelningen för kapitalförvaltning för den löpande förvaltningen och för spridningen mellan olika tillgångsslag såsom aktier, obligationer, valutor, fastigheter samt specialplaceringar (såsom hedgefonder eller placeringar

i syfte att uppnå en exponering mot råvaror och infrastruktur).

Placeringar sköts både internt och genom externt utlagda förvaltningsuppdrag. Löpande aktie- och ränteförvaltning samt värdepappersadministration har lagts ut till Swedbank Robur. Placeringar vars huvudsyfte är att matcha placeringsrisker i åtagandena eller justera portföljens risknivå hanteras internt inom avdelningen för kapitalförvaltning. Även specialplaceringar och placeringar i fastigheter sköts internt inom företaget.

Hantering av finansiella risker

Inom traditionell försäkring med avkastningsgaranti är utvecklingen på de finansiella marknaderna och avkastningen på placeringstillgångarna av stor betydelse, inte bara för försäkringstagarna/förmånstagarna utan även för företaget som helhet. Avkastningsgarantin i försäkringarna bestäms utifrån de långsiktiga avkastningsmålen så att garantin med betryggande säkerhet kan infrias.

Aktuariefunktionen ansvarar för att löpande avstämningar av garantinivåerna görs mot aktuella marknadsnoteringar, speciellt marknadsräntorna, för att säkerställa att framtida garantier är förenliga med avkastningsmålen samt följa att utbetalning av överskott är lämplig i förhållande till kort- och långsiktig avkastning eller legala krav (kontributionsprincipen).

Företagets kapitalförvaltning ansvarar för att styra, följa upp och utvärdera hur de utlagda förvaltningsuppdragen sköts. Swedbank Robur ansvarar för daglig kontroll av efterlevnaden av gällande placeringsriktlinjer samt att resultatet av utförd kontroll rapporteras till Riskfunktionen och företagets kapitalförvaltning. Riskfunktionen genomför självständig uppföljning av exponeringar på daglig basis av de limiter som fastställts av styrelsen i placeringspolicyn, och av vd i form av placeringsriktlinjer. Rapportering sker regelbundet till vd och styrelse avseende utvecklingen av de finansiella riskerna och omgående av eventuella överträdelser av limiterna.

I placeringsriktlinjerna anges principerna för vilka instrument, emittenter och motparter som är tillåtna att använda i förvaltningen av placeringsstillgångarna. Den totala tillgångsportföljen i KPA Pensionsförsäkring är sammansatt av fem delportföljer: aktier, räntor, fastigheter, specialplaceringar och säkringsinstrument. I huvudsak används derivat för

att skräddarsy portföljens risknivå. Ett annat syfte är att matcha marknadsrisker i åtagandena, exempelvis med ränteswappar för att reducera balansräkningens räntekänslighet.

Under året har handel skett med aktier, räntebärande värdepapper, valutor och derivat på dessa (aktieindexterminer, aktieindexoptioner, ränteterminer, ränteswappar och valutaterminer).

Marknadsrisker

KPA Pensionsförsäkring definierar marknadsrisk som risken att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar i marknadspri- ser. Marknadsrisken är en betydande risk för KPA Pensionsförsäkring och delas i sin tur in i ränterisk, aktiekursrisk, fastighetsprisrisk, spreadrisk samt valuta- risk. Dessa risker mäts med hjälp av trafikljusberäkningar för tjänstepensionsverksamheten samt känslighets- analyser. I beräkningarna tas hänsyn till effekten av eventuella derivatpositioner. Känslighetsanalyser av de olika risktyperna redogörs för nedan.

För tabellerna som visar känslighetsanalyser för aktie- kursrisk, ränterisk, spreadrisk, valutakursrisk, valuta- kursexponering, maximal kreditriskexponering och kreditkvalité på klasser av finansiella tillgångar visas ingen tabell för koncernen då skillnaderna gentemot moderbolaget ej är väsentliga.

Känslighetsanalys av aktiekursrisk

KPA Pensionsförsäkring definierar aktiekursrisk som risken att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar i aktiekurser. En känslighetsanalys som mäter effekten på resultat före skatt och eget kapital av en nedgång med 10 procent i marknadsvärdet på samtliga aktieinnehav illus- treras i tabellen nedan. För aktiederivat mäts risken som värdeförändringen på derivatpositionen då den underliggande tillgången minskar i värde i samma utsträckning som övriga aktieinnehav.

Aktiepriskänslighet Modertföretaget, Mkr	2017		2016	
	Marknadsvärde	Känslighet	Marknadsvärde	Känslighet
Aktier	60 541	-6 054	57 405	-5 741
Investeringsfonder aktier	788	-79	619	-62
Kapitalandelsbevis	87	-9	140	-14
Restitutioner	110	-11	12	-1
Lån till intresseföretag	9	-1	57	-6
Aktierelaterade derivatinstrument	-37	250	6	309
Nettopåverkan resultat före skatt		-5 904		-5 515
Nettopåverkan eget kapital		-5 888		-5 501

Känslighetsanalys av fastighetsprisrisk

Fastighetsprisrisken mäts genom känslighetsanalyser som effekten på resultat före skatt och eget kapital vid en nedgång med tio procent i marknadsvärde på fastighetsinnehaven. Moderföretaget KPA Pensionsförsäk-

ring saknar innehav i direktägda fastigheter. Samtliga fastigheter ägs via dotterföretag. Eftersom dotterföretag är undantagna i IFRS 7 redovisas därför ingen fastighetspriskänslighet för moderföretaget eftersom risken inte är väsentlig.

Fastighetspriskänslighet Koncernen, Mkr	2017		2016	
	Marknadsvärde	Känslighet	Marknadsvärde	Känslighet
Förvaltningsfastigheter	11 631	-1 163	8 687	-869
Fastighetsfonder	220	-22	284	-28
Övriga tillgångar som innehåller fastighetsprisrisk	101	-10	198	-20
Nettopåverkan resultat före skatt		-1 195		-917
Nettopåverkan eget kapital		-1 192		-915

Mätning av ränterisk

KPA Pensionsförsäkring definierar ränterisk som risken att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar i marknadsräntor. Värderingen av företagets åtaganden är av stor betydelse för det finansiella resultatet och företagets stabilitet. Ränterisken, dvs risken för förändringar i marknadsräntor, påverkar företagets riskutrymme.

För KPA Pensionsförsäkring är det ofördelaktigt med fallande marknadsräntor eftersom avsättningsbehovet då ökar mer än värdet av räntebärande placeringar ökar. Denna räntekänslighet justeras löpande till önskad nivå genom justering av utlagda räntemandat och genom handel med räntederivat.

Företagsaktuarien ansvarar för att rätt antagande om avkastningsskatt belastar försäkringarna och att avsättningarna för framtida avkastningsskatt är tillräckliga. Dessa avsättningar är avhängiga statens upplåningskostnader och påverkas främst av framtida marknadsräntor.

Ränterisken mäts genom kapitalkrav beräknat enligt Finansinspektionens trafikkljusmodell. I trafikkljusmodellen mäts ränterisk som känsligheten i hur tillgångar och skulder påverkas av förändringar i nominella respektive reala räntor. Beräkning utförs separat för svenska kronor, euro samt andra utländska valutor. Mätningen utförs baserat på scenario om parallellförskjutning av nominella marknadsräntor i SEK med +/- 1 procentenhet för tillgångar. För åtaganden utgår scenariot från en parallellförskjutning av nominella marknadsräntor för ränteswappar i SEK med +/- 1 procentenhet. För reala räntor utförs motsvarande beräkning men med en parallellförskjutning med +/- 0,5 procentenheter. För ränterisk följs även matchningsgraden upp. Matchningsgraden utgör förhållandet mellan tillgångarnas och skuldernas räntekänslighet vid en parallellförskjutning av ränteläget med - 1 procentenhet.

Känslighetsanalys ränterisk Moderföretaget, Mkr	2017		2016	
	Marknadsvärde	Känslighet	Marknadsvärde	Känslighet
Minskning av marknadsräntan				
Värdeförändring räntebärande tillgångar	87 167	2 044	78 215	2 221
Redovisat värde på försäkringstekniska avsättningar	97 480	-9 935	90 982	-9 517
Nettopåverkan resultat före skatt		-7 891		-7 296
Nettopåverkan eget kapital		-7 871		-7 277

Följande tabell illustrerar hur företaget är exponerat för ränterisk utifrån räntebärande tillgångar och skulders räntebindningstid.

Räntebindningstider för tillgångar och skulder

Ränteexponering Moderföretaget, Mkr	2017			
	< 5 år	5-15 år	> 15 år	Totalt
Tillgångar				
Obligationer och andra räntebärande värdepapper (inkl uppl ränteintäkt)	68 779	12 792	2 810	84 381
Andra räntebärande finansiella instrument, netto	4 049	-	-	4 049
Övriga lån inklusive lån emitterade till intresseföretag	5 436	1 878	-	7 314
Summa tillgångar före ekonomisk säkring med derivat	78 264	14 670	2 810	95 744
Skulder och avsättningar				
Försäkringstekniska avsättningar	17 265	34 888	45 327	97 480
Summa skulder före ekonomisk säkring med derivat	17 265	34 888	45 327	97 480
Netto, tillgångar och skulder före ekonomisk säkring med derivat	60 999	-20 218	-42 517	-1 736
Nominellt värde räntederivat	13 240	-	-	13 240
Nettoexponering efter ekonomisk säkring med derivat	74 239	-20 218	-42 517	11 504

Ränteexponering Moderföretaget, Mkr	2016			
	< 5 år	5-15 år	> 15 år	Totalt
Tillgångar				
Obligationer och andra räntebärande värdepapper (inkl uppl ränteintäkt)	60 265	13 742	2 700	76 706
Andra räntebärande finansiella instrument, netto	3 156	-	-	3 156
Övriga lån inklusive lån emitterade till intresseföretag	4 200	1 858	-	6 059
Summa tillgångar före ekonomisk säkring med derivat	67 621	15 600	2 700	85 920
Skulder och avsättningar				
Försäkringstekniska avsättningar	15 900	32 490	42 592	90 982
Summa skulder före ekonomisk säkring med derivat	15 900	32 490	42 592	90 982
Netto, tillgångar och skulder före ekonomisk säkring med derivat	51 721	-16 890	-39 892	-5 062
Nominellt värde räntederivat	8 458	1 102	-	9 560
Nettoexponering efter ekonomisk säkring med derivat	60 179	-15 788	-39 892	4 498

Någon tabell lämnas ej för koncernen då skillnaden i ränteexponering jämfört med koncernen är liten.

Ränterisk kassaflödesrisk

I tabellen nedan framgår hur en ökning eller sänkning av marknadsräntan på 0,5 procent påverkar ränteintäkter respektive räntekostnader för tillgångar och skulder med räntebindningstid på upp till ett år.

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Ökning av marknadsräntan				
Ränteintäkter för obligationer och andra räntebärande värdepapper	-208	-7	-208	-7
Ränteintäkter för andra räntebärande finansiella instrument	20	16	20	16
	-188	9	-188	9
Minskning av marknadsräntan				
Ränteintäkter för obligationer och andra räntebärande värdepapper	208	7	208	7
Ränteintäkter för andra räntebärande finansiella instrument	-20	-16	-20	-16
	188	-9	188	-9

Den genomsnittliga ekonomiska durationen för livförsäkringstekniska avsättningar för hela beståndet i KPA Pensionsförsäkring är 21,8 år per den 2017-12-31. Uppgiften berör 92 procent av de försäkringstekniska avsättningarna. Motsvarande uppgifter lämnas

inte för koncernen då tillkommande likviditetsrisk bedöms som marginell.

Vad avser försäkringsskulder (avsättning) framgår den beräknade tiden för kassautflödet för skulderna av nedanstående tabell.

Moderföretaget, Mkr	2017		2016	
	Sammanlagda avsättningar, brutto	Duration, år	Sammanlagda avsättningar, brutto	Duration, år
Förmånsbestämd försäkring	21 136	15	20 480	15
Avgiftsbestämd traditionell försäkring	76 278	23	70 434	23
Sjuk- och premiebefrielseförsäkring	66	8	69	7
Totalt	97 480	22	90 983	22

Känslighetsanalys av valutarisk

KPA Pensionsförsäkring definierar valutarisk som risken att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar i valutakurser. I de fall tillgångar eller skulder är exponerade mot andra valutor än svenska kronor uppstår valutarisk.

Valutaexponering får endast förekomma mot de valutor mot vilka exponering kan uppstå genom placeringar i räntor, aktier, fastigheter och specialplaceringar eller där exponeringen har sitt ursprung i försäkringsåtagandena.

Valutaexponeringen begränsas genom fastställda limiters och styrs främst genom nyttjandet av valutaterminer och -swappar. Företagets försäkringsåtaganden är enbart denominerade i svenska kronor. Valutarisken mäts som effekten på balansräkning och resultat av en förstärkning med 10 procent i den svenska kronan mot samtliga aktuella valutaexponeringar. Företagets valutaexponering före och efter säkring med derivat redovisas i nedanstående tabell.

Valutakursexponering

2017					
Moderföretaget, Mkr	USD	EUR	JPY	GBP	Övrigt
Placeringstillgångar					
Aktier och andelar	22 820	5 094	3 262	2 427	4 620
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	9 492	-	-	-	-
Övriga tillgångar	598	1 302	9	11	23
Summa tillgångar	32 909	6 396	3 271	2 439	4 644
Övriga skulder och avsättningar	310	120	-	-	-
Summa skulder och avsättningar	310	120	-	-	-
Nettoexponering före ekonomisk säkring med derivat	32 599	6 277	3 271	2 439	4 644
Nominellt värde valutaterminer	-14 568	-6 623	-707	-	-860
Nettoexponering efter ekonomisk säkring med derivat	18 031	-347	2 564	2 439	3 784
2016					
Moderföretaget, Mkr	USD	EUR	JPY	GBP	Övrigt
Placeringstillgångar					
Aktier och andelar	21 343	4 507	3 183	2 237	4 362
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	6 758	-	-	-	-
Övriga tillgångar	210	943	28	10	63
Summa tillgångar	28 311	5 450	3 211	2 247	4 425
Övriga skulder och avsättningar	183	161	-	-	-
Summa skulder och avsättningar	183	161	-	-	-
Nettoexponering före ekonomisk säkring med derivat	28 128	5 289	3 211	2 247	4 425
Nominellt värde valutaterminer	-12 078	-5 698	-1 100	-	-915
Nettoexponering efter ekonomisk säkring med derivat	16 050	-409	2 111	2 247	3 510

Tabellen visar hur en ogynnsam förändring med tio procent av bolagets nettoexponering mot respektive valuta (efter ekonomisk säkring med derivat) påverkar resultat före skatt och eget kapital.

Känslighetsanalys valutakursrisk, Mkr	2017		2016	
	Marknadsvärde	Känslighet	Marknadsvärde	Känslighet
USD	18 031	-1 803	28 311	-2 831
JPY	2 564	-256	3 211	-321
GBP	2 439	-244	2 247	-225
EUR	-347	35	5 450	-545
Övriga	3 784	-378	4 425	-443
Nettopåverkan resultat före skatt		-2 647		-4 364
Nettopåverkan eget kapital		-2 640		-4 353

Känslighetsanalys av spreadrisk

Spreadrisk är risken att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar av inbördes differenser av räntor för värdepapper. Företaget har som policy att endast tillåta placeringar i värdepapper med hög kreditvärdighet. Spreadrisk mäts med hjälp

av känslighetsanalys som mäter effekten på resultat före skatt och eget kapital vid en ökning av spreaden med 10 bp. Beräkningen kompletteras med stresstest för kartläggning av hur en negativ utveckling av spreaden påverkar företagets resultat. Därutöver följs utvecklingen av relevanta spreadar upp löpande.

Känslighetsanalys - spreadrisk Moderföretaget, Mkr	2017		2016	
	Marknadsvärde	Känslighet	Marknadsvärde	Känslighet
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	54 122	-140	45 765	-126
Nettopåverkan resultat före skatt		-140		-126
Nettopåverkan eget kapital		-140		-126

Kreditrisk

Kredit-, motparts- och emittentrisker är risker att motparter eller emittenter inte fullgör sina finansiella förpliktelser och att eventuella säkerheter inte täcker fordran. Företaget har som policy att i huvudsak endast tillåta placeringar i värdepapper med hög kreditvärdighet och för en förteckning över godkända emittenter och motparter. Kredit- och motpartsriskerna i denna del av verksamheten bedöms därför vara små. Kreditrisk uppstår i placeringsverksamheten, men även inom återförsäkring.

Kreditrisk i fordringar på återförsäkrare

Försäkringsföretagets återförsäkringspolicy innebär att avtal endast ingås med återförsäkrare med kreditbetyg A eller högre. Återförsäkrarnas kreditvärdighet ses över regelbundet för att säkerställa att det beslutade återförsäkringsskyddet upprätthålls. Per balansdagen finns inga fordringar på återförsäkrare.

Kreditrisk i derivat

För standardiserade derivat begränsas kreditrisken till medel på konto hos den så kallade clearingkontohållaren. För ej standardiserade derivat begränsas kreditrisken i enlighet med ISDA-avtal och CSA-avtal.

Den kreditriskexponering (efter avdrag för värde av säkerheter) som företaget är exponerat för i olika klasser av finansiella tillgångar framgår av tabellen nedan (Maximal kreditexponering). Kredit- och motpartsriskerna bedöms vara små. Under not 22 visas företags derivatexponeringar till verkligt värde.

Moderföretaget, Mkr Maximal kreditriskexponering innan och efter hänsyn till säkerheter	2017			2016		
	Brutto	Erhållna säkerheter	Netto	Brutto	Erhållna säkerheter	Netto
Tillgångsklass						
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	83 670	-	83 670	75 972	-	75 972
Övriga lån	2 076	-	2 076	2 056	-	2 056
Utlåning till kreditinstitut	515	-	515	619	-	619
Derivat	364	116	247	286	161	125
Fordringar	645	-	645	1 209	-	1 209
Upplupna ränteintäkter	742	-	742	748	-	748
Summa	88 012	116	87 896	80 890	161	80 729

Kreditkvalité på klasser av finansiella tillgångar

Moderföretaget 2017, Mkr	AAA	AA	A	BBB	BB	B	Ingen rating	Totalt
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	52 477	20 382	11 436	-	-	-	87	84 382
Övriga finansiella tillgångar har ingen rating	-	-	-	-	-	-	4 049	4 049
Summa före säkerheter	52 477	20 382	11 436	-	-	-	4 136	88 431

Moderföretaget 2016, Mkr	AAA	AA	A	BBB	BB	B	Ingen rating	Totalt
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	44 717	21 986	9 863	-	-	-	140	76 706
Övriga finansiella tillgångar har ingen rating	-	-	-	-	-	-	2 056	2 056
Summa före säkerheter	44 717	21 986	9 863	-	-	-	2 196	78 762

Finansiell koncentrationsrisk

KPA Pensionsförsäkring definierar finansiell koncentrationsrisk som risken att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av otillräcklig diversifiering av tillgångar, motparter eller emittenter. Företagets största koncentrationsrisk är exponeringen mot Swedbank. Denna koncentrationsrisk beaktas vid valet av placeringsinriktning och särskilt vid sammansättningen av företagets aktieportfölj. I relation

till marknadsriskerna bedöms övriga koncentrationsrisker vara låga genom den diversifiering som ges av företagets placeringsinriktning.

Mätning av finansiella koncentrationsrisker

Den finansiella koncentrationsrisken mäts och följs upp för stora koncentrationer av riskexponeringar. De största koncentrerade exponeringarna följs upp särskilt genom scenarioanalys och uppföljning av utveckling av värde och andel av tillgångsportföljen.

Väsentliga koncentrationer av kreditrisk

Tabellerna avser koncernens största koncentrationer. Moderföretagets koncentrationer skiljer sig ej väsentligt.

Koncernen 2017, Mkr	Totalt	Varav säkerställda bostadsobligationer
Swedbank	16 414	12 553
Handelsbanken	12 719	12 719
Nordea	12 402	12 402
SEB	11 441	11 436
Ellevio	1 878	-

Koncernen 2016, Mkr	Totalt	Varav säkerställda bostadsobligationer
Svenska Handelsbanken	14 010	14 010
Swedbank	11 807	10 211
Nordea	10 975	10 976
SEB	9 860	9 863
Ellevio	1 858	-

Väsentliga koncentrationer av aktierisk

Tabellerna avser företagets största koncentrationer. Koncernens koncentrationer skiljer sig inte mot dessa.

Moderföretaget 2017, Mkr	Totalt
Swedbank	3 335
Atlas Copco	1 940
Nordea Bank	1 835
Apple Inc.	1 003
Ericsson	955

Moderföretaget 2016, Mkr	Totalt
Swedbank	3 711
Nordea Bank	1 906
Atlas Copco	1 552
Hennes & Mauritz	1 394
Svenska Handelsbanken	1 068

Likviditetsrisker

KPA Pensionsförsäkring definierar likviditetsrisk som risken att finansiella transaktioner inte kan fullgöras eller bara kan fullgöras till avsevärd merkostnad, förlust eller oönskad riskexponering. Tillgångarna placeras i huvudsak i värdepapper med god likviditet.

Detta säkerställer att mängden likvida tillgångar med betryggande marginal överstiger företags i närtid förväntade betalningsförpliktelser.

För derivat har handel i huvudsak skett i marknader med god likviditet, varför likviditetsrisken bedöms vara låg. Företags och koncernens likviditetsrisk anses vara av ringa betydelse i den totala riskbilden.

Moderföretaget 2017, Mkr	Återstående löptider				
	På anmodan	Mindre än 1 år	1-5 år	Mer än 5 år	Utan löptid
Skulder	116	253	-	-	503

Moderföretaget 2016, Mkr	Återstående löptider				
	På anmodan	Mindre än 1 år	1-5 år	Mer än 5 år	Utan löptid
Skulder	161	226	-	-	949

Verksamhetsrisker

Med verksamhetsrisk avses risken för att företags möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av händelser i verksamhetens omvärld, interna miljö eller till följd av strategiska, affärsrelaterade eller operativa beslut. Verksamhetsrisk delas in i följande underkategorier:

Affärsrisk

Affärsrisk, som avser risken för att företags möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av strategiska eller affärsrelaterade beslut eller händelser utanför företags direkta kontroll. Affärsrisker kan till exempel uppstå till följd av innovationer och marknadsförändringar, regelverksförändringar, makroekonomiska och politiska händelser eller vid strategiska eller affärsrelaterade beslut. Affärsriskerna påverkas av företags förmåga att hantera förändringar. Affärsrisk delas in i i omvärldsrisk (händelser utanför företags direkta kontroll) och beslutsrisk (att strategiska eller affärsrelaterade beslut baseras på otillräckliga underlag eller analyser).

Operativ risk

Med operativ risk avses risken att företags möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av händelser i den löpande verksamhetens genomförande, som uppstår till följd av processer, system eller människor.

Hantering av verksamhetsrisker

En grundläggande princip inom företaget är att risk ska tas medvetet och riskhanteringen är därför en integrerad del av verksamhetsstyrningen. Riskhanteringen i företaget sker systematiskt både i verksamhetsprocesserna (löpande verksamheten) som i affärsplanering och inför väsentliga förändringar. Vid riskidentifiering av verksamhetsrisker är utgångspunkten verksamhetens mål, en aktuell omvärldsanalys och nulägesbedömning, informationsklassning samt eventuella incidenter. Omvärldsanalysen ska innefatta bevakning av nya riskområden.

Riskhanteringsprocessen för verksamhetsrisk följer i allt väsentligt den process som beskrivs under rubrik "Riskhanteringsprocessen". Rapportering av verksamhetsrisker sker två gånger per år till vd och styrelse i den riskrapport som sammanställs av riskfunktionen.

Kontinuitetsplanering

Om händelser inträffar trots att riskreducerande åtgärder har vidtagits begränsas konsekvensen av dessa händelser med hjälp av kontinuitetsplaner och krisberedskap. Kris- och kontinuitetsplaner är upprättade inom företaget och övas i syfte att kunna hantera en eventuell krissituation och begränsa effekterna av negativa händelser. Styrelsens övergripande mål och krav när det gäller kontinuitetshantering tydliggörs i interna regelverk.

Incidenthantering

Incidenter rapporteras av alla medarbetare, åtgärder dokumenteras och följs upp. Rapporterade incidenter kategoriseras och värderas. Information om incidenter används vid identifiering och analys av verksamhetsriskerna.

Kapitalhantering

I kapitalhanteringspolicyn fastställer styrelsen de övergripande principerna för kapitalhantering och likviditetshantering i KPA Pensionsförsäkring. Policyn utgör styrelsens verktyg för styrning av företaget med avseende på härledning och hantering av målintervall, kapitalbas och likviditetsriskhantering.

Policyn säkerställer att företaget är ändamålsenligt kapitaliserat för att vid varje tidpunkt klara den dagliga driften, täcka risker och åtaganden i verksamheten samt skapa god avkastning för befintliga och framtida kunder i KPA Pensionsförsäkring. Detta möjliggörs genom regelbunden utvärdering av målintervall samt analys av solvenssituation i företaget. Kapitalhanteringsprocessen ska vara samordnad med affärsplanering, egen risk och solvensbedömning samt riskhanteringssystem för företaget.

Kapitalhanteringen ska vara ändamålsenlig för styrning och måluppfyllnad, samt uppfylla alla gällande regelverkskrav. Kapitalhanteringen ska vara i enlighet med egen risk- och solvensbedömning och gällande affärsplaner för företaget.

Mål för kapitalisering

Företaget har definierat ett kapitalmål kompletterat med ett målintervall uttryckt i trafikljuskvot. Kapitalmålet definieras som en långsiktig målbild kring vilken trafikljuskvoten tillåts fluktuera beroende av exempelvis svängningar på de finansiella

marknaderna och variationer i försäkringsrörelsens resultat. Fluktuationen förväntas ske i huvudsak mellan målintervallens nedre och övre kapitalnivå. Kapitalmålet ska ta sin utgångspunkt i den stipulerade risktoleransnivån samt i övervägande om ytterligare kapital krävs i form av kapitalbuffertar. Företaget ska vara kapitaliserat med betryggande kapitalbuffert. Kapitalbufferten ska täcka kapital avseende tilläggsbelopp, avkastningsskatt, långsiktighetsbuffert, investeringar/tillväxt, förvärv samt eventuell ytterligare marknadsbuffert.

Kapitalbas

I företagens kapitalbas ska ingå aktiekapital, överkursfond, uppskjutna skattefordringar (netto) och konso- lideringsfond. Konsolideringsfonden ska inkluderas i den mån det inte betraktas som försäkrings- eller återförsäkringsskulder.

Aktuell kapitalsituation

Företaget har under 2017 genomfört en egen risk- och solvensbedömning för den treåriga affärsplaneringsperioden 2018 till 2020. Det övergripande syftet med den egna risk- och solvensbedömningen är att utifrån företagens strategier, affärsplaner och exponeringar bedöma företagens solvensbehov samt säkerställa att företaget klarar att möta riskerna och det regulatoriska kapitalkravet.

Den egna risk- och solvensbedömningen visar att företaget har en stabil finansiell situation och är tillräckligt kapitaliserat för att genomföra sin affärsplan. Vid utveckling enligt beslutad affärsplan klarar företaget alla tolerans- och varningsnivåer kopplade till trafikljuskvot, solvensgrad och regulatoriskt kapitalkrav.

För kvantitativa uppgifter se avsnitt femårsöversikt.

Not 4. Premieinkomst

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Periodiska premier	533	506	533	506
Engångspremier	12 845	11 632	12 845	11 632
Premieinkomst (före avgiven återförsäkring)	13 378	12 138	13 378	12 138
Premier för avgiven återförsäkring	0	0	0	0
Premieinkomst (efter avgiven återförsäkring)	13 378	12 138	13 378	12 138

Not 5. Kapitalavkastning, intäkter

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Hysesintäkter från byggnader och mark	486	365	-	-
Utdelning på aktier och andelar	1 722	1 779	1 771	1 793
Ränteintäkter mm	684	934	697	914
Valutakursvinst netto	-	1 570	-	1 570
Realisationsvinster aktier och andelar	889	357	889	358
Realisationsvinster obligationer och andra räntebärande värdepapper	726	686	726	686
	4 507	5 691	4 083	5 322

Not 6. Värdeökning på övriga placeringstillgångar

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Aktier och andelar	4 249	2 696	4 249	2 696
Byggnader o mark	700	790	-	-
Obligationer	-	587	-	588
	4 950	4 073	4 249	3 284

Not 7. Övriga tekniska intäkter

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Debiterad avkastningsskatt fondförsäkring	6	7	6	7
Kostnadsersättning från Robur	21	19	21	19
	27	26	27	26

Not 8. Utbetalda försäkringsersättningar

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Utbetalda försäkringsersättningar	-3 711	-3 588	-3 711	-3 588
Skaderegleringskostnader	-27	-28	-27	-28
	-3 738	-3 616	-3 738	-3 616

Not 9. Driftskostnader

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Anskaffningskostnader	-58	-58	-58	-58
Administrationskostnader	-239	-232	-238	-232
	-297	-290	-296	-290
Övriga driftskostnader				
Skaderegleringskostnader ingående i Utbetalda försäkringsersättningar	-27	-28	-27	-28
Kostnader för kapitalförvaltning ingående i Kapitalavkastning, kostnader	-102	-84	-102	-84
	-129	-112	-129	-112
Summa driftskostnader	-426	-402	-425	-402

Totala driftskostnader uppdelade på kostnadsslag				
Personalkostnader	-60	-59	-59	-59
Lokalkostnader	-8	-6	-8	-6
Avskrivningar	-8	-9	-8	-9
Andra verksamhetsrelaterade kostnader	-350	-328	-350	-328
	-426	-402	-425	-402

Arvode till revisorer Tkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
KPMG AB				
Revisionsuppdrag	-825	-1 031	-825	-1 031
Övriga tjänster	-114	-	-114	-
Deloitte AB				
Revisionsuppdrag	-	-184	-	-184
Ernst & Young AB				
Revisionsuppdrag	-481	-248	-481	-248
Summa	-1 420	-1 463	-1 420	-1 463

Not 10. Kapitalavkastning, kostnader

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Kapitalförvaltningskostnader	-253	-202	-123	-112
Räntekostnader mm	-37	-67	-21	-17
Valutakursförluster, netto	-1 119	-	-1 119	-
Nedskrivning aktier koncernföretag	-	-	-30	-35
	-1 409	-269	-1 293	-164

Not 11. Värdeminskning på övriga placeringstillgångar

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Aktier och andelar, förvaltningsfastigheter	-	-	-	-
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	-739	-	-739	-
	-739	-	-739	-

Not 12. Övriga intäkter och kostnader

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Erhållna intäkter från koncernbolag som ej konsolideras	139	-	139	-
Kostnader avseende koncernbolag som ej konsolideras	-139	-	-139	-
	-	-	-	-

Not 13. Nettoresultat per kategori av finansiella instrument

Koncernen 2017, Mkr	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen		Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Summa
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål			
Finansiella tillgångar					
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, koncernföretag	-	-	21	-	21
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, intresseföretag	-	-	3	-	3
Aktier och andelar	5 283	-	-	-	5 283
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	-229	-	-	-	-229
Övriga lån ¹⁾	-5	-	217	-	212
Utlåning till kreditinstitut	-	-	-3	-	-3
Derivat, netto	-	1 016	-	-	1 016
Övriga finansiella placerings-tillgångar ²⁾	52	-	-	-	52
Placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk	765	-	-	-	765
Övriga fordringar	-	-	-3	-	-3
Kassa och bank	-	-	72	-	72
Summa	5 866	1 016	308	-	7 189
Finansiella skulder					
Försäkringsteknisk avsätt-ning för livförsäkring för vilka försäkringstagaren bär risk ³⁾	-	-	-	-765	-765
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	0	0
Övriga skulder	-	-	-	-42	-42
Summa	-	-	-	-807	-807
Nettoresultat finansiella tillgångar och skulder	5 866	1 016	308	-807	6 382

1) Lån värderade till verkligt värde värderas genom att kurs erhålls som ligger till grund för värdering av underliggande fond, det innebär att förändring i sin helhet hänförs till marknadsrisk.

2) Posten avser avkastning på repor.

3) Värdet på fondförsäkringsåtaganden motsvaras av värdet på fondförsäkringstillgångarna och har därför liten påverkan på resultatet.

Not 13. Nettoresultat per kategori av finansiella instrument, forts.

Koncernen 2016, Mkr	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen		Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Summa
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål			
Finansiella tillgångar					
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, koncernföretag	-	-	24	-	24
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, intresseföretag	-	-	7	-	7
Aktier och andelar	7 000	-	-	-	7 000
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	3 022	-	-	-	3 022
Övriga lån	-	-	179	-	179
Utlåning till kreditinstitut	-	-	-2	-	-2
Övriga finansiella placeringstillgångar ¹⁾	48	-	-	-	48
Placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk	565	-	-	-	565
Övriga fordringar	-	-	-4	-	-4
Kassa och bank	-	-	44	-	44
Summa	10 635	-	247	-	10 882
Finansiella skulder					
Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkring för vilka försäkringstagaren bär risk ²⁾	-	-	-	-565	-565
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	-1	-1
Derivat, netto	-	-1 733	-	-	-1 733
Övriga skulder	-	-	-	-38	-38
Summa	-	-1 733	-	-604	-2 337
Nettoresultat finansiella tillgångar och skulder	10 635	-1 733	247	-604	8 545

1) Posten avser avkastning på repor.

2) Värdet på fondförsäkringsåtaganden motsvaras av värdet på fondförsäkringstillgångarna och har därför liten påverkan på resultatet.

Not 13. Nettoresultat per kategori av finansiella instrument, forts.

Moderföretaget 2017, Mkr	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen		Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Summa
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål			
Finansiella tillgångar					
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, koncernföretag	-	-	21	-	21
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, intresseföretag	-	-	3	-	3
Aktier och andelar	5 283	-	-	-	5 283
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	-229	-	-	-	-229
Övriga lån ¹⁾	-5	-	217	-	212
Utlåning till kreditinstitut	-	-	-3	-	-3
Derivat, netto	-	1 016	-	-	1 016
Övriga finansiella placerings-tillgångar ²⁾	52	-	-	-	52
Placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk	765	-	-	-	765
Övriga fordringar	-	-	-3	-	-3
Kassa och bank	-	-	72	-	72
Summa	5 866	1 016	308	-	7 189
Finansiella skulder					
Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkring för vilka försäkringstagaren bär risk ³⁾	-	-	-	-765	-765
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	0	0
Övriga skulder	-	-	-	-42	-42
Summa	-	-	-	-807	-807
Nettoresultat finansiella tillgångar och skulder	5 866	1 016	308	-807	6 382

1) Lån värderade till verkligt värde värderas genom att kurs erhålls som ligger till grund för värdering av underliggande fond, det innebär att förändring i sin helhet hänförs till marknadsrisk.

2) Posten avser avkastning på repor.

3) Värdet på fondförsäkringsåtaganden motsvaras av värdet på fondförsäkringstillgångarna och har därför liten påverkan på resultatet.

Not 13. Nettoresultat per kategori av finansiella instrument, forts.

Moderföretaget 2016, Mkr	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen		Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Summa
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål			
Finansiella tillgångar					
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, koncernföretag	-	-	24	-	24
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, intresseföretag	-	-	7	-	7
Aktier och andelar	7 000	-	-	-	7 000
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	3 022	-	-	-	3 022
Övriga lån	-	-	179	-	179
Utlåning till kreditinstitut	-	-	-2	-	-2
Övriga finansiella placeringstillgångar ¹⁾	48	-	-	-	48
Placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk	565	-	-	-	565
Övriga fordringar	-	-	-4	-	-4
Kassa och bank	-	-	44	-	44
Summa	10 635	-	247	-	10 882
Finansiella skulder					
Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkring för vilka försäkringstagaren bär risk ²⁾	-	-	-	-565	-565
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	-1	-1
Derivat, netto	-	-1 733	-	-	-1 733
Övriga skulder	-	-	-	-38	-38
Summa	-	-1 733	-	-604	-2 337
Nettoresultat finansiella tillgångar och skulder	10 635	-1 733	247	-604	8 545

1) Posten avser avkastning på repor.

2) Värdet på fondförsäkringsåtaganden motsvaras av värdet på fondförsäkringstillgångarna och har därför liten påverkan på resultatet.

Noten har omarbetats inför årsredovisningen 2017. Efter genomgång av kontoplanen har justeringar skett mellan de finansiella posterna i föregående års siffror. Justeringarna har ingen påverkan på resultat- och balansräkningen utan avser endast upplysning i denna not.

Not 14. Skatter

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Skatt på årets resultat				
Aktuell skattekostnad	-29	-25	-111	-104
varav avkastningsskatt	-	-	-102	-98
varav inkomstskatt	-29	-25	-9	-6
Uppskjuten skattekostnad/skatteintäkt	-131	-171	-1	-2
Summa	-160	-196	-112	-106
Aktuell skattekostnad avseende avkastningsskatt				
Periodens skattekostnad	-	-	-100	-98
Justering av skattekostnad hänförlig till tidigare år	-	-	-2	-
Summa	-	-	-102	-98
Aktuell skattekostnad avseende inkomstskatt				
Periodens skattekostnad	-29	-25	-8	-6
Justering av skattekostnad hänförlig till tidigare år	0	-	0	-
Summa	-29	-25	-9	-6
Specifikation av uppskjuten skattekostnad/skatteintäkt				
Uppskjuten skatt avseende temporära skillnader andra finansiella placerings-tillgångar	-126	-171	-1	-2
Uppskjuten skatt avseende obeskattade reserver	-6	-	-	-
Summa	-131	-171	-1	-2
Skatt avseende inkomstskatt				
Aktuell skatt avseende inkomstskatt	-29	-25	-9	-6
Uppskjuten skatt	-131	-171	-1	-2
Summa	-160	-196	-10	-8
Avstämning av effektiv skattesats avseende inkomstskatt				
Resultat före skatt	10 052	8 214	9 174	7 281
Avgår resultat i avkastningsbeskattad verksamhet	-9 029	-7 244	-9 131	-7 244
Summa resultat i inkomstbeskattad verksamhet	1 024	970	43	37
Skatt enligt gällande skattesats för moderföretag, 22%	-225	-213	-10	-8
Skatteeffekt andra icke avdragsgilla kostnader/ej skattepliktiga intäkter	65	24	-	-
Skatteeffekt hänförlig till tidigare år samt ändrade skattesatser	-	-7	-	-
Summa	-160	-196	-10	-8

Not 14. Skatter, forts.

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Skatt hänförlig till övrigt totalresultat				
Aktuariella vinster och förluster inkl löneskatt	21	1	-	-
Skatt	0	-	-	-
	21	1	-	-

Skatt hänförlig till övrigt totalresultat	2017			2016		
	Före skatt	Skatt	Efter skatt	Före skatt	Skatt	Efter skatt
Koncernen						
Aktuariella vinster och förluster inkl löneskatt	-21	0	-21	1	0	1

Not 15. Immateriella tillgångar

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Akkumulerade anskaffningsvärden				
Ingående balans	33	33	33	33
Utgående balans	33	33	33	33
Akkumulerade avskrivningar				
Ingående balans	-19	-12	-19	-12
Årets avskrivningar*	-8	-8	-8	-8
Utgående balans	-25	-19	-25	-19
Redovisade värden	8	14	8	14

*Avser köpeskilling beståndsöverlåtelse av försäkringsrörelsen SPP. Skrivs av på fem år.

Not 16. Byggnader och mark

Mkr	Koncernen	
	2017	2016
Marknadsvärde		
Redovisat värde vid årets ingång	8 687	5 915
Förvärv via företag	1 733	1 510
Investeringar	511	472
Orealiserad värdeförändring 1)	700	790
Redovisat värde vid årets utgång	11 631	8 687
Anskaffningsvärde vid årets ingång	6 725	4 758
Förvärv av företag	1 887	1 510
Investeringar	511	457
Anskaffningsvärde vid årets utgång	9 123	6 725

1) Orealiserade värdeförändringar bokförs i resultaträkningen i posterna orealiserade vinster/förluster på placeringstillgångar.

Bedömt marknadsvärde, Tkr							
Koncernen							
Geografisk marknad	Typ av fastighet	Kontrakterad årshyra ¹⁾	Driftsöverskott ²⁾	Direktavkastning ³⁾	Marknadsvärde	Marknadsvärde kr/kvm ⁴⁾	Avkastningskrav ⁵⁾
Götaland	Kontor och butiksfastigheter	26	20	4,7%	432	18 229	5 - 8,3 %
Svealand	Kontor och butiksfastigheter	333	270	3,8%	7 078	64 313	3,2 - 8 %
Norrland	Kontor och butiksfastigheter	6	4	6,1%	72	8 715	7 - 7,2 %
Götaland	Bostäder	133	76	3,2%	2 395	20 279	2,8 - 4,5 %
Svealand	Bostäder	78	57	3,4%	1 654	40 136	2,9 - 3,7 %
		576	428	3,7%	11 631	38 597	2,8 - 8,3 %

1) Hyreskontrakt per 1 januari omräknat till helår.

2) Driftsöverskott omräknat med hyreskontrakt per 1 januari.

3) Driftsöverskott omräknat med hyreskontrakt per 1 januari i förhållande till marknadsvärde.

4) Marknadsvärde per kvm lokalarea (exkl garage).

5) Vid värderingarna tillämpade avkastningskrav.

Not 16. Byggnader och mark, forts.

Fastställande av verkligt värde

Marknadsvärdet har bedömts med en marknadsanpassad flerårig kassaflödesanalys. Kalkylperioden uppgår till 5 alternativt 10 år. Metoden innebär en analys av de förväntade framtida betalningsströmmar (hyror, vakans, drift- och underhållskostnader med mera) som en förvaltning av fastigheten kan antas

generera. I kassaflödeskalkylen görs en nuvärdesberäkning av de bedömda framtida betalningsströmmarna. Som grund för bedömningar om marknadens avkastningskrav ligger ortsprisanalyser av genomförda jämförbara fastighetsköp. Balansposten har kategoriserats som tillhörande nivå 3 i värderingshierakin.

Värderingsantaganden i genomsnitt	Koncernen	
	2017	2016
Inflationsantagande	2,0%	1,5%
Kalkylränta restvärde	5,8%	5,7%
Direktavkastning restvärde	3,9%	4,0%
Långsiktig vakansgrad	2,0%	2,1%
Drifts & Underhållskostnader År 1	401 kr/kvm	381 kr/kvm
Investeringar År 1	1 179 kr/kvm	708 kr/kvm
Marknadshyra (vid noll vakans)	2 034 kr/kvm	2 051 kr/kvm

Det uppskattade verkliga värdet skulle minska om:

- Förväntade marknadsmässiga hyresintäkter var lägre.
- Förväntade drifts- och underhållskostnader var högre.
- Direktavkastningskravet var högre.

Not 16. Byggnader och mark, forts.

Nedan presenteras en känslighetsanalys som visar effekter på verkligt värde om väsentliga antaganden skulle förändras.

2017-12-31 Antagande, Mkr	Koncernen	
	Förändring antagande	Effekter på verkligt värde
Förväntade marknadsmässiga hyresintäkter	-5%	-632
Förväntade drifts- och underhållskostnader	+5%	-160
Direktavkastningskrav	+50 punkter	-887

Påverkan på periodens resultat, Mkr	Koncernen	
	2017	2016
Hyresintäkter	486	365
Direkta kostnader för fastigheter som genererat hyresintäkter under perioden	-135	-93
	351	272

Taxeringsvärde, Mkr	Koncernen	
	2017	2016
Byggnader	3 115	2 441
Mark	1 879	1 421
	4 994	3 862

Samtliga fastigheter har marknadsvärderats. Marknadsvärdebedömningarna har genomförts i enlighet med riktlinjer framtagna av Svenskt Fastighetsindex och har utförts av externa oberoende värderingsmän auktoriserade av Samfundet för Fastighetsekonomi.

För företaget finns inga begränsningar i rätten att sälja förvaltningsfastigheter.

Ingen av den uthyrningsbara ytan används i Folksams verksamhet. Samtliga fastigheter har därmed klassats som förvaltningsfastigheter.

Not 17. Aktier och andelar i koncernföretag

Moderföretaget, Mkr	Organisationsnummer	Antal	Kapitalandel i %	Bokfört värde 2017	Bokfört värde 2016
Stopstorp KB	969715-6249		99	643	618
Kungsbrohus Holding AB	556891-1670	700	70	450	450
Hyresbostäder i Pålshö KB	969778-3414		99,9	103	-
Fastighets KB Limhamns Sjöstad	969778-3117		99,9	83	-
KB Sandspridaren	969747-2950		99	41	33
Fastighets KB Mariaporten	969771-7156		99,9	188	181
Hyresbostäder Sköndal KB	969770-9542		99,9	408	336
Litreb III AB	559062-0984	50 000	99,9	1 536	995
Fastighets KB Spårvagnen	969778-3125		99,9	70	19
Fastighets KB Sejen	969778-3158		99,9	91	-
Fastighets KB Lommanian	969778-3380		99,9	125	-
Bokfört värde				3 738	2 632
Verkligt värde				5 970	4 233
Samtliga aktier är onoterade					

Fastighetsföretagens verkliga värden beräknas utifrån substansvärde.

Moderföretaget, Mkr	2017	2016
Ackumulerade anskaffningsvärden		
Ingående balans	2 632	1 764
Förvärv av dotterföretag	208	212
Försäljning av dotterföretag	-	-678
Förändring av andelskapitalet i kommanditbolag	48	16
Förändring till följd av under året lämnade / återbetalda aktieägartillskott	850	1 318
Utgående balans	3 738	2 632
Redovisat värde 31 december	3 738	2 632

Under 2017 har moderföretaget förvärvat Hyresbostäder i Pålshö KB, Fastighets KB Limhamns Sjöstad, Fastighets KB Sejen och Fastighets KB Lommanian.

Not 17. Aktier och andelar i koncernföretag, forts.

Koncernföretag	Säte	Kapitalandel i %	
		2017	2016
	Stockholm	100	100
Kungsbrohus Holding AB	Stockholm	70	70
Litreb III AB	Göteborg	100	100
Stopstorp KB	Stockholm	100	100
KB Sandspridaren	Stockholm	100	100
Fastighets KB Mariaporten	Göteborg	100	100
Hysesbostäder Sköndal KB	Göteborg	100	100
Fastighets KB Spårvagnen	Stockholm	100	100
Fastighets KB Sejen	Stockholm	100	-
Fastighets KB Lommanian	Stockholm	100	-
Hysesbostäder i Påljö KB	Stockholm	100	-
Fastighets KB Limhamns Sjöstad	Stockholm	100	-

Not 18. Aktier och andelar i intresseföretag

Koncernens innehav i intresseföretag bedöms ej vara väsentliga.

Moderföretaget, Mkr	Organisations-nummer	Säte	Antal	Kapitalandel i %	Eget kapital 2017	Resultat 2017	Bokfört värde 2017	Bokfört värde 2016
Kulltorp Holding AB	556767-4147	Stockholm	330	33	84	30	29	2
Power Wind Partners AB	556756-2128	Stockholm	340	11	428	-268	47	55
Bokfört värde							76	57

Nedan specificeras finansiell information i sammandrag för ej väsentliga innehav i intresseföretag baserat på de belopp som ingår i koncernredovisningen. I koncernredovisningen tillämpas kapitalandelsmetoden.

	2017	2016
Redovisat värde	76	57
Koncernens andel av:		
Resultat	-31	-29
Summa totalresultat	-31	-29

Not 19. Aktier och andelar

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Svenska och utländska				
Anskaffningsvärde	39 962	39 112	39 962	39 112
Verkligt värde	61 549	58 310	61 549	58 310
varav:				
Noterade aktier	59 203	56 145	59 203	56 145
Onoterade aktier	2 346	2 165	2 346	2 165

Not 20. Obligationer och andra räntebärande värdepapper

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Upplupet anskaffningsvärde				
Svenska staten	16 738	19 254	16 738	19 254
Svenska bostadsinstitut	37 474	34 618	37 474	34 618
Övriga svenska emittenter	16 968	12 451	16 968	12 451
Utländska stater	7 200	6 926	7 200	6 926
Övriga utländska emittenter	3 710	414	3 710	414
	82 090	73 663	82 090	73 663
varav:				
Noterade	82 002	73 525	82 002	73 525
Onoterade	88	138	88	138
Verkligt värde				
Svenska staten	17 794	20 815	17 794	20 815
Svenska bostadsinstitut	37 863	35 259	37 863	35 259
Övriga svenska emittenter	17 143	12 714	17 143	12 714
Utländska stater	7 168	6 758	7 168	6 758
Övriga utländska emittenter	3 702	426	3 702	426
	83 670	75 972	83 670	75 972
varav:				
Noterade	83 583	75 832	83 583	75 832
Onoterade	87	140	87	140
Positiv skillnad till följd av att bokfört värde överstiger nominella värden	6 142	7 443	6 142	7 443
Negativ skillnad till följd av att bokfört värde överstiger nominella värden	-125	-72	-125	-72
Vid värdering av räntebärande värdepapper enligt upplupet anskaffningsvärde skulle balansposten redovisas till ett belopp på	82 090	73 663	82 090	73 663

Not 21. Övriga lån

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Efterställda lån alternativa placeringar	1 878	1 858	1 878	1 858
Vinstandelslån avseende fastighetsplaceringar	101	198	101	198
Övriga reverslån	97	-	97	-
Anskaffningsvärde	2 076	2 056	2 076	2 056
Bokfört värde/verkligt värde	2 076	2 056	2 076	2 056

Not 22. Utlåning till kreditinstitut

Mkr	Verkligt värde		Upplupet anskaffningsvärde	
	2017	2016	2017	2016
Koncernen				
Kreditinstitut Sverige	19	-	19	-
Kreditinstitut inom EU	42	-	42	-
Kreditinstitut övriga världen	454	619	454	619
	515	619	515	619

Mkr	Verkligt värde		Upplupet anskaffningsvärde	
	2017	2016	2017	2016
Moderföretaget				
Kreditinstitut Sverige	19	-	19	-
Kreditinstitut inom EU	42	-	42	-
Kreditinstitut övriga världen	454	619	454	619
	515	619	515	619

Not 23. Placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Svenska fonder				
Anskaffningsvärden	4 722	4 789	4 722	4 789
Bokfört värde/verkligt värde	8 782	8 270	8 782	8 270

Not 24. Derivat

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Derivatinstrument med positiva värden				
Anskaffningsvärde				
Aktieoptioner	27	-	27	-
Summa anskaffningsvärde	27	-	27	-
Verkligt värde				
Aktieoptioner	9	-	9	-
Aktieterminer	14	7	14	7
Ränteswappar	13	9	13	9
Valutaterminer	328	270	328	270
Summa verkligt värde	364	286	364	286
Derivatinstrument med negativa värden				
Anskaffningsvärde				
Aktieoptioner	27	-	27	-
Summa anskaffningsvärde	27	-	27	-
Verkligt värde				
Aktieoptioner	24	-	24	-
Aktieterminer	9	1	9	1
Ränteswappar	38	26	38	26
Ränteterminer	4	6	4	6
Valutaterminer	127	81	127	81
Övriga	28	-	28	-
Summa verkligt värde	230	114	230	114

Not 24. Derivat, forts.

Nominellt belopp/återstående kontraktssenlig löptid, Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Derivatinstrument med positiva värden				
Under 1 år				
Aktieoptioner	2	-	2	-
Aktieterminer	7	9	7	9
Ränteterminer	1 492	8 074	1 492	8 074
Valutaterminer	294	256	294	256
	1 795	8 339	1 795	8 339

Nominellt belopp/återstående kontraktssenlig löptid, Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Derivatinstrument med negativa värden				
Under 1 år				
Aktieoptioner	0	-	0	-
Aktieterminer	1	-	1	-
Ränteterminer	5 597	6 040	5 597	6 040
Valutaterminer	131	87	131	87
	5 729	6 127	5 729	6 127

1-5 år				
Övriga	4	-	4	-
	4	-	4	-

Not 25. Upplysningar om kvittning

Företaget har ISDA avtal för OTC derivatavtal. Detta avtal ger parterna en kvittningsrätt av marknadsvärdet på skulder mot marknadsvärdet på fordringarna på motparten i fall av allvarligt betalningsfallismang. Vidare har företaget i flera fall CSA avtal som

kräver den ena parten i derivatavtalet ska ställa säkerhet till den andra om marknadsvärdet på en skuldposition överstiger en överenskommen nivå under en överenskommen tidsperiod.

					Relaterade belopp som inte kvittas i balansräkningen		
Koncernen 2017, Mkr		Brutto-belopp	Kvittning i balans-räkningen	Netto-belopp i balans-räkningen	Finansiella instrument	Erhållen /Erlagd kontant säkerhet	Netto-belopp
Balanspost	Tillgångar						
Derivat	Derivat (OTC)	352	-	352	-152	-116	84
	Skulder						
Derivat	Derivat (OTC)	182	-	182	-152	-28	3

					Relaterade belopp som inte kvittas i balansräkningen		
Koncernen 2016, Mkr		Brutto-belopp	Kvittning i balans-räkningen	Netto-belopp i balans-räkningen	Finansiella instrument	Erhållen /Erlagd kontant säkerhet	Netto-belopp
Balanspost	Tillgångar						
Derivat	Derivat (OTC)	282	-	282	-81	-149	52
	Skulder						
Derivat	Derivat (OTC)	107	-	107	-81	-26	-

Not 25. Upplysningar om kvittning, forts.

Moderföretaget 2017, Mkr		Brutto- belopp	Kvittning i balans- räkningen	Netto- belopp i balans- räkningen	Relaterade belopp som inte kvittas i balansräkningen		Netto- belopp
Balanspost	Tillgångar				Finansiella instrument	Erhållen /Erlagd kontant säkerhet	
Derivat	Derivat (OTC)	352	-	352	-152	-116	84
	Skulder						
Derivat	Derivat (OTC)	182	-	182	-152	-28	3

Moderföretaget 2016, Mkr		Brutto- belopp	Kvittning i balans- räkningen	Netto- belopp i balans- räkningen	Relaterade belopp som inte kvittas i balansräkningen		Netto- belopp
Balanspost	Tillgångar				Finansiella instrument	Erhållen /Erlagd kontant säkerhet	
Derivat	Derivat (OTC)	282	-	282	-81	-149	52
	Skulder						
Derivat	Derivat (OTC)	107	-	107	-81	-26	-

Not 26. Övriga fordringar

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Fordringar på koncernföretag som ej konsolideras	26	-	26	-
Fordran sålda ej likviderade värdepapper	504	1 092	504	1 093
Fordringar kapitalförvaltning	13	12	13	12
Övriga fordringar	105	105	99	79
	648	1 209	642	1 184

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Koncernen 2017-12-31, Mkr	Finansiella tillgångar/ skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen								
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handels- ändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finan- siella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Tillgångar									
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, intresseföretag	-	-	8	-	8	8	-	-	-
Aktier och andelar	61 549	-	-	-	61 550	61 550	59 204	-	2 346
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	83 670	-	-	-	83 670	83 670	83 485	185	-
Övriga lån	97	-	1 979	-	2 076	2 076	-	-	97
Utlåning till kreditinstitut	-	-	515	-	515	515	-	-	-
Derivat	-	364	-	-	364	364	24	340	-
Fondförsäkrings-tillgångar	8 782	-	-	-	8 782	8 782	8 782	-	-
Övriga fordringar	-	-	648	-	648	648	-	-	-
Kassa och bank	-	-	5 173	-	5 173	5 173	-	-	-
Upplupna ränter-intäkter	705	23	8	-	735	735	705	23	-
Övriga upplupna intäkter	-	-	18	-	18	18	-	-	-
Summa finansiella tillgångar	154 803	387	8 349	-	163 539	163 539	152 200	548	2 443
Byggnader och mark	-	-	-	-	11 631	11 631	-	-	11 631
Aktier och andelar i koncern- och intresseföretag	-	-	-	-	75	75	-	-	-
Övriga icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	232	232	-	-	-
Summa icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	11 938	11 938	-	-	11 631
Summa tillgångar	154 803	387	8 349	-	175 476	175 476	152 200	548	14 074

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Koncernen 2017-12-31, Mkr	Finansiella tillgångar/ skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen								
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handels- ändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finan- siella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Skulder									
Fondförsäkringsåtaganden	-	-	-	8 782	8 782	8 782	-	8 782	-
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	116	116	116	-	-	-
Derivat	-	230	-	-	230	230	37	193	-
Övriga skulder	-	-	-	1 127	1 127	1 127	-	-	-
Övriga upplupna kostnader	-	-	-	147	147	147	-	-	-
Summa finansiella skulder	-	230	-	10 172	10 402	10 402	37	8 975	-
Icke finansiella skulder	-	-	-	-	98 101	98 101	-	-	-
Summa skulder	-	230	-	10 172	108 503	108 503	37	8 975	-

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Koncernen 2016-12-31, Mkr	Finansiella tillgångar/ skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen								
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handels- ändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finan- siella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Tillgångar									
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, intresseföretag	-	-	55	-	55	55	-	-	-
Aktier och andelar	58 310	-	-	-	58 310	58 310	56 145	21	2 144
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	75 972	-	-	-	75 972	75 972	75 832	140	-
Övriga lån	-	-	2 056	-	2 056	2 056	-	-	-
Utlåning till kreditinstitut	-	-	619	-	619	619	-	-	-
Derivat	-	286	-	-	286	286	7	279	-
Fondförsäkrings-tillgångar	8 270	-	-	-	8 270	8 270	8 270	-	-
Övriga fordringar	-	-	1 209	-	1 209	1 209	-	-	-
Kassa och bank	-	-	3 952	-	3 952	3 952	-	-	-
Upplupna ränteintäkter	734	3	12	-	748	748	734	3	-
Övriga upplupna intäkter	-	-	48	-	48	48	-	-	-
Summa finansiella tillgångar	143 286	289	7 951	-	151 525	151 525	140 988	443	2 144
Byggnader och mark	-	-	-	-	8 687	8 687	-	-	8 687
Aktier och andelar i koncern- och intresseföretag	-	-	-	-	57	57	-	-	-
Övriga icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	224	224	-	-	-
Summa icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	8 968	8 968	-	-	8 687
Summa tillgångar	143 286	289	7 951	-	160 493	160 493	140 988	443	10 831

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Koncernen 2016-12-31, Mkr	Finansiella tillgångar/ skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen								
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handels- ändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finan- siella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Skulder									
Fondförsäkringsåtaganden	-	-	-	8 270	8 270	8 270	-	8 270	-
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	161	161	161	-	-	-
Derivat	-	114	-	-	114	114	7	107	-
Övriga skulder	-	-	-	1 634	1 634	1 634	-	-	-
Övriga upplupna kostnader	-	-	-	80	80	80	-	-	-
Summa finansiella skulder	-	114	-	10 145	10 259	10 259	7	8 377	-
Icke finansiella skulder	-	-	-	-	91 439	91 439	-	-	-
Summa skulder	-	114	-	10 145	101 698	101 698	7	8 377	-

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Moderföretaget 2017-12-31, Mkr	Finansiella tillgångar/ skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen								
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handels- ändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finan- siella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Tillgångar									
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, koncernföretag	-	-	5 222	-	5 222	5 222	-	-	-
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, intresseföretag	-	-	8	-	8	8	-	-	-
Aktier och andelar	61 549	-	-	-	61 549	61 549	59 203	-	2 346
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	83 670	-	-	-	83 670	83 670	83 485	185	-
Övriga lån	97	-	1 979	-	2 076	2 076	-	-	97
Utlåning till kreditinstitut	-	-	515	-	515	515	-	-	-
Derivat	-	364	-	-	364	364	24	340	-
Fondförsäkrings-tillgångar	8 782	-	-	-	8 782	8 782	8 782	-	-
Övriga fordringar	-	-	642	-	642	642	-	-	-
Kassa och bank	-	-	4 049	-	4 049	4 049	-	-	-
Upplupna ränteintäkter	711	23	8	-	742	742	711	23	-
Summa finans-iella tillgångar	154 809	387	12 423	-	167 619	167 619	152 205	548	2 443
Aktier och andelar i koncern- och intresseföretag	-	-	-	-	3 814	6 045	-	-	-
Övriga icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	191	191	-	-	-
Summa icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	4 005	6 236	-	-	-
Summa tillgångar	154 809	387	12 423	-	171 624	173 855	152 205	548	2 443

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Moderföretaget 2017-12-31, Mkr	Finansiella tillgångar/ skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen								
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handels- ändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finan- siella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Skulder									
Fondförsäk- ringsåtaganden	-	-	-	8 782	8 782	8 782	-	8 782	-
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	116	116	116	-	-	-
Derivat	-	230	-	-	230	230	37	193	-
Övriga skulder	-	-	-	747	747	747	-	-	-
Övriga upplupna kostnader	-	-	-	14	14	14	-	-	-
Summa finans- iella skulder	-	230	-	9 659	9 889	9 889	37	8 975	-
Icke finansiella skulder	-	-	-	-	97 516	97 516	-	-	-
Summa skulder	-	230	-	9 659	107 405	107 405	37	8 975	-

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Moderföretaget 2016-12-31, Mkr	Finansiella tillgångar/ skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen								
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handels- ändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finan- siella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Tillgångar									
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, koncernföretag	-	-	4 003	-	4 003	4 003	-	-	-
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, intresseföretag	-	-	55	-	55	55	-	-	-
Aktier och andelar	58 310	-	-	-	58 310	58 310	56 145	21	2 144
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	75 972	-	-	-	75 972	75 972	75 832	140	-
Övriga lån	-	-	2 056	-	2 056	2 056	-	-	-
Utlåning till kreditinstitut	-	-	619	-	619	619	-	-	-
Derivat	-	286	-	-	286	286	7	279	-
Fondförsäkrings-tillgångar	8 270	-	-	-	8 270	8 270	8 270	-	-
Övriga fordringar	-	-	1 184	-	1 184	1 184	-	-	-
Kassa och bank	-	-	3 156	-	3 156	3 156	-	-	-
Upplupna ränteintäkter	734	3	12	-	749	749	734	3	-
Summa finans- iella tillgångar	143 286	289	11 085	-	154 660	154 660	140 988	443	2 144
Aktier och andelar i koncern- och intresseföretag	-	-	-	-	2 689	4 291	-	-	-
Övriga icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	226	226	-	-	-
Summa icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	2 915	4 517	-	-	-
Summa tillgångar	143 286	289	11 085	-	157 575	159 177	140 988	443	2 144

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Moderföretaget 2016-12-31, Mkr	Finansiella tillgångar/ skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen								
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handels- ändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finan- siella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Skulder									
Fondförsäkringsåtaganden	-	-	-	8 270	8 270	8 270	-	8 270	-
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	161	161	161	-	-	-
Derivat	-	114	-	-	114	114	7	107	-
Övriga skulder	-	-	-	1 153	1 153	1 153	-	-	-
Övriga upplupna kostnader	-	-	-	7	7	7	-	-	-
Summa finansiella skulder	-	114	-	9 591	9 705	9 705	7	8 377	-
Icke finansiella skulder	-	-	-	-	91 027	91 027	-	-	-
Summa skulder	-	114	-	9 591	100 732	100 732	7	8 377	-

Justering av posterna aktier och andelar i koncern- och intresseföretag har skett till icke finansiella tillgångar i jämförelsesiffrorna för koncernen och moderföretaget.

Information om finansiella instruments verkliga värden

I ovanstående tabell lämnas upplysningar om hur verkligt värde bestämts för de finansiella instrument som värderas till verkligt värde i balansräkningen. Uppdelning av hur verkligt värde bestämts görs utifrån följande tre nivåer.

Nivå 1: enligt priser noterade på en aktiv marknad för samma instrument

Nivå 2: utifrån direkt eller indirekt observerbar marknadsdata som inte inkluderas i nivå 1

Nivå 3: utifrån indata som inte är observerbara på marknaden

KPA Pensionsförsäkring har under året överfört aktier till ett värde av 15 miljoner kronor från nivå 2

till nivå 1 i moderföretaget och i koncernen. Anledningen är att innehavet bedöms vara noterad på en aktiv marknad. Inga betydande överföringar har skett till eller från nivå 3 under året.

Information om verkligt värde för finansiella tillgångar och skulder som inte värderas till verkligt värde i balansräkningen

För finansiella tillgångar och skulder som inte värderas till verkligt värde i balansräkningen, såsom utlåning och skulder till kreditinstitut, övriga fordringar, kassa och bank, övriga förutbetalda kostnader och upplupna intäkter, övriga skulder samt övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter, anses det bokförda värdet reflektera det verkliga värdet.

Finansiella instrument noterade på en aktiv marknad

För finansiella instrument som är noterade på en aktiv marknad bestäms verkligt värde med utgångspunkt från tillgångens noterade köpkurs på balansdagen utan tillägg för transaktionskostnader (t ex courtage) vid anskaffningstillfället. Ett finansiellt instrument

betraktas som noterat på en aktiv marknad om noterade priser med lätthet finns tillgängliga på en börs, hos en handlare, mäklare, branschorganisation, företag som tillhandahåller aktuell prisinformation eller tillsynsmyndighet och dessa priser representerar faktiska och regelbundet förekommande marknadsstransaktioner på affärsmässiga villkor. Eventuella framtida transaktionskostnader vid en avyttring beaktas inte. Den största delen av företagets finansiella instrument åsätts ett verkligt värde med priser som är kvoterade på en aktiv marknad.

Finansiella instrument som inte är noterade på en aktiv marknad

Om marknaden för ett finansiellt instrument inte är aktiv, så tar företaget fram det verkliga värdet genom att använda en värderingsteknik. De använda värderingsteknikerna bygger i så hög utsträckning som möjligt på marknadsuppgifter och företagsspecifika uppgifter används i så låg grad som möjligt. Värderingstekniker används för följande klasser av finansiella instrument; obligationer, derivat, vissa innehav i så kallade alternativa placeringar, fond- i fondd innehav samt onoterade innehav av aktier vilka redovisas i balansposten aktier och andelar.

Aktier och andelar

Aktier och andelar värderas till verkligt värde. Aktier och andelar som är officiellt noterade värderas med hjälp av senaste officiella köpkurs, i lokal valuta.

För innehav i onoterade andelar, främst riskkapitalbolag, ska värderingen i första hand följa IPEVCs principer eller likvärdiga värderingsprinciper och ska i första hand vara baserad på tillgängliga marknadspriser, men även andra värderingsmetoder som t.ex. diskonterat kassaflöde, substansvärderingsmetoden, nyligen genomförda transaktioner och multipelvärdering används. Generellt gäller att innehaven ska uppvisa verkligt värde med beaktande av försiktighet och konsekvens i värderingen. Värderingen uppdateras då ny värdering erhålls och justeras för eventuella kassaflöden fram till bokslutstillfället.

Verkligt värde för så kallade fond-i-fond fastställs utifrån underlag erhållet från extern part utsedd av fond i fonddförvaltaren. Det verkliga värdet beräknas genom att de underliggande tillgångarna i respektive fond marknadsvärderas och kurssätts. Värderingen uppdateras när ny värdering erhålls och justeras för eventuella kassaflöden fram till bokslutstillfället.

För aktier som inte noterade på en aktiv marknad används värderingstekniker för att bestämma det verkliga värdet. Tekniken som används är diskonterade kassaflöden.

Obligationer och andra räntebärande värdepapper

Obligationer och andra räntebärande värdepapper värderas till verkligt värde. Både svenska och utländska obligationer och andra räntebärande värdepapper med officiell handel marknadsvärderas dagligen med hjälp av senaste officiella köpkurs i lokal valuta. För instrument utan officiell handel och där tillförlitliga marknadspriser inte finns att tillgå värderas instrumentet med hjälp av allmänt vedertagna värderingsmodeller som innebär att kassaflöden diskonteras till relevant värderingskurva. Obligationer och andra räntebärande värdepapper utan officiell handel marknadsvärderas med hjälp av en yieldkurva baserad på STIBOR (för löptider upp till 9 månader) respektive swapräntor (för löptider över 1 år) samt en marknadsmässig justering med en för respektive värdepapper bedömd rimlig kreditspread.

Derivat

Derivat värderas till verkligt värde. Börshandlade ränte- och aktieterminer tas upp till det verkliga värdet utifrån senast officiella köp- eller säljkurs. Ränteswappar och swaptions värderas med hjälp av yieldkurvor baserad på köp- och säljkurs samt avseende swaptions; även volatilitetsytor. OTC-aktieindexoptioner marknadsvärderas med hjälp av Black & Scholes värderingsmodell, med marknadsdata som input. Valutaterminer värderas med hjälp av noterad köpkurs mot kronor för valuta vid värderingsdagens slut och yieldkurvor för de två valutorna för aktuell löptid. Transaktionskostnader för derivat kostnadsförs.

Tilläggsinformation avseende innehav inom nivå 3

I tabellen nedan presenteras en avstämning mellan ingående och utgående balans för sådana finansiella instrument som värderats till verkligt värde i balansräkningen med utgångspunkt från en värderingsteknik som bygger på icke-observerbara marknadsdata (nivå 3).

Mkr	Aktier och andelar				Övrigt			
	Koncernen		Moderföretaget		Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016
Ingående balans	2 144	1 719	2 144	1 719	-	-	-	-
Totalt redovisade vinster och förluster								
redovisat i årets resultat ¹⁾	59	119	59	119	-6	-	-6	-
Anskaffningsvärde förvärv	256	484	256	484	112	-	112	-
Försäljningslikvid	-113	-178	-113	-178	-9	-	-9	-
Utgående balans	2 346	2 144	2 346	2 144	97	-	97	-
Vinster och förluster redovisade i årets resultat för tillgångar som ingår i den utgående balansen ¹⁾	59	119	59	119	-6	-	-6	-

1) Redovisas i kapitalavkastning, intäkter och kostnader samt realiserade vinster och förluster på placeringstillgångar i årets resultat.

Värderingstekniker och väsentliga indata för innehav tillhörande nivå 2

KPA Pensionsförsäkring har innehav i företagsobligationer, valutaterminer, swappar samt kapitalandelsbevis vilka hänförs till värderingskategori 2.

Företagsobligationer värderas med en teoretisk metod och motivering till metodval är att det inte finns någon tillräckligt aktiv handel och att två olika indata för priser används för värdering. Värdering utförs med hjälp av allmänt vedertagna värderingsmodeller som innebär att värdering utförs med hjälp av yieldkurva och spread. Yieldkurva uppdateras dagligen, beroende på innehav används räntekurva stibor, FRA (Forward Rate Agreement) eller swapränta. Kassaflöden diskonteras till relevant värderingskurva. Marknadsvärdering utförs med hjälp av en yieldkurva baserad på Stibor (för löptider upp till 9 månader) respektive swapräntor (för löptider över 1 år) samt en marknadsmässig justering med en för respektive värdepapper bedömd rimlig creditspread.

Valutaterminer värderas med hjälp av noterad köpkurs mot svenska kronor för aktuell valuta och yieldkurvor för de två valutorna för aktuell löptid.

Swappar värderas med hjälp av yieldkurvor.

Kapitalandelsbevis/vinstandelsbevis avser lån till alternativa investeringsfonder, värdering baseras på kurser och andelsvärden som erhålls från fondförval-

taren som följer värderingsprinciper enligt årsredovisningslagen (1995:1554). Fonderna offentliggör substansvärdet per andel för kapitalandelsbevisen/vinstandelsbevisen och innehaven är noterade på Nordic Growth Market NGM i Stockholm för NDX-segmentet.

Värderingstekniker och väsentliga ej observerbara indata för innehav tillhörande nivå 3

Till nivå 3 hänförs onoterade andelar i investeringsfonder, onoterade aktier, vissa lån samt teckningsrätter.

KPA Pensionsförsäkrings innehav i i onoterade investeringsfonder avser private equityfonder, private equityfond-i-fonder, hedgefond-i-fonder samt fastighetsfond-i-fonder. Fonderna värderas med alternativ värderingsmetod för vilka observerbara indata inte finns tillgänglig.

För private equityfonder och private equity-fond-i-fonder baseras värdering på kurser och andelsvärden som erhålls från fondförvaltaren. Värderingen följer IPEVCs principer (International Private Equity and Venture Capital) utfärdade av EVCA (European Venture Capital Association), som är en sammanslutning av riskkapitalföreningar som har gått samman och tagit fram värderingsprinciper för beräkning av

verkliga värden. Det verkliga värdet beräknas genom att de underliggande tillgångarna i respektive fond marknadsvärderas och kurssätts. IPEVCs värderingsmetoder inkluderar användning av diskonterat kassaflöde, substansvärdemetoden, nyligen genomförda transaktioner och multipelvärdering, som innebär att jämförelse görs av relativa värden för aktie och/eller företaget s.k. multiplar (nyckeltal).

Värdering av fastighetsfond-i-fond baseras på kurser och andelsvärden som erhålls från fondförvaltaren och följer INREVs principer (Investors in Non-listed Real Estate Vehicles). Det verkliga värdet beräknas genom att de underliggande tillgångarna i respektive fond marknadsvärderas.

Onoterade aktier värderas antingen med hjälp av prognosticerade diskonterade kassaflöden med icke

noterad indata som input, till substansvärdet eller till anskaffningsvärde. Innehav i ekonomiska föreningar värderas till nominellt belopp.

Teckningsrätter i nivå 3 är inte noterade på en aktiv marknad.

Ett antal lån värderas till verkligt värde. Lånen avser lån till alternativa investeringsfonder och värderas med hjälp av NAV som erhålls från respektive fond.

Osäkerhet föreligger avseende värdering av private equityfonder, private equityfond-i-fonder, hedgefond-i-fonder, fastighetsfond-i-fonder samt onoterade aktier. Det föreligger inte någon aktiv handel och inte heller några noterade marknadsdata och för större delarna av innehaven finns det inte annan observerbar marknadsdata att tillgå för denna typ av tillgångar.

Not 28. Förväntade återvinningstidpunkter för tillgångar och skulder

Mkr			
Koncernen 2017	Högst 1 år	Längre än 1 år	Totalt
Tillgångar			
Andra immateriella tillgångar	8	0	8
Byggnader och mark	-	11 631	11 631
Aktier och andelar i intresseföretag	-	75	75
Räntebärande värdepapper emitterade av och lån till intresseföretag	-	8	8
Aktier och andelar	1	61 549	61 550
Obligationer och räntebärande värdepapper	4 297	79 373	83 670
Övriga lån	-	2 076	2 076
Utlåning till kreditinstitut	515	-	515
Derivat	351	13	364
Fondförsäkringstillgångar	-	8 782	8 782
Fordringar avseende direktförsäkring	5	-	5
Aktuell skattefordran	175	-	175
Övriga fordringar med avsättning för skatter	648	-	648
Kassa och bank	5 173	-	5 173
Upplupna ränte- och hyresintäkter	735	-	735
Övriga förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	62	-	62
Summa tillgångar	11 970	163 507	175 477
Skulder och avsättningar			
Försäkringstekniska avsättningar			
Livförsäkringsavsättning	3 185	94 295	97 480
varav oreglerade skador	5	60	65
Övriga avsättningar	-	580	580
varav pensioner och liknande förpliktelser	-	67	67
varav uppskjuten skatteskuld	-	499	499
Försäkringstekniska avsättningar för livförsäkringar för fondförsäkringsåtagande	524	8 258	8 782
Aktuell skatteskuld	21	-	21
Skulder avseende direkt försäkring	20	-	20
Skulder till kreditinstitut	116	-	116
Derivat	164	66	230
Övriga skulder	1 127	-	1 127
Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	147	-	147
Summa skulder och avsättningar	5 304	103 199	108 503

Not 28. Förväntade återvinningstidpunkter för tillgångar och skulder, forts.

Mkr			
Moderföretaget 2017	Högst 1 år	Längre än 1 år	Totalt
Tillgångar			
Andra immateriella tillgångar	8	-	8
Aktier och andelar i koncernföretag	-	3 738	3 738
Lån till koncernföretag	-	5 222	5 222
Aktier och andelar i intresseföretag	-	76	76
Lån till intresseföretag	-	8	8
Aktier och andelar	1	61 549	61 549
Obligationer och räntebärande värdepapper	4 297	79 373	83 670
Övriga lån	-	2 076	2 076
Utlåning till kreditinstitut	515	-	515
Derivat	351	13	364
Fondförsäkringstillgångar	-	8 782	8 782
Fordringar avseende direkt försäkring	5	-	5
Övriga fordringar	642	-	642
Kassa och bank	4 049	-	4 049
Aktuell skattefordran	176	-	176
Övriga förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	744	-	744
Summa tillgångar	10 780	160 837	171 624
Skulder och avsättningar			
Försäkringstekniska avsättningar			
Livförsäkringsavsättning	3 180	94 228	97 408
Oreglerade skador	5	60	65
Övriga avsättningar	-	7	7
Försäkringstekniska avsättningar för livförsäkringar för fondförsäkringsåtagande	524	8 258	8 782
Avsättningar för andra risker och kostnader	0	15	15
Skulder avseende direkt försäkring	20	-	20
Derivat	164	66	230
Skulder till kreditinstitut	116	-	116
Övriga skulder	747	-	747
Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	14	-	14
Summa skulder och avsättningar	4 771	102 634	107 405

Not 29. Aktiekapital

Aktiekapital, 300 000 aktier á nominellt belopp ett tusen kronor, bokfört värde 300 miljoner kronor.

Not 30. Disposition av företagets vinst eller förlust

Styrelsens förslag till vinstdisposition

Till årsstämman förfogande står enligt balansräkningen.

Konsolideringsfond	54 800 783 870
Årets resultat	9 062 456 577
Totalt, kronor	63 863 240 447

Styrelsen och vd föreslår stämman att 63 863 240 447 kronor balanseras i ny räkning.

Not 31. Obeskattade reserver

Periodiseringsfond, Mkr		
Ingående balans 2016-01-01		45
Avsättning		9
Upplösning		-2
Utgående balans 2016-12-31		52
Ingående balans 2017-01-01		52
Avsättning		13
Upplösning		-9
Utgående balans 2017-12-31		56
Periodiseringsfond	2017	2016
Avsättning 2011	-	9
Avsättning 2012	9	9
Avsättning 2013	6	6
Avsättning 2014	9	9
Avsättning 2015	10	10
Avsättning 2016	9	9
Avsättning 2017	13	-
Summa	56	52

Not 32. Livförsäkringsavsättning

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Ingående balans	90 907	81 492	90 907	81 492
Premiernas påverkan på avsättning	7 678	7 032	7 678	7 032
Utbetalningar	-2 869	-2 648	-2 869	-2 648
Utbetalningar på grund av flytt	-819	-905	-819	-905
Riskresultat	9	-7	9	-7
Effekt av ändrade marknadsräntor	2 433	6 158	2 433	6 158
Avgiftsbelastning	-351	-319	-351	-319
Avkastningsskatt	-104	-78	-104	-78
Effekt av (övriga) förändrade auktuariella antaganden	272	-	272	-
Tekniska ändringar som påverkar reserven	281	220	281	220
Andra förändringar	-29	-38	-29	-38
Utgående balans brutto	97 408	90 907	97 408	90 907
Total förändring	-6 501	-9 415	-6 501	-9 415

Vid beräkning av livförsäkringsavsättningar har följande beräkningsantaganden använts:

Ränteantaganden

Förväntade kassaflöden diskonteras med ett antagande om aktuell ränta (per balansdag). Se not 1 Redovisningsprinciper.

Dödlighetsantaganden

KPA Pensionsförsäkring tillämpar köns- och födelseårsberoende dödlighetsantagande vid beräkning av livförsäkringsavsättning. De dödlighetsantaganden som tillämpas vid beräkningen av livförsäkringsavsättning motsvarar aktuell erfarenhet inom KPA Pensionsförsäkring, kompletterade med årliga procentuella dödlighetsreduktioner för att uppskatta den framtida dödligheten.

Driftskostnadsantaganden

Driftskostnadsantaganden är beräknade med utgångspunkt i aktuella driftskostnader. Avsättningen beräknas med procentuella belastningar på premie, avsättning och utbetalning.

Skattekostnadsantaganden

För att bestämma antagandet om statslåneränta vid beräkningen av avkastningsskatt används den statsobligationsränta som har en löptid närmast 10 år, dock minst 0,5 procent.

Optionsantaganden

Vid beräkning av livförsäkringsavsättning tillämpas antaganden om försäkringstagarnas utnyttjande av optioner att premieannullera eller ändra utbetalningstiden. De antaganden som tillämpas baseras på försäkringstagarnas beteende i KPA Pensionsförsäkring. Antagandet om ändrad utbetalningstid innebär att hänsyn tas till att en andel av försäkringstagarna, vid tidpunkten för utbetalning, förändrar den tidsperiod under vilken pensionen betalas ut. Antaganden om premieannullation avser enbart annullation av äkta löpande premier, eftersom engångspremier i serie inte ingår i beräkning av livförsäkringsavsättning.

Not 33. Oreglerade skador

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
IB rapporterade skador	43	43	43	43
IB inträffade ännu ej rapporterade skador (IBNR)	25	25	25	25
Ingående balans	68	68	68	68
Kostnad för skador som inträffat innevarande år	36	32	36	32
Utbetalt/överfört till försäkringsskulder	-21	-22	-21	-22
Förändring av förväntad kostnad för skador som inträffat under tidigare år (avvecklingsresultat)	-19	-14	-19	-14
IBNR förändring	8	-	8	-
Andra förändringar	-7	4	-7	4
Utgående balans brutto	65	68	65	68
UB rapporterade skador	32	43	32	43
UB inträffade ännu ej rapporterade skador (IBNR)	33	25	33	25
Avsättning för oreglerade skador	65	68	65	68
Total förändring	-3	-	-3	-

Vid beräkning av avsättning avseende pågående ersättningsfall med premiefrielse har följande beräkningsantaganden använts:

Ränteantaganden

Förväntade kassaflöden diskonteras med ett antagande om aktuell ränta (per balansdag). Se not 1 Redovisningsprinciper.

Sjuklighetsantaganden

För premiefrielse-reserver baseras beräkningen på antagande om sannolikheten för avveckling genom tillfrisknande eller dödsfall. En avsättning görs även för inträffade men ännu inte inrapporterade skador baserad på företagets historiska erfarenheter och skadeutfall.

Not 34. Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkring för vilka försäkringstagaren bär placeringsrisk

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Fondförsäkringsåtagande				
Ingående balans	8 270	7 864	8 270	7 864
Inbetalningar	395	404	395	404
Utbetalningar *	-638	-553	-638	-553
Avgifter	-4	-4	-4	-4
Värdeförändring på placeringstillgångar	765	565	765	565
Avkastningsskatt	-6	-7	-6	-7
Övrigt	-	1	-	1
Utgående balans	8 782	8 270	8 782	8 270

* Varav 430 (359) hänför sig till Smart Pension, vilket innebär att innehav i fondförsäkring flyttar över till traditionell livförsäkring i företaget.

Not 35. Pensioner och liknande förpliktelser

Koncernen, Mkr	2017	2016
Pensionsförpliktelser		
Nuvärde av helt eller delvis fonderade förpliktelser	275	267
Nuvärde av helt eller delvis ofonderade pensionsförpliktelser	1	4
Totalt nuvärde av förmånsbestämda förpliktelser	276	271
Verkligt värde på förvaltningstillgångar	209	218
Netto redovisat avseende förmånsbestämda planer i balansräkning	67	53
Nettobeloppet för förmånsbestämda planer redovisas i följande poster i balansräkning		
Avsättningar till pensioner	67	53
Nettobeloppet i balansräkning	67	53
Översikt förmånsbestämda planer		
Förändring av nuvärdet för fonderade förpliktelser		
Förpliktelser för förmånsbestämda planer per den 1 januari	267	249
Utbetalda ersättningar	-10	-10
Kostnader för tjänstgöring innevarande period	3	2
Räntekostnad	8	9
Omvärderingar:		
Aktuariella vinster och förluster avseende ändrade finansiella antaganden	20	1
Fordran	-13	16
Förpliktelser för förmånsbestämda planer per den 31 december	275	267
Förändring av nuvärdet för ofonderade pensionsförpliktelser		
Förpliktelser för förmånsbestämda planer per den 1 januari	4	5
Kostnader för tjänstgöring innevarande år	1	0
Räntekostnad	0	0
Aktuariella vinster och förluster	-3	-3
Skuld	-1	1
Förpliktelser för förmånsbestämda planer per den 31 december	1	4
Nuvärdet av förpliktelsen fördelar sig på planerna / medlemmar enligt följande		
Aktiva medlemmar	26%	27%
Fribrevsinnehavare	34%	40%
Pensionärer	40%	33%

Not 35. Pensioner och liknande förpliktelser, forts.

Koncernen, Mkr	2017	2016
Förändringar av förvaltningstillgångarnas verkliga värde		
Förvaltningstillgångarnas verkliga värde per den 1 januari	218	203
Avgifter från arbetsgivaren	2	2
Utbetalda ersättningar	-10	-10
Ränteintäkt redovisad i resultatet	7	8
Avkastning på förvaltningstillgångar exklusive ränteintäkt	3	2
Fordran (+)/skuld (-) mellan Folksamkoncerner	-11	13
Förvaltningstillgångarnas verkliga värde per den 31 december	209	218

	2017	%	2016	%
Förvaltningstillgångarna består av följande				
Egetkapitalinstrument	65	31%	65	30%
Skuldinstrument	119	57%	128	59%
Fastigheter	25	12%	24	11%
	209	100%	218	100%
Skuldinstrument				
Bostadsobligationer	65	31%	81	37%
Statsobligationer	40	19%	28	13%
Realränteobligationer	10	5%	17	8%
Kassa	4	2%	2	1%
	119	57%	128	59%
varav				
Noterade innehav	119		128	
Eget kapitalinstrument				
Sverige	25	12%	24	11%
Nordamerika	21	10%	20	9%
Europa exkl. Sverige	10	5%	11	5%
Japan	4	2%	4	2%
Asien exkl. Japan	2	1%	2	1%
Utvecklingsmarknader	2	1%	4	2%
	65	31%	65	30%
varav				
Noterade innehav	65		65	

Fastigheter

Fastigheter utgör 12 procent (11 procent) av förvaltningstillgångarnas värde. Alla fastigheter är belägna i Sverige.

Pensionsstiftelsens tillgångar utgör förvaltnings-tillgångar för pensioner och värderas till marknads-värde. Pensionsstiftelsen investerar på sådant sätt att likviditeten för Pensionsstiftelsen är säkrad. Inves-teringstiden är långsiktig och ska täcka ökningar av pensionsförpliktelser. Den genomsnittliga löptiden på pensionsförpliktelserna uppgår till cirka 17 år.

I Konsumentkooperationens pensionsstiftelse finns tre portföljer med olika risknivåer, en låg, en mellan och en hög risknivå.

I förvaltningen av Folksam's tillgångar i Pensionsstiftelsen har Folksam valt en fördelning av portföljen där tillgångsfördelningen är cirka 57 procent skuldin-strument, cirka 31 procent eget kapitalinstrument och cirka 12 procent fastigheter.

Investeringsplaner beslutas av styrelsen för Pen-sionsstiftelsen och en gång per år görs en översyn av strategierna och tillgångsfördelningen.

	2017	2016
Kostnad redovisad i årets resultat		
Kostnader avseende tjänstgöring innevarande period	3	3
Netto ränteintäkt/räntekostnad	1	1
Nettokostnad (+) / Intäkt (-) avseende förmånsbestämda pensionsplaner	4	4
Total pensionskostnad i årets resultat	4	4
Kostnaden redovisas i följande rader ingående i årets resultat		
Administrationskostnader	3	3
Kapitalavkastning intäkter	-7	-8
Kapitalavkastning kostnader	8	9
	4	4
Verklig avkastning på förvaltningstillgångar	10	9
Kostnad redovisad i övrigt totalresultat		
Aktuariella vinster (-) och förluster (+) inklusive löneskatt	-24	-1
Skillnad mellan faktisk avkastning och avkastning enligt diskonteringsräntan på förvaltningstillgångarna	3	2
Netto redovisat i övrigt totalresultat	-21	1
Antaganden för förmånsbestämda förpliktelser		
Diskonteringsränta	2,53%	2,77%
Förväntad avkastning på förvaltningstillgångar	2,53%	2,77%
Framtida löneökning	3,50%	3,25%
Framtida ökning av inkomstbasbelopp	3,50%	3,25%
Framtida ökning av pensioner (inflation)	2,00%	1,75%
Avgångsintensitet	5,00%	5,00%
Livslängdsantaganden	FFFS 2007:31	FFFS 2007:31

Livslängd

Antagandena om livslängd följer Finansinspektionens trygghandgrunder (generationsdödlighet). Tabellen nedan visar förväntad återstående livslängd för män och kvinnor i olika åldrar. Samma antaganden om livslängd används för Folksam's samtliga pensionsplaner.

Förväntad återstående livslängd, år

Ålder	Man	Kvinna
30	56	57
50	34	37
70	15	18

Aktuariella antaganden

Den aktuariella beräkningen av pensionsförpliktelser och pensionskostnader baseras på följande antaganden.

Diskonteringsränta

För att bestämma diskonteringsräntan använder Folksam den marknadsmässiga avkastningen på balansdagen som erhålles på svenska bostadsobligationer med en löptid som motsvarar längden på pensionsförpliktelsen.

Förväntad avkastning på förvaltningstillgångar

Förväntad avkastning på förvaltningstillgångar beräknas baserat på den marknadsmässiga avkastningen på balansdagen som erhålles på svenska bostadsobligationer med en löptid som motsvarar längden på pensionsförpliktelsen.

Framtida löneökning

Framtida löneökning avspeglar förväntade framtida procentuella löneökningar som en sammansatt effekt av inflation, tjänsteålder och befordran.

Inflation

Beträffande inflationsantagande har Folksam valt att följa Riksbankens uppsatta inflationsmål som utgångspunkt vid beräkningarna.

Framtida ökning av pensioner

Inflationsantaganden används för uppräknings av framtida ökning av pensioner.

Inkomstbasbeloppet

Inkomstbasbeloppet fastställs årligen av regeringen och används bland annat för att bestämma taket i pensionsgrundande lön i det allmänna pensionssystemet.

Känslighetsanalys Koncernen, Mkr	Ökning	Minskning
Diskonteringsränta 1% förändring på pensionsskuld	-39	50
Framtida löneökning 1% förändring på pensionsskuld	2	-2

Känslighetsanalyserna baseras på en förändring i ett antaganden medan det andra antagandet är konstant.

Finansiering

Koncernen uppskattar att 1 (2) miljoner kronor blir betalda under 2018 till fonderade och ofonderade förmånsbestämda planer.

Aktuariella beräkningar görs för Folksam Liv- och Folksam Sak-koncernerna på förmånsbestämda pensionsavsättningar enligt IAS 19. Beräkningarna görs per pensionsplan och arbetsgivare.

KTP planen, som är den största pensionsplanen inom Folksam, är tryggt i Konsumentkooperationens pensionsstiftelse. Folksam Sak har betalningsansvaret för pensionsplanen för samtliga anställda inom Folksam.

Inom Folksam fördelas kostnader och åtaganden inom respektive koncern enligt en fördelningsnyckel

baserad på lönesummor för respektive företag som ingår i Folksam Liv- och Folksam Sak-koncernerna. Detta görs för att återspegla en så korrekt bild som möjligt av kostnader och åtaganden inom koncernerna.

Lönesummorna varierar mellan åren varför den procentuella fördelningen av pensionsavsättningen ändras mellan Folksam Liv- och Folksam Sak-koncernerna. Detta ger en effekt att UB värdet från året innan inte kommer att stämma överens med IB värdet för det aktuella året vilket ger upphov till en fordran/skuld mellan Folksam Liv- och Folksam Sak-koncernerna. Denna effekt behandlas som en justering mellan koncernerna i koncernredovisningen som förändras när den procentuella fördelningen av lönesummor i företagen inom koncernerna ändras.

Moderföretaget, Mkr	2017	2016
Ingående balans	4	5
Kostnader för tjänstgöring innevarande period	1	0
Räntekostnad	0	0
Aktuariella vinster och förluster	-3	-3
Övriga förändringar	-1	1
Utgående balans	1	4

Antaganden för förmånsbestämda förpliktelser	2017	2016
Diskonteringsränta	2,53%	2,77%
Framtida löneökning	3,50%	3,25%
Framtida ökning av inkomstbasbelopp	3,50%	3,25%
Framtida ökning av pensioner (inflation)	2,00%	1,75%
Avgångsintensitet	5,00%	5,00%
Livslängdsantaganden	FFFS 2007:31	FFFS 2007:31

Avsättning för pensioner och liknande förpliktelser i moderföretaget avser ej tryggade förpliktelser enligt kollektivavtal. Anställda födda 1955 eller tidigare och som var anställda den 1 juni 2006 har rätt att gå i pension vid 62 års ålder, för övriga anställda gäller 65 år. Den som har möjlighet att gå vid 62 års ålder kan maximalt få en ersättningsnivå motsvarande cirka 65 procent av pensionsmedförande lön fram till 65 års ålder.

När den anställda väljer att gå i pension vid 62 års ålder gör Folksam en kompletterande premieinbetalning för att täcka pensionsförmånen fram till 65 års ålder. Beräkning av avsättning för pensioner och liknande förpliktelser har gjorts med antagande om att cirka 50 procent utnyttjar möjligheten till förtida pensionsavgång.

Ytterligare information om pensionsåtaganden lämnas i not Medelantal anställda samt löner och ersättningar.

Not 36. Uppskjuten skatteskuld

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Uppskjutna skattefordringar (-) och skatteskulder (+)				
Byggnader och mark	468	323	-	-
Aktier och andelar	12	12	12	12
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	1	1	1	1
Obeskattade reserver	32	27	-	-
Avsättning för pensionsförpliktelser utanför tryggandelag	0	0	-	-
	513	364	13	14

Samtliga förändringar mellan åren i posten uppskjuten skatt har redovisats som uppskjuten skattekostnad/skatteintäkt i resultaträkningen.

Not 37. Skulder till kreditinstitut

Mkr	Verkligt värde		Upplupet anskaffningsvärde	
	2017	2016	2017	2016
Koncernen				
Kreditinstitut Sverige	116	98	116	98
Kreditinstitut inom EU	-	45	-	45
Kreditinstitut övriga världen	-	18	-	18
	116	161	116	161

Mkr	Verkligt värde		Upplupet anskaffningsvärde	
	2017	2016	2017	2016
Moderföretaget				
Kreditinstitut Sverige	116	98	116	98
Kreditinstitut inom EU	-	45	-	45
Kreditinstitut övriga världen	-	18	-	18
	116	161	116	161

Not 38. Övriga skulder

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Skulder till koncernföretag som ej konsolideras	35	35	34	35
Skulder till närstående företag	461	456	12	0
Köpta ej likviderade värdepapper	503	949	503	949
Övriga skulder	128	195	198	169
	1 127	1 635	747	1 153

Not 39. Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Upplupna kostnader	139	72	14	7
Förutbetalda intäkter	8	8	-	-
	147	80	14	7

Not 40. Ställda säkerheter

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Övriga ställda säkerheter (bokfört värde)				
Byggnader och mark	11 631	8 687	-	-
Aktier och andelar i koncernföretag	-	-	3 738	2 632
Aktier och andelar	60 150	56 807	60 150	56 807
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	82 329	75 628	82 329	75 628
Övriga lån	1 878	1 858	1 878	1 858
Derivat	-68	-17	-68	-17
Kassa och bank	3 556	2 481	3 556	2 481
Upplupna räntor och hyresintäkter	727	730	727	730
Fondförsäkringstillgångar	8 782	8 270	8 782	8 270
	168 985	154 444	161 092	148 389
För andras räkning pantsatta tillgångar				
Aktier i intresseföretag	47	56	47	56
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	1 256	205	1 256	205
Likvida medel	515	619	515	619
Totalt ställda säkerheter	170 803	155 324	162 910	149 269

Säkerheter har ställts i enlighet med clearing-institutens angivna marginalsäkerhetskrav.

Ställda säkerheter

I händelse av obestånd har försäkringstagarna för-
månsrätt i de registerförda tillgångarna. KPA Pen-
sionsförsäkring har rätt att föra tillgångar in och ut ur
registret så länge som tillgångarna enligt Försäkrings-
rörelselagen överstiger de åtaganden som företaget
har mot försäkringstagarna. De försäkringstekniska
åtagandena uppgår till 106 262 (99 252) miljoner
kronor för koncernen och 106 262 (99 252) miljoner
kronor för moderföretaget.

För andras räkning pantsatta tillgångar avser obliga-
tioner och/eller likvida medel pantsatta för positioner
i börshandlade derivat. Pantsättning är ett krav från

clearinginstituten och således en förutsättning för
handel.

För andras räkning pantsatta tillgångar avser också
likvida medel pantsatta för positioner i OTC-derivat.
Pantsättningen avser reglering av orealiserat resultat
och regleras via med motparterna ingångna ISDA-av-
tal.

I posten ingår också lämnad pant för aktier i
intresseföretag där KPA Pensionsförsäkring enligt
aktieägaravtal pantsatt sina aktier till förmån för
övriga delägare. Panten får endast disponeras för att
tillvarata avtalsparternas rättigheter enligt aktieä-
garavtalet.

Not 41. Eventualförpliktelser

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Solidariskt betalningsansvar för skulder i handelsbolag	237	281	237	281
Varav till förmån för koncern-/Intresseföretag	237	281	237	281

Not 42. Ekonomiska arrangemang som inte redovisas i balansräkningen

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Avtalat, ännu ej investerat riskkapital	1 379	838	1 379	838
Avtalat, ännu ej investerad del i fastighet	636	743	636	743
	2 015	1 581	2 015	1 581
Varav till förmån för koncern-/Intresseföretag	636	506	636	506

Not 43. Hyresintäkter

Mkr	Koncernen	
	2017	2016
Operationella leasingavtal (leasinggivare)	1 358	1 216

Företaget har ingått hyresavtal av operationell natur med fastigheterna i fastighetsföretag för koncern KPA Pensionsförsäkring, i Ymerplan AB, Godsfin- kan Hammarby AB, Trumman Häggvik AB, Löten Vårdbostäder AB, Äldreboendet Solbacka AB, Arlöw Vårdbostäder AB, Litreb Fastigheter AB, KB Sandspri- daren, Stopstorp KB, Fastighets AB Kungsbrohus,

Fastighets AB Jäsby Helsingborg, Hannover 2226 Fastigheter AB, Helbask Myr Fastigheter AB, Helbask O Fastigheter AB, Helbask Prins Fredrik Fastigheter AB, Helsingborg Ragnvalla i Fastigheter AB, Helsing- borg Ör 23 Fastigheter AB och Helbask Gju Fastighe- ter AB.

	2017	2016
Hyrer som förfaller:		
Inom ett år	298	246
Mellan ett och fem år	762	688
Senare än fem år	298	282
Totala leasingavgifter under perioden	295	240
Varav minimileaseavgifter	295	240

Not 44. Uppllysningar om närstående

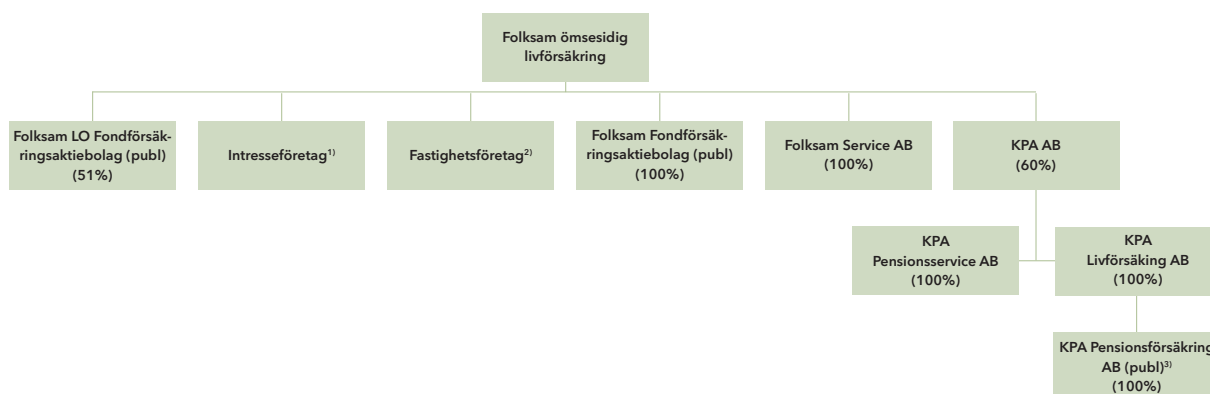
Närstående parter

Noten beskriver väsentliga relationer mellan KPA Pensionsförsäkring och övriga företag inom KPA Pension samt relationen till närstående företag inom Folksam.

Bolagsstruktur

Folksam består av två koncerner. Folksam Liv-koncernen och Folksam Sak-koncernen. Bilden nedan visar legal struktur för Folksam Liv-koncernen.

Detaljerad redovisning av samtliga Sak-koncern-företag finns i Folksam ömsesidig sakförsäkrings årsredovisning.

¹) Detaljerad redovisning av intresseföretag finns i not 19-20 i årsredovisning för Folksam liv.

²) Detaljerad redovisning av dotterföretag finns i not 18 i årsredovisning för Folksam liv.

³) Detaljerad redovisning av dotter- och intresseföretag finns i not 17-18 i årsredovisning för KPA Pensionsförsäkring.

Uppllysningar om hur närstående-transaktioner ingås och följs upp

Varje år beslutar styrelsen om en verksamhetsplan som bland annat beskriver ekonomiska mål och nyttjandet av gemensamma resurser. Vd ska regelbundet under året informera styrelsen om prognos och utfall av verksamhetsplanen. Principiella avvikelser från beslutad verksamhetsplan ska godkännas av styrelsen. I samband med årsbokslutet ska den slutliga fördelningen av kostnader mellan företagen beslutas av styrelsen.

Kostnadsfördelning

Varje företag, verksamhetsområde och produkt ska bära sina direkta och/eller indirekt hänförliga kostnader. Driftskostnader fördelas så långt möjligt efter faktiskt nyttjande på företag och produkt. Exempel på sådana kostnader är datorutrustning, lokaler och telefoni. För övriga kostnader görs en bedömning

av faktiskt nyttjande, utifrån bland annat tidsredovisning, antal transaktioner eller antal försäkringar kopplade till kostnaden. Exempel på sådana kostnader är utnyttjande av vissa stödenheter och marknadsföring.

KPA Pensionsförsäkring har rollen som inköpsföretag för övriga företag i KPA Pension. Företaget tillhandahåller också koncernledande funktioner, verksamhetsfunktioner samt stabsfunktioner. Företaget fakturerar månadsvis ut samtliga kostnader, exklusive företagets egna kostnader, till övriga företag inom KPA Pension. Kostnaderna faktureras i proportion till nyttjandegrad (dvs. respektive företag bär sina särkostnader samt en framräknad del av gemensamma kostnader). I första hand fördelas kostnaderna direkt till det företag där resurserna förbrukas men när kostnader inte kan hänföras till ett enskilt företag används fördelningsnyckel.

Överenskommelser

Den kostnadsfördelning som överenskommits på övergripande nivå operationaliseras genom att inter-

na överenskommelser upprättas mellan kostnadsställen/företag interndeberas. Överenskommelserna dokumenteras och innehåller uppgifter om hur uppföljning och kontroll ska utföras.

Närståendetransaktioner

Följande transaktioner har skett mellan KPA Pensionsförsäkring och närstående parter inom:	2017				2016			
	Erlagd ersättning	Erhållen ersättning	Fordran	Skuld	Erlagd ersättning	Erhållen ersättning	Fordran	Skuld
KPA-koncernen, Tkr								
Moderföretag:	-	-	6 519	-	-	-	-	11 494
Administrativt stöd	42 022	18 818	-	-	220 740	-	-	-
Dotterföretag:	-	-	5 228 794	-	-	-	4 012 204	-
Ränta	-	20 715	-	-	-	23 635	-	-
Koncernföretag:	-	-	18 032	-	-	-	-	-
Administrativt stöd	5 659	123 114	-	-	5 745	-	-	-
Totalt	47 682	162 647	5 253 345	-	226 485	23 635	4 012 204	11 494
Folksam Liv-koncernen, Tkr								
Moderföretag:	-	-	-	33 838	-	-	-	23 632
Administrativt stöd	3 900	1 358	-	-	-	-	-	-
Försäkringsrörelsen	29 572	722	-	-	-	-	-	-
IT	49 917	-	-	-	-	-	-	-
Kapitalförvaltning	101 816	-	-	-	83 174	-	-	-
Dotterföretag:	-	-	967	18	-	-	-	-
Administrativt stöd	115	436	-	-	-	-	-	-
Totalt	185 321	2 516	967	33 855	83 174	-	-	23 632
Folksam Sak-koncernen, Tkr								
Moderföretag:	-	-	-	11 670	-	-	-	1
Administrativt stöd	31 045	-	-	-	-	-	-	-
Försäkringsrörelsen	5 391	73	-	-	133	-	-	-
IT	38 911	248	-	-	888	-	-	-
Totalt	75 347	320	-	11 670	1 021	-	-	1
Totalt	308 350	165 483	5 254 312	45 525	310 680	23 635	4 012 204	35 127

KPA har under 2017 bytt inköpsbolag från KPA AB till KPA Pensionsförsäkring. Kostnadsfördelning inom Folksam-koncernen och KPA-koncernen bruttoredo visas i noten för både 2017 och 2016.

Not 45. Medelantal anställda samt löner och ersättningar

Medelantal anställda ¹⁾	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Tjänstemän	52	-	52	-
varav män	39%	0%	39%	0%

¹⁾Folksamkoncernerna tillämpar tillikaanställning vilket innebär att personalen är anställd i flera företag inom Folksamkoncernerna. Varje anställd är organisatoriskt placerad på ett kostnadsställe. Ett kostnadsställe kan endast tillhöra ett företag. Den anställdes lönekostnader belastar initialt det organisatoriskt tilldelade kostnadsstället, varefter lönekostnaderna fördelas mellan kostnadsställen inom koncernerna i förhållande till utfört arbete. Utifrån tillikaanställningsmodellen är medelantalet anställda i KPA Pensionsförsäkring 150 (128) personer.

Löner, ersättningar och övriga förmåner, Tkr ¹⁾	Koncernen		Moderföretaget	
	2017	2016	2017	2016
Styrelse	1 083	919	1 083	919
Vd	2 093	812	2 093	812
Andra ledande befattningshavare	1 747	3 212	1 747	3 212
Summa ledande befattningshavare	4 923	4 943	4 923	4 943
Tjänstemän	30 204	-	30 204	-
Totalt	35 127	4 943	35 127	4 943
Sociala kostnader	14 302	4 001	14 302	4 001
varav pensionskostnader vd, inklusive löneskatt	776	298	776	298
varav pensionskostnader andra ledande befattningshavare, inklusive löneskatt	887	1 402	887	1 402
varav pensionskostnader tjänstemän, inklusive löneskatt	1 924	-	1 924	-

¹⁾Vd är även verksam i andra KPA-bolag. Lönekostnaderna fördelas därför mellan dessa företag. Ledande befattningshavare består av företagsledningen, som är tillika engagerad av samtliga företag i KPA Pension. Därför fördelas lönerna mellan företagen.

Fördelning kvinnor och män, ledande befattningshavare Antal, Koncernen	2017		2016	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Styrelse	7	4	6	4
Vd	1	-	1	-
Andra ledande befattningshavare	1	3	1	3
Summa kvinnor och män, styrelse och ledande befattningshavare	9	7	8	7

Ersättningspolicy

Ersättningspolicy KPA Pensionsförsäkring utgår från Folksam Livs ersättningspolicy samt de grundläggande värderingarna inom Folksam och har som mål att långsiktigt attrahera, motivera och behålla kvalificerade medarbetare med rätt kompetens vilka bidrar till att KPA Pensionsförsäkring når sina mål och strategier på kort och lång sikt. Ersättningen ska vara individuell och differentierad, den ska motivera goda prestationer och önskvärda beteenden samt bidra till ett sunt risktagande som ligger i linje med ägarnas och kundernas förväntningar på KPA Pensionsförsäkring. Ersättningarna ska utformas och bestämmas utan hänsyn till kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

KPA Pensionsförsäkring har inga rörliga ersättningar eftersom de kan medföra ett överdrivet risktagande. För vd utgår ingen rörlig ersättning. För övriga anställda inom KPA Pensionsförsäkring som kan påverka företagets risknivå utgår ingen rörlig ersättning dock med undantag för ett generellt belöningsprogram baserat på Folksams övergripande mål fastställda av styrelserna för Folksam Liv och Folksam Sak och som gäller för alla anställda inom Folksam inklusive dotterföretag.

Beslutsgång för ersättningspolicy

KPA Pensionsförsäkrings ersättningspolicy är fastställd av KPA Pensionsförsäkrings styrelse.

Ersättningsutskott

Inom KPA Pensionsförsäkring har styrelseordföranden ersättningsutskottets roll.

Anställda som kan påverka risknivån i KPA Pensionsförsäkring

KPA Pensionsförsäkring har identifierat de anställda som väsentligen kan påverka risknivån i företaget. Denna grupp av anställda utvärderas löpande och kan ändras beroende på den påverkan de har från tid till annan. Anställda som kan påverka risknivån i KPA Pensionsförsäkring är vd samt tillikaanställda med ansvar för kontrollfunktioner samt i ledande strategiska befattningar, tillikaanställda i kontrollfunktioner samt tillikaanställda styrelseledamöter i moder- och dotterföretag som står under Finansinspektionens tillsyn.

Folksam belöningsprogram

Folksam har ett belöningsprogram som omfattar samtliga medarbetare inom Folksam inklusive dotterföretag utom vd, koncernledning, vd/vice vd i dotterföretag och chef för internrevision. Syftet med belöningsprogrammet för 2017 var att skapa fokus på Folksams strategi och övergripande mål; att Folksam ska ha försäkrings- och pensionssparandebranschens mest nöjda kunder. Detta innebar ett fokus på Folksams affärs mål - Nöjda kunder samt Helkunder - vilka utgjorde de belöningsgrundande målen i belöningsprogrammet.

Belöningsprogrammet kan falla ut med 0 kronor till maximalt 20 000 kronor per medarbetare beroende på grad av måluppfyllelse. Utfallet i belöningsprogrammet växlas obligatoriskt till en avsättning i en individuell tjänstepensionsförsäkring.

Ersättning styrelse och utskott

2017, Tkr	Styrelse- arvode	Risk- och kapital- utskott	Övriga förmåner	Sociala kostnader ¹⁾	Totalt
Styrelsens ordförande					
Anders Knappe	169	41	-	66	276
Övriga styrelseledamöter					
Lena Dahl	126	-	-	40	166
Eva Fagerberg	120	41	-	51	212
Karin George af Klercker	-	-	-	-	-
Lenita Granlund	113	-	-	36	149
Anders Henriksson	126	-	-	40	166
Sture Nordh	126	-	-	40	166
Helene Odenljung	106	-	-	33	139
Patrik Schinzel		-	-	0	0
Annika Wallenskog	126	-	-	40	166
Catrina Ingelstam, fr o m maj	71	-	-	22	93
Summa ersättning styrelse och utskott	1 083	82	-	366	1 531

2016, Tkr	Styrelse- arvode	Risk- och kapital- utskott	Övriga förmåner	Sociala kostnader ¹⁾	Totalt
Styrelsens ordförande					
Anders Knappe	157	45	-	63	265
Övriga styrelseledamöter					
Lena Dahl	109	-	-	34	143
Eva Fagerberg	109	45	-	48	202
Karin George af Klercker	-	-	-	-	-
Lenita Granlund	103	-	-	32	135
Anders Henriksson	103	-	-	32	135
Sture Nordh	116	-	-	36	152
Helene Odenljung	96	-	-	30	126
Patrik Schinzel	10	3	-	3	16
Annika Wallenskog	116	-	-	36	152
Summa ersättning styrelse och utskott	919	93	-	317	1 329

¹⁾ Varav inga pensionskostnader.

Arvodesnivåer styrelsen, Tkr	2017	2016
Styrelseordförande, fast årsarvode	107	104
Övriga ex vd, fast årsarvode	72	69
Sammanträdesarvode per tillfälle	6,9	6,7

Arvoden till ledamöter i Risk- och kapitalutskott, Tkr	2017	2016
Ordinarie ledamot	30	30
Sammanträdesarvode per tillfälle	5,2	5,0

Löner, ersättningar, arvoden och förmåner Moderföretaget, Tkr	2017	2016
Vd		
Britta Burreau (fr o m dec 2016) ¹⁾		
Grundlön	2 056	163
Övriga förmåner och ersättningar ²⁾	37	2
Pensionskostnad ³⁾	776	61
Summa kostnader	2 869	226

Vd		
Henrik Persson tf (t o m nov 2016) ¹⁾		
Grundlön	-	644
Övriga förmåner och ersättningar ²⁾	-	3
Pensionskostnad ³⁾	-	237
Summa kostnader	-	884

Andra ledande befattningshavare		
Andra ledande befattningshavare 4 (4) personer, varav 4 (4) personer med rörlig ersättning ^{1,4)}		
Grundlön	1 632	3 114
Rörlig ersättning ⁵⁾	59	-
Övriga förmåner och ersättningar ²⁾	56	98
Pensionskostnad ³⁾	887	1 402
Summa kostnader	2 634	4 614

¹⁾ Vd och ledande befattningshavare tillhör även KPA Pensions företagsledning. Lönekostnaderna fördelas därför mellan KPA Pensions bolag.

²⁾ Övriga förmåner och ersättningar avser huvudsakligen tjänstebil.

³⁾ Pensionskostnader avser kostnader hänförligt till respektive år.

⁴⁾ Ledande befattningshavare består av koncernens företagsledning, som är tillika engagerad av samtliga företag i KPA Pension.

⁵⁾ Rörlig ersättning avser Folksam's belöningsprogram.

Övrig information om ersättningar till anställda enligt Finansinspektionens föreskrift FFFS 2015:12

För ersättningar intjänade tidigare än räkenskapsåret 2016 har inga belopp avsatts eller utbetalats under 2017. För räkenskapsåret 2016 har inga belopp avsatts för senare utbetalning.

Under 2017 har inga belopp utbetalats avseende avgångsvederlag. Under 2017 har det kostnadsförda totalbeloppet för avgångsvederlag uppgått till noll kronor likaså uppgår det ackumulerade totalbeloppet för avgångsvederlag till noll kronor.

Ersättningar till ledande befattningshavare

Principer

Till styrelsens ordförande och ledamöter inklusive arbetstagarrepresentanter utgår arvode enligt bolagsstämmans beslut. Styrelsearvode betalas även ut till KPA-anställda som sitter i bolagsstyrelser.

Ersättningen till vd och andra ledande befattningshavare utgörs av grundlön, övriga förmåner och pension. Det finns inga rörliga ersättningar eller övriga ersättningar till vd. För övriga ledande befattningshavare utgår inga rörliga ersättningar utöver Folksam belöningsprogram.

Med andra ledande befattningshavare avses de fyra personer som tillsammans med vd utgör KPA Pension företagsledning. För företagsledningens sammansättning, se ovan.

Pensioner

Pensionsåldern för vd är 65 år. Utöver förmåner enligt lagen om allmän försäkring ska företaget bekosta pensionsförmåner för vd motsvarande 30 procent av den årliga bruttolönen. Övriga ledande befattningshavare omfattas av den kollektivavtalade tjänstepensionsplanen, KTP som är tryggad i Konsumentkooperationens pensionsstiftelse. Pensionsålder för övriga ledande befattningshavare är 65 år.

Avgångsvederlag

Avgångsvederlag utgår för vd med 12 månadslöner och uppsägningstiden är 6 månader från företagets sida. Inga avtal om avgångsvederlag eller liknande förmåner finns för andra ledande befattningshavare utan dessa har i likhet med alla anställda 6 månaders uppsägningstid enligt kollektivavtal.

Pensionsupplysningar (moderföretag)

KPA Pension åtagande till anställda för kollektivavtalade tjänstepensioner tryggas i Konsumentkooperationens pensionsstiftelse sedan 1 juli 2011. Pensionsplanen, KTP-planen, är i huvudsak en förmånsbestämd plan. Dock finns en mindre del i KTP-planen som är premiebestämd.

Premierna för de förmånsbestämda och premiebestämda delarna redovisas löpande som kostnader i arbetsgivaren KPA ABs resultaträkning. Kostnaden för särskild löneskatt på pensionskostnader periodiseras i takt med att de uppstår i KPA ABs resultaträkning. Pensionsåtagandena redovisas inte i KPA ABs balansräkning.

Tidigare intjänade pensionsförmåner enligt KPA-planen tryggas med försäkring. KPA Pension tryggar även pensionsrätt i KPA ABs Pensionsstiftelse för före detta anställda (16 stycken) enligt pensionsavtalet PA-KL och några äldre kommunala pensionsbestämmelser. Pensionsåtaganden tryggade i stiftelsen har beräknats enligt Finansinspektionens tryggningsgrund FFFS 2007:24 som ska användas vid beräkning av pensionsskuld för företag.

Räntan för 2017 är fastställd till 0,7 (0,8) procent för nominella åtaganden, medan räntan för indexerade åtaganden är -0,4 (-0,4) procent.

Vid redovisning av pensionsåtaganden i juridisk person tillämpas reglerna i tryggandelagen och Finansinspektionens föreskrifter. Tillämpning av tryggandelagen är en förutsättning för skattemässig avdragsrätt. Reglerna i IAS 19 avseende förmånsbestämda pensionsplaner tillämpas därför inte utan upplysningar lämnas enligt relevanta delar av vad som anges i IAS 19. Pensionsberäkningarna bygger på löne- och pensionsnivåer på balansdagen.

Tkr Specifikation av redovisade pensionskostnader i KPA Pension, pensionering genom försäkring	Koncernen och Moderföretaget	
	2017	2016
Försäkringspremier	1 340	219
Särskild löneskatt på pensionskostnader	330	53
Årets pensionskostnad	1 670	272

Tkr Pensionsåtagande tryggade i KPA AB:s Pensionsstiftelse	Koncernen och Moderföretaget	
	2017	2016
Verkligt värde på tillgångar i stiftelsen	31 870	32 589
Finansiella skulder	-1 640	-1 688
Pensionsåtagande tryggade i stiftelsen	-24 518	-25 618
Övervärde	5 712	5 283

Not 46. Avstämning av totalavkastningstabell

Mkr	Not	Ingående marknadsvärde 2017-01-01	Utgående marknadsvärde 2017-12-31	Total- avkastning 2017
Räntebärande				
Obligationer	20	75 972	83 670	
Upplupen ränta på räntebärande värdepapper		734	711	
Omklassificering till alternativa placeringar		-140	-87	
Räntederivat		-20	-7	
Valutaderivat		188	200	
Utlåning till kreditinstitut		619	515	
Skulder till kreditinstitut		-161	-116	
Likvida medel		2 082	2 889	
Räntebärande innan värderingsskillnader		79 274	87 775	983
Prisskillnader		77	67	-149
Värderingsprinciper terminer		3	10	144
Räntebärande enligt TAT		79 354	87 852	978
Aktier				
Aktier och andelar	19	58 309	61 549	
Omklassificering till alternativa placeringar		-2 143	-2 346	
Restitutioner	26	12	13	
Aktiederivat	24	6	-37	
Likvida medel		154	267	
Aktier innan värderingsskillnader		56 338	59 446	5 004
Skillnad värderingskurs bid/traded		-39	49	88
Värderingsprinciper terminer		-6	-3	2
Aktier enligt TAT		56 293	59 492	5 094
Specialplaceringar				
Omklassificering från aktier		2 143	2 346	
Omklassificering från ränta		140	87	
Aktier och andelar i intresseföretag		57	76	
Övriga lån		2 056	2 076	
Lån till intresseföretag		55	8	
Upplupen ränta lån till intresseföretag		2	1	
Likvida medel		68	45	
Specialplaceringar innan värderingsskillnader		4 521	4 639	348
Värderingsskillnader		-	-	-
Specialplaceringar enligt TAT		4 521	4 639	348

Not 46. Avstämning av totalavkastningstabell, forts.

Mkr	Not	Ingående marknadsvärde 2017-01-01	Utgående marknadsvärde 2017-12-31	Total- avkastning 2017
Fastigheter				
Indirekta ägda fastigheter	17	2 632	3 738	
Lån till koncernföretag		4 003	5 222	
Upplupen ränta lån		10	7	
Fastigheter innan värderingsskillnader		6 645	8 967	69
Värderingsskillnader		1 601	2 232	631
Fastigheter enligt TAT		8 246	11 199	700

Not 47. Tvister

Det förekommer inte några tvister som i väsentligt avseende kan påverka företagets finansiella ställning.

Not 48. Väsentliga händelser efter balansdagen

I februari 2018 har KPA Pension genom KPA Pensionsförsäkring förvärvat obligationer som Världsbanken (IBRD) gett ut till ett värde motsvarande 1,1 miljarder kronor. Detta utgör en del av en total investering på 350 miljoner amerikanska dollar som Folksam gjort. Genom förvärvet vill KPA Pension lyfta fram FN:s sjutton globala utvecklingsmål och särskilt rikta fokus mot fyra av dessa. Investeringen är KPA Pensions tredje i samma storlek med ett Världsbanksorgan som låntagare.

För att säkra den långsiktiga avkastningen har KPA Pensionsförsäkring anpassat den garanterade räntenivån på premiebestämd traditionell försäkring från 0,75 procent till 0,50 procent före skatt och avgifter. Garantin beräknas på 85 procent på det belopp som betalas in. Ändringen gäller från den 29 mars 2018 och premier inbetalda före detta datum påverkas inte.

Årsredovisningens undertecknande

Stockholm den 19 mars 2018

Anders Knapé
Ordförande

Lenita Granlund

Sture Nordh

Anders Henriksson

Eva Fagerberg

Annika Wallenskog

Helene Odenjung

Lena Dahl

Karin George af Klercker

Patrik Schinzel

Catrina Ingelstam

Britta Burreau
VD

Vår revisionsberättelse har lämnats den 2018

Ernst & Young AB

KPMG AB

Daniel Eriksson
Auktoriserad revisor

Magnus Ripa
Auktoriserad revisor

Definitioner

Avkastningsränta

Den avkastning med vilken de försäkrades sparande (pensionskapitalet) ökar.

Direktavkastning

Ränteintäkter, utdelning på aktier och andelar.

Duration

Löptid.

Försäkringstekniska avsättningar

En skuldpost i balansräkningen i livförsäkringsbolagen som avser garanterade åtaganden gentemot försäkringstagarna.

Förvaltningskostnadsprocent

Driftskostnadernas andel (%) av förvaltad kapital. Visar hur stor del av det totala historiska sparandet som går till att täcka försäkringsbolagets kostnader.

Kollektiv konsolidering

Företagets tillgångar värderade till verkligt värde minskade med aktiekapital, finansiella skulder och företagets totala åtagande (garanterade och icke garanterade).

Kollektiv konsolideringsnivå

Förhållandet mellan tillgångsvärden och företagets totala åtagande.

Konsolideringskapital

Eget kapital inklusive över/undervärde.

ORSA

"Own Risk Solvency Assessment" det vill säga egen risk- och solvensbedömning där bolagets risker och kapitalbehov bedöms.

SCR-kvot

Med SCR-kvot avses förhållandet mellan kapitalbas och solvenskapitalkrav.

Solvensgrad

Förhållandet mellan tillgångsvärden och företagets garanterade åtagande.

Solvenskvot

Förhållandet mellan kapitalbas och solvensmarginal.

Solvensmarginal

Den lägsta nivå, beräknad utifrån verksamhetens art och omfattning, som kapitalbasen ska uppgå till enligt Försäkringsrörelselagen.

Totalavkastning

Summan av direktavkastning (före avdrag för förvaltningskostnader) samt realiserade och orealiserade värdeförändringar på placeringstillgångarna.

Bolagsbenämningar

Folksam

Folksam omfattar Folksam Liv-koncern och Folksam Sak-koncern. I begreppet koncern ingår konsoliderade och ej konsoliderade företag.

Folksam Liv-koncernen

I de finansiella rapporterna används begreppet koncern för att beskriva konsoliderade och ej konsoliderade företag. I koncernens balans-och resultaträkningar med tillhörande noter avses företag som konsolideras. Folksam Liv konsoliderar dotterföretag som står under bestämmande inflytande. Intresseföretag konsolideras och är de företag i vilka koncernen har ett betydande inflytande, men inte ett bestämmande inflytande. Folksam Liv är moderföretag i en koncern som förutom moderföretaget omfattar dels helägda dotterföretag som Folksam Fondförsäkringsaktiebolag (publ) (Folksam Fondförsäkring), dels delägda företag som bolagen inom KPA Pension, som ägs till 60 procent och Folksam LO Fondförsäkringsaktiebolag (publ) (Folksam LO Fondförsäkring), som ägs till 51 procent. KPA Pension omfattar KPA AB, KPA Livförsäkring AB (publ) (KPA Livförsäkring), KPA Pensionsförsäkring AB (publ) (KPA Pensionsförsäkring) samt KPA Pensionsservice AB.

Folksam Sak-koncernen

I de finansiella rapporterna används begreppet koncern för att beskriva konsoliderade och ej konsoliderade företag. I koncernens balans-och resultaträkningar med tillhörande noter avses företag som konsolideras. Folksam Sak konsoliderar dotterföretag som står under bestämmande inflytande. Intresseföretag konsolideras och är de företag i vilka koncernen har ett betydande inflytande, men inte ett bestämmande inflytande. Folksam Sak är moderföretag i en koncern som förutom moderföretaget omfattar dels helägda dotterföretag som Tre Kronor Försäkring AB, Förenade Liv Gruppörsäkring AB (publ) (Förenade Liv) samt SalusAnsvar AB i likvidation, dels delägda bolag som det finska försäkringsbolaget Folksam Skadeförsäkring AB, som ägs till 75 procent. SalusAnsvar AB i likvidation äger i sin tur 51 procent i Saco Folksam Försäkrings AB.

Folksam Liv-gruppen

Avser den försäkringsgrupp som rapporteras enligt SII-regelverket, för Folksam Liv motsvarar det företag som ingår i Folksam i Folksam Liv-koncernen det vill säga företag som både konsolideras och ej konsolideras i de finansiella rapporterna.

Folksam Sak-gruppen

Avser den försäkringsgrupp som rapporteras enligt SII-regelverket, för Folksam Sak motsvarar det företag som ingår i Folksam Sak-koncernen det vill säga företag som både konsolideras och ej konsolideras i de finansiella rapporterna.

Besöksadress: Östgötagatan 90, 10685 Stockholm
Telefon: 08-665 04 00, Org: 556527-7182
Kundtjänst: 020-650 500 www.kpa.se

KPA
PENSION